

EN NY SAMEPOLITIK MED STÖD AV FOLKRÄTTEN

**- utökat ansvar för Sametinget och
utvidgade befogenheter för samebyarna**

Ett förslag av partiet SAMERNA

Utredare: Lars Wilhelm Svonni

Till SAMERNA:s styrelse

Mitt uppdrag har varit att utreda hur en ny samepolitik kan utformas. Därvid hade det framhållits av styrelsen att det faktum att Sverige har röstat för att FN ska anta det framlagda förslaget till Urfolksdeklaration, ska innebära att förslagen har gällande folkrättsliga principer som ledstjärna.

Inledningsvis har jag granskat de initiativ som Sametingets partier och enskilda ledamöter har tagit sedan det folkvalda organet inrättades 1993. Jag har vidare gjort jämförelser mellan olika konventioner och deklARATIONER som rör folkrätten.

Av vikt har givetvis varit att utreda hur lagregleringar rörande samiska förhållanden har sett ut med historia som perspektiv.

I förslagsdelen har jag, när jag funnit det vara nödvändigt, samrått med styrelsens ledamöter, förutom att jag har prövat förslagen i muntliga kontakter med ett stort antal samer med skiftande bakgrund.

Härmed överlämnar jag mitt arbete.

Rautas och Heligfjäll i september 2011

Lars Wilhelm Svonni

Ärendets beredning av SAMERNA:s styrelse

I september 2011 överlämnades utredningen *En ny samepolitik – med stöd av folkrätten* till styrelsen. Styrelsen överlämnade dokumentet till kongressen, som beslutade att remittera förslagen till SAMERNA:s distrikt från Karesuando i norr till Göteborg i söder. Slutdatum för att lämna synpunkter och förslag sattes till den 28 februari 2012.

Efter remisstidens utgång gjordes vissa justeringar, varefter styrelsen förde dokumentet för beslut i SAMERNA:s kongress i oktober 2012. Styrelsens förslag var att kongressen skulle anta inriktningen i utredningen. Den beslutade enhälligt i enlighet med styrelsens förslag.

Staare den 22 oktober 2012

Anders Kråik
Styr.ordf SAMERNA

Innehåll

Innehåll		3
Sammanfattning		6
Författningsförslag, samelagen		7
Övergångsbestämmelser, rennäringslagen		31
Författningsförslag, rennäringsförordningen		32
1	Ärendets beredning	33
1.1	Sametingets initiativ 1993	34
1.2	Sametingets initiativ 1994	34
1.3	Sametingets initiativ 1995	34
1.4	Sametingets initiativ 1996	34
1.5	Sametingets initiativ 1997	34
1.6	Sametingets initiativ 1998	35
1.7	Sametingets initiativ 1999	35
1.8	Sametingets initiativ 2000	35
1.9	Sametingets initiativ 2001	35
1.10	Sametingets initiativ 2002	35
1.11	Sametingets initiativ 2003	37
1.12	Sametingets initiativ 2004	37
1.13	Sametingets initiativ 2005	40
1.14	Sametingets initiativ 2006	40
1.15	Sametingets initiativ 2007	40
1.16	Sametingets initiativ 2008	40
1.17	Sametingets initiativ 2009	40
1.17.1	Sammanfattning av SAMERNA:s motion Rättvisa fördelningar av samiska naturresurser	40
1.17.2	Bristerna i Ds 2009:40, en sammanfattning	40
1.18	Sametingets initiativ 2010	48
2	Allmän bakgrund	49
2.1	Internationella konventioner som Sverige har antagit	49
2.2	Övervakande och beredande organ	50
2.3	Sveriges initiativ de senaste fem åren	50
2.4	Grundlagen	51
2.5	Europakonventionen	52
2.6	Urfolksdeklarationen	52
2.6.1	FN:s inledande förklaring om urfolks rättigheter	52
2.6.2	Samerna och urfolksdeklarationen	54
2.7	ILO:s konvention nr 169	57
2.7.1	Sametinget och ILO 169	58
2.7.2	Jämförelse mellan ILO 169 och Urfolksdeklarationen	58
2.7.3	Jämf. mellan samekonvention och Urfolksdekl.	61
3	Reglering av samiska förhållanden sedan 1800-talet	67
3.1	Tiden före 1886 års renbeteslag	67
3.1.1	Väinö Tanner, Skotlapparna	67
3.1.2	Kaisa Korppijaako-Labba, Om samernas rättsliga	

	Ställning i Sverige – Finland	68
3.1.3	Kungl. Majt:s lappmarksreglemente 1749	68
3.1.4	Lappkodicillen	68
3.1.5	1841 års Kungliga brev	68
3.1.6	Odlingsgränsen	69
3.1.7	Avvittringen	69
3.1.8	Kronomark	70
3.1.9	Fellesloven	71
3.2	1886 års renbeteslag	71
3.2.1	Statens och myndigheternas redovisade inställning	71
3.2.2	Regleringen	73
3.3	1898 års renbeteslag	74
3.3.1	Regleringen	74
3.4	1928 års renbeteslag	75
3.4.1	Ärendets beredning fram till riksdagsbeslutet 1928	75
3.4.2	Regleringen	77
3.5	Rennäringslagen	78
3.5.1	Ärendets beredning fram till riksdagsbeslutet 1971	78
3.5.2	Regleringen	80
3.5.3	Uppdateringarna	81
4	Älgförvaltningen	83
4.1	Utdrag ur HD:s dom i skattefjällsmålet (NJA 1981 s1) om samernas rätt	83
4.2	Utdrag ur prop 1992/93:32 om samernas rätt	83
4.3	2 kap 18 § regeringsformen (1974:132)	84
4.4	Utdrag ur Sveriges periodiska rapport till FN den 29 juni 2006	84
4.5	Utdrag ur Urfolksdeklarationens inledande Förklaringar	84
4.6	HD (NJA 1875 s 538) och HD (NJA 1928 s 463)	86
4.7	Uttalande av B. Bengtsson i SOU 2005:17	86
4.8	Uttalande av M. Bäärnhielm i SOU 2005:17	86
4.9	Statens jakträtt enligt jaktlagen (1987:259)	86
4.10	Dubbel jakträtt på älg inom samma område	87
4.11	Uttalanden i prop 1986/87:58 om jaktlag m. m.	87
4.12	Uttalanden i prop 1991/92 om jakt och viltvård	87
4.13	Uttalanden i prop 1999/2000:73, Jaktens villkor	87
4.14	Uttalanden i prop 2009/10:239, Älgförvaltningen	87
5	Mina förslag	93
5.1	Rennäringslagen ersätts med samelagen	93
5.2	Begreppet renskötselrätt ersätt med samisk rätt	95
5.3	Utökat ansvar och utvidgade befogenheter för samebyarna	96
5.4	Kompetensöverföringar från länsstyrelserna till Sametinget	100
5.5	Samebyarna ska bli älgskötselområden	104
6	Konsekvenser	111

7	Författningskommentarer	112
	BILAGOR	131
	Utdrag ur James Anayas rapport ”The situation of the Sami people in the Sápmi region of Norway, Sweden and Finland”.	131
	Urfolksdeklarationen	134
	Sammanfattning av SáOU 2009:3, Förslag till ny grundlagsreglering som rör samerna i Sverige	144

Sammanfattning

Sametingets partier och enskilda ledamöter har alltsedan Sametinget inrättades 1993 tagit olika initiativ för att få till stånd olika ändringarna i nuvarande rennäringslag. Även regeringen initierade en utredning, som resulterade i betänkandet *En ny rennäringspolitik* (SOU 2001:101). Regeringen följde själv upp kommitténs förslag genom att lägga fram en promemoria, *Vissa samepolitiska frågor* (Ds 2009:40). Sametinget avvisade enhälligt regeringsförslaget och ”de bakomliggande motiven”. Sannolikt har regeringen inte följt utvecklingen inom folkrätten och hamnar därför snett i förslagsställandet. Samerna följer givetvis varje steg som tas i ämnet. Sametinget inrättade en kommitté för att föreslå ”en ny samepolitik”, men arbetet i kommittén har avstannat.

Redan år 2000 lade SAMERNA fram ett förslag med beteckningen *Siida – framtidens sameby*. I huvudsak var det fråga om att skapa två olika lagar som rör samerna, en för samernas civilrättsliga rätt, specificerad bl a av HD (NJA 1981 s1) och en annan för den ariella näringen, renskötelsen. Förslagen var, som vi har förstått, för långtgående då och är det sannolikt fortfarande idag. Det dokument som bär upp hela detta förslag är Sametingets enhälliga beslut i februari 2009 till SAMERNA:s motion, *Rättvisa fördelningar av samiska naturresurser*.

Renskötselrätt svarar inte mot den rätt som samerna har på grunden urminnes hävd. Vi föreslår därför att beteckningen ska vara *samisk rätt*. Av samma anledning föreslår förslagställaren att lagen får ett annat namn, *Samelagen*.

Två större förändringar som vi föreslår är för det första att samebyarna ska ges utökade befogenheter visavi medlemmar, men också utökat ansvar. Samebyn, som förvaltare av de gemensamma resurserna måste få bättre kontroll, inte minst i fråga om byggnationer. För det andra föreslår förslagställaren att Sverige ska fortsätta att överföra kompetens från andra myndigheter till Sametinget, speciellt i fråga om ärenden som kan karaktäriseras som interna samiska angelägenheter. En följd av folkrättens utveckling.

Vi föreslår också att dubbelregistrering av älgjakt ska upphöra, helt enkelt genom att samebyarna, tillsammans med enklaver av markägare, samsas om att göra samebyarnas territorier till älgskötselområden, allt i enighet med riksdagens redovisade vilja. I fråga om upplåtelse av jakt och fiske inom renskötselområdet är det naturligt att samebyn ges den kompetensen.

Författningsförslag

Förslag till Lag om ändring i rennäringslagen (1971:437)

Härigenom föreskrivs i fråga om rennäringslagen (1971:437)

dels att lagen får en ny benämning, Samelagen,

dels att paragrafer i rennäringslagen (1971:437) där inga ändringar föreslås ska ha samma lydelse i Samelagen.

dels att 12, 13, 14, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 52, 53, 54, 61 och 63 §§ upphör att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 1, 6 och 13 §§ ska ha följande lydelse,

dels att 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 20, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 58, 59, 60, 65, 65 a, 66, 66 a, 67, 68, 69, 70, 72, 79,

84, 85, 86, 87, 89 och 97 §§ ska ha följande lydelse,

dels att de nya 13 och 14 §§ ska ha följande lydelse och

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 6a och 16 a §§

Renskötselrätt

Nuvarande lydelse

1 § Den som är av samisk härkomst (same) får enligt bestämmelserna i denna lag använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar.

Rätten enligt första stycket (renskötselrätten) tillkommer den samiska befolkningen och grundas på urminnes hävd.

Renskötselrätten får utövas av den som är medlem i sameby. Lag (1993:36).

Nuvarande lydelse

3 § Renskötsel får bedrivas inom följande områden (renskötselområdet)

1. hela året (året-runt-markerna) i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker dels ovanför odlingsgränsen, dels nedanför denna gräns på mark där skogrenskötsel av ålder bedrivs under våren, sommaren eller hösten och marken antingen tillhör eller vid utgången av juni 1992 tillhörde staten (kronomark) eller utgör renbetesland,

på renbetesfjällen i Jämtlands län, inom de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete,

2. den 1 oktober--den 30 april (vinterbetesmarkerna) i övriga delar av lappmarkerna nedanför odlingsgränsen, inom sådana trakter utanför lappmarkerna och renbetesfjällen där renskötsel av ålder bedrevs vissa tider av året.

Med renbetesland förstås mark som vid avvitrningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder använts som sådant land.

Med renbetesfjällen förstås de vid avvitrningen för samerna avsatta renbetesfjällen och de områden som sedermera upplåtits till utvidgning av dessa fjäll. Lag (1996:949).

Samiska rätten

Föreslagen lydelse

1 § Samer får enligt bestämmelserna i denna lag använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar.

Rätten (den samiska rätten) enligt första stycket tillkommer det samiska folket och grundas på urminnes hävd.

Denna rätt är en särskild rätt till fast egendom.

Föreslagen lydelse

3 § Den samiska rätten får utövas på följande områden (renskötselområdet)

1. hela året (året-runt-markerna) i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker dels ovanför odlingsgränsen, dels nedanför denna gräns på mark där skogrenskötsel av ålder bedrivs under våren, sommaren eller hösten och marken vid utgången av juni 1992 antingen tillhörde staten eller som staten hävdade äganderätten till eller utgör renbetesland,

på renbetesfjällen i Jämtlands län, inom de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 antingen tillhörde staten eller som staten hävdade äganderätten till och var särskilt upplåtna till renbete,

2. den 1 oktober--den 30 april (vinterbetesmarkerna) i övriga delar av lappmarkerna nedanför odlingsgränsen, inom sådana trakter utanför lappmarkerna och renbetesfjällen där renskötsel av ålder bedrevs vissa tider av året.

Med renbetesland förstås mark som vid avvitrningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder använts som sådant land.

Med renbetesfjällen förstås de vid avvitrningen för samerna avsatta renbetesfjällen och de områden som sedermera upplåtits till utvidgning av dessa fjäll.

Renbete på grunden sedvana enligt 2. föreligger om motsatsen inte kan bevisas.

Nuvarande lydelse

4 § *Betestid enligt 3 § första stycket 2 kan av länsstyrelsen förlängas, om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av annat särskilt skäl. Lag (1990:1490).*

Föreslagen lydelse

4 § *Betestid enligt 3 § första stycket 2 kan av Sametinget förlängas, om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av annat särskilt skäl.*

Nuvarande lydelse

6 § *För renskötseln finns samebyar.*

Mark som anges i 3 § första stycket fördelas mellan samebyar i särskilda byområden. Byområde kan omfatta även mark som anges i 3 § första stycket 2.

Om särskilda skäl föreligger, kan del av byområde vara gemensam för samebyar.

Sameby

Föreslagen lydelse

6 § *För utövande av den samiska rätten finns samebyar, som leder sin historia till tider långt före 1886 och kallades lappbyar i 1886, 1898, 1928 och samebyar i 1971 års rennäringslag.*

Mark som anges i 3 § första stycket 1 fördelas mellan samebyar i särskilda byområden. Byområde kan omfatta även mark som anges i 3 § första stycket 2.

Om särskilda skäl föreligger, kan viss markanvändning inom del av byområde vara gemensam för samebyar.

Ny paragraf, Föreslagen lydelse

6 a § *Samebyarna i Sverige indelas i fjällskogs- och koncessionssamebyar. Byarnas geografiska belägenhet är i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län, i Norr- och Västerbotten såväl väster som öster om odlingsgränsen, i Jämtland på renbetesflällen.*

Fjällsamebyar är Baste, Gabna, Girjas, Gran, Handölsdalen, Idre, Jiingevaerie, Jovnievaerie, Jåhkågasska, Kall, Könkämä, Lainiovuoma, Leavas, Luokta-Mavas, Mittådalen, Njarke, Oredahke, Raedtievaerie, Ran, Ruvhten, Saarivuoma, Semisjaur-Njarg, Sirges, Svaipa, Talma, Tuorpon, Tåssåsen, Ubmeje, Unna Cearus, Vapsten, Vilhelmina norra, Vilhelmina södra och Voernese samebyar.

Skogssamebyar är Gällivare skogs, Malå, Mausjaur, Maskaur, Muonio, Serri, Ståkke, Udtja, V:a Kikkejaur och Ö:a Kikkejaur samebyar.

Koncessionssamebyar är Kalix, Korju,

Liehittäjä, Pirttijärvi, Sattajärvi, Tarendö och Ängeså samebyar.

Efter lagens ikraftträdande för Sametinget register över samebyarna

Nuvarande lydelse

7 § Indelning i byområden görs av Sametinget.

Indelningen skall göras så, att områdena blir lämpade för sitt ändamål med hänsyn till betestillgång och övriga omständigheter.

De samebyar som kan komma att beröras av ett beslut om ändrad indelning skall ges möjlighet att yttra sig över den föreslagna indelningen. Detsamma gäller fastighetsägare som kan komma att beröras av beslutet.

Innan Sametinget fattar beslut om ändrad indelning skall sammanträde hållas med berörda samebyar. Berörda fastighetsägare har rätt att närvara vid sammanträdet.

Sammanträde behövs dock inte om

1. de berörda samebyarna samtycker till ändringen, och
2. sammanträde inte begärs av någon berörd fastighetsägare.

Lag (2006:802)

Nuvarande lydelse

9 § Sameby har till ändamål att enligt denna lag för medlemmarnas gemensamma bästa ombesörja renskötseln inom byns betesområde.

Det åligger sameby särskilt att svara för att renskötseln drives på ekonomiskt bästa sätt och att utföra, underhålla och driva anläggningar som behövs för renskötseln.

Sameby får ej driva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel.

Nuvarande lydelse

10 § Sameby kan förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter när registrering skett enligt 39 §.

Föreslagen lydelse

7 § Indelning i byområden görs av Sametinget, baserad på samers och samebyarnas upparbetade sedvana.

Indelningen ska göras så, att områdena blir lämpade för sitt ändamål med hänsyn till betestillgång och övriga omständigheter.

De samebyar som kan komma att beröras av ett beslut om ändrad indelning ska ges möjlighet att yttra sig över den föreslagna indelningen. Detsamma gäller fastighetsägare som kan komma att beröras av beslutet.

Innan Sametinget fattar beslut om ändrad indelning ska sammanträde hållas med berörda samebyar. Berörda fastighetsägare har rätt att närvara vid sammanträdet.

Sammanträde behövs dock inte om

1. de berörda samebyarna samtycker till ändringen, och
2. sammanträde inte begärs av någon berörd fastighetsägare.

Föreslagen lydelse

9 § Samebyn har till ändamål att enligt denna lag för medlemmarnas bästa förvalta de gemensamma resurser som behövs för medlemmarnas utövande av den samiska rätten.

Sameby ska ombesörja den gemensamma renskötseln inom sitt område.

Sameby får driva näringsverksamhet, om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna.

Föreslagen lydelse

10 § Sameby kan förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter när registrering skett enligt 39 §.

Sameby företräder medlemmarna i frågor som rör renskötselrätten eller medlemmarnas gemensamma intressen inom rennärningen i övrigt.

Sameby företräder medlemmarna i gemensamma frågor som rör den samiska rätten eller medlemmarnas gemensamma intressen i övrigt.

Nuvarande lydelse

11 § Medlem i sameby är

1. same som deltar i renskötseln inom byns betesområde,
2. same som har deltagit i renskötsel inom byns betesområde och haft detta som stadigvarande yrke och inte övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete,
3. den som är make eller hemmavarande barn till medlem som avses under 1 eller 2 eller som är efterlevande make eller underårigt barn till avliden sådan medlem. Lag (1993:36).

Föreslagen lydelse

11 § Same som utövar den samiska rätten ska vara medlem i sameby.

Sameby ska årligen upprätta förteckning över samebyns medlemmar. Sådan förteckning skall registreras hos Sametinget.

Sametinget får utfärda närmare föreskrifter om medlemskapet.

Nuvarande lydelse

12 § En sameby får som medlem anta annan same än som anges i 11 §, om denne avser att med egna renar driva renskötsel inom byns betesområde.

Föreslagen lydelse

12 § upphör att gälla

Om sökanden vägras inträde som medlem, får Sametinget medge sökanden inträde, om det finns särskilda skäl. Lag (2006:802).

Allmänna hänsynsregler

Föreslagen lydelse

Nuvarande lydelse

13 § Med renskötande medlem förstås medlem som själv eller genom sitt husfolk driver renskötsel med egna renar inom byns betesområde.

13 § Den som utövar den samiska rätten ska i sin markanvändning visa skälig hänsyn till markägares och annans rätt att bruka samma mark

Renar som tillhör renskötande medlems husfolk anses i denna lag tillhöra den renskötande medlemmen.

Nuvarande lydelse

14 § En renskötande medlems dödsbo får under tre år från dödsfallet fortsätta den renskötsel som bedrivits av medlemmen. Är dödsbodelägare under 18 år, räknas tiden från det han fyller 18 år. Kravet i 1 § tredje stycket om medlemskap i sameby gäller inte för rätt till renskötsel som avses här. Lag (2006:802).

Föreslagen lydelse

14 § En markägare inom renskötselområdet ska i sin markanvändning visa skälig hänsyn till den som brukar samma mark på grund av den samiska rättent. Med markägare likställs annan innehavare av särskild rätt till marken. Om hänsyn till rennäringens intressen vid skogsbruk finns regler i skogsvårdslagen (1979:429).

Nuvarande lydelse

15 § Sameby får för medlemmarnas gemensamma behov använda byns betesområde för renbete.

Länsstyrelsen bestämmer det högsta antal renar som får hållas på bete inom byns betesområde. Hänsyn skall därvid tas till andra intressen.

Om det behövs för att bevara renbetet eller annars främja renskötseln, kan länsstyrelsen förordna om inskränkning i betesrätten.

Om samebyn bryter mot ett beslut enligt andra eller tredje stycket får länsstyrelsen vid vite förelägga byn att följa beslutet. Har samebyn med stöd av 35 § första stycket bestämt hur många renar en medlem högst får inneha, får ett föreläggande att minska antalet renar även riktas mot en medlem som inte följer samebyns beslut. Lag (1993:36).

Nuvarande lydelse

16 § Sameby får inom byns betesområde utföra arbetshage eller annat stängsel för renarna, renslakteri eller annan anläggning som behövs för renskötseln.

Sameby eller medlem i byn får på utmark inom byns betesområde uppföra renvaktarstuga, kåta, förvaringsbod eller annan mindre byggnad som behövs för renskötseln.

Är anläggning som anges i första stycket avsedd för stadigvarande bruk, skall den förläggas till plats som anvisas av markens ägare. Detsamma gäller i fråga om byggnad som anges i andra stycket, om den skall uppföras för stadigvarande bruk nedanför odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen på mark som varken är sådan kronomark som står eller vid utgången av juni 1992 stod under statens omedelbara disposition eller mark som vid avvitrning utlagts till allmänningskog.

Vill sameby eller, om byggnad skall uppföras av medlem i byn, denne icke godtaga anvisad plats, bestämmer länsstyrelsen platsen. Lag (1992:785).

Föreslagen lydelse

15 § Sameby får för medlemmarnas gemensamma behov använda byns betesområde för renbete.

Sametinget bestämmer det högsta antal renar som får hållas på bete inom byns betesområde. Hänsyn ska därvid tas till andra intressen.

Om det behövs för att bevara renbetet eller annars främja renskötseln, kan Sametinget förordna om inskränkning i betesrätten.

Om samebyn bryter mot ett beslut enligt andra eller tredje stycket får Sametinget vid vite förelägga byn att följa beslutet. Har samebyn bestämt hur många renar en medlem högst får inneha, får ett föreläggande att minska antalet renar även riktas mot en medlem som inte följer samebyns beslut.

Föreslagen lydelse

16 § Sameby får inom byns betesområde utföra byggnader, arbetshage eller annat stängsel för renarna, renslakteri eller andra anläggningar som behövs för utövande av den samiska rätten.

Sameby eller medlem i sameby får på utmark inom byns betesområde uppföra byggnader för utövande av den samiska rätten. Samebyn får anvisa plats åt medlem för sådana byggnader.

Är anläggning som anges i första stycket avsedd för stadigvarande bruk, ska den förläggas till plats som anvisas av markens ägare eller brukare. Detsamma gäller i fråga om byggnad som anges i andra stycket, om den ska uppföras för stadigvarande bruk nedanför odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen på mark som varken är sådan kronomark som står eller vid utgången av juni 1992, enligt statens hävdande, stod under statens omedelbara disposition eller mark som vid avvitrning utlagts till allmänningskog.

Ny paragraf Föreslagen lydelse

16 a § Byggnad som uppförts med stöd 16 § får ej överlåtas eller avyttras till person som inte är medlem i samebyn.

Sametinget får medge undantag om det finns särskilda skäl.

Nuvarande lydelse

17 § Om det behövs virke till en anläggning eller en byggnad som avses i 16 § första eller andra stycket, får skog avverkas på de delar av betesområdet som hör till lappmarkerna, renbetesfjällen eller de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete. Inom samma delar av betesområdet får medlemmar i samebyn för eget behov ta bränsle och slöjdvirke.

Länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län får ge en i länet bosatt same som inte är medlem i någon sameby tillstånd att inom länet ta slöjdvirke för eget behov på mark inom lappmarkerna som tillhör eller vid utgången av juni 1992 tillhörde staten. Länsstyrelsen i Jämtlands län får ge en i detta län eller i Dalarnas län bosatt same som inte är medlem i någon sameby sådant tillstånd på renbetesfjällen och inom de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete. Tillstånd får bara ges same som i en inte oväsentlig utsträckning ägnar sig åt same-slöjd. Tillståndet får återkallas när förutsättningar för tillståndet inte längre föreligger.

Växande barrträd får avverkas endast efter anvisning av markens ägare eller brukare, om denne inte medger något annat.

På sådan mark utanför lappmarkerna och renbetesfjällen som hör till en samebys betesområde får byn eller medlemmar i byn för det ändamål som anges i första stycket ta endast torra träd, vindfällen, skogsavfall, tall- och grantjur eller, för tillfälligt behov, lövträd som växer på utmark. Lag (1996: 949).

Föreslagen lydelse

17 § Om det behövs virke till en anläggning eller en byggnad som avses i 16 § första eller andra stycket, får skog avverkas på de delar av betesområdet som hör till lappmarkerna, renbetesfjällen eller de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete. Inom samma delar av betesområdet får medlemmar i samebyn för eget behov ta bränsle och slöjdvirke.

Sametinget får ge en same som inte är medlem i någon sameby tillstånd att ta slöjdvirke för eget behov på mark inom lappmarkerna som tillhör eller vid utgången av juni 1992 tillhörde staten samt på renbetesfjällen och inom de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete.

Växande barrträd får avverkas endast efter anvisning av markens ägare eller brukare, om denne inte medger något annat.

På sådan mark utanför lappmarkerna och renbetesfjällen som hör till en samebys betesområde får byn eller medlemmar i byn för det ändamål som anges i första stycket ta endast torra träd, vindfällen, skogsavfall, tall- och grantjur eller, för tillfälligt behov, lövträd som växer på utmark.

Nuvarande lydelse

20 § Om det är oundgängligen är nödvändigt för att skaffa foder till renarna, får sameby fälla lavbevuxna träd, i första hand torra eller oväxtliga träd, inom byns betesområde. Sådan avverkning skall om möjligt ske efter anvisning av markens ägare eller brukare.

Nuvarande lydelse

23 § Sameby har rätt att flytta byns renar mellan skilda delar av byns betesområde.

Nuvarande lydelse

24 § Flyttningvägs sträckning fastställs av länsstyrelsen, om sameby begär det eller fråga om sträckningen eljest uppkommer.

Föreligger särskilda skäl för ändring av fastställd eller eljest gällande flyttningväg och kan ändringen ske utan väsentlig olägenhet för renskötseln, kan länsstyrelsen förordna om ändring av vägens sträckning. Lag (1990:1490)

Nuvarande lydelse

25 § En medlem i sameby får jaga och fiska på utmark inom de delar av byns betesområde som hör till renbetesfjällen eller lappmarkerna, när renskötsel är tillåten där.

Det som sägs i första stycket gäller även då en medlem i sameby tillfälligt uppehåller sig inom en annan samebys betesområde för renskiljning eller annat ändamål som har samband med renarnas skötsel. I sådant fall får dock medlemmen jaga och fiska endast för sitt uppehälle.

Uppehåller sig björn, varg, järv eller lo bevisligen i trakten, får jakt efter sådant djur bedrivas på sådan mark som anges i första stycket inom annan samebys betesområde, i den mån regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, tillåter det.

Föreslagen lydelse

20 § Om det är oundgängligen är nödvändigt för att skaffa foder till renarna, får sameby eller medlem i sameby fälla lavbevuxna träd, i första hand torra eller oväxtliga träd, inom byns betesområde. Sådan avverkning skall om möjligt ske efter anvisning av markens ägare eller brukare.

Föreslagen lydelse

23 § Sameby eller medlem i sameby har rätt att flytta renar mellan skilda delar av byns betesområde.

Sådan rätt gäller även genom områden, där samebyn eller medlem saknar betesrätt för renarna.

Föreslagen lydelse

24 § Flyttningvägs sträckning fastställs av Sametinget, om sameby begär det eller fråga om sträckningen eljest uppkommer.

Föreligger särskilda skäl för ändring av fastställd eller eljest gällande flyttningväg och kan ändringen ske utan väsentlig olägenhet för renskötseln, kan Sametinget förordna om ändring av vägens sträckning.

Föreslagen lydelse

25 § En medlem i sameby får, i enlighet med bestämmelserna i jaktlagen (1987:259) och lagen (1981:533) om fiskevårdsområden, jaga och fiska på utmark inom samebys året-runtmarker.

Sådan jakt och fiske ska dessutom ske i överensstämmelse med 9 §, första stycket.

Det som sägs i första stycket gäller även då en medlem i sameby tillfälligt uppehåller sig inom en annan samebys betesområde för renskiljning eller annat ändamål som har samband med renarnas skötsel. I sådant fall får dock medlemmen jaga och fiska endast för sitt uppehälle.

Jakt efter älg skall ske inom älgskötselområde i enlighet med reglerna i 33 § jaktlagen (1987:259)

Inom de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete får en medlem i sameby inom byns betesområde fiska till husbehov samt jaga rovdjur, i den mån regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, tillåter det. Lag (2006:802).

Sametinget har ansvaret för att samförstånd i fråga om älgskötselområden skapas mellan samebyn och de enskilda markägarna inom samebyns året-runtmarker.

Nuvarande lydelse

26 § Regeringen kan förordna om upphävande av renskötselrätten för visst markområde, när området behövs för ändamål som avses i 2 kap. expropriationslagen (1972:719).

Upphävande kan begränsas till att avse viss tid eller vissa i renskötselrätten ingående befogenheter. Lag (1993:363).

Föreslagen lydelse

26 § Regeringen kan förordna om upphävande av den samiska rätten för visst markområde, när området behövs för ändamål som avses i 2 kap. expropriationslagen (1972:719).

Upphävande kan begränsas till att avse viss tid eller vissa i den samiska rätten ingående befogenheter.

Nuvarande lydelse

28 § Medför upphävande av renskötselrätt skada eller olägenhet för renskötelsen eller för sådan rätt till jakt eller fiske som avses i 25 §, utgår ersättning därför.

Ersättning för skada eller olägenhet som ej drabbar bestämd person tillfaller till hälften sameby som beröres av upphävandet och till hälften samefonden, om ej särskilda skäl föreligger.

Föreslagen lydelse

28 § Medför upphävande av den samiska rätten skada eller olägenhet för renskötelsen eller för sådan rätt till jakt eller fiske som avses i 25 §, utgår ersättning därför.

Ersättning för skada eller olägenhet som ej drabbar bestämd person tillfaller till hälften sameby som beröres av upphävandet och till hälften samefonden, om ej särskilda skäl föreligger.

Nuvarande lydelse

29 § I fråga om upphävande av renskötselrätt och ersättning med anledning därav gäller, utöver bestämmelserna i 26--28 §§, i tillämpliga delar bestämmelserna i expropriationslagen (1972:719) om expropriation av särskild rätt till fastighet.

I fråga om förordnande om upphävande av renskötselrätt som regeringen har meddelat före 1 augusti 2010, ska hänvisningen till expropriationslagen i första stycket avse den lagens lydelse vid utgången av juli 2010. Lag (2010:817)

Föreslagen lydelse

29 § I fråga om upphävande av samisk rätt och ersättning med anledning därav gäller, utöver bestämmelserna i 26--28 §§, i tillämpliga delar bestämmelserna i expropriationslagen (1972:719) om expropriation av särskild rätt till fastighet.

I fråga om förordnande om upphävande av renskötselrätt som regeringen har meddelat före 1 augusti 2010, ska hänvisningen till expropriationslagen i första stycket avse den lagens lydelse vid utgången av juli 2010.

Nuvarande lydelse

30 § Den som inom året-runt-markerna äger eller brukar mark där renskötsel bedrivs får inte vid användningen av marken

Föreslagen lydelse

30 § Den som inom året-runt-markerna äger eller brukar mark där den samiska rätten får utövas, får inte vid använd-

vidta åtgärder som medför avsevärd olägenhet för renskötseln i annan mån än som följer av förordnande enligt 26 §.

Första stycket hindrar inte att mark används i enlighet med en detaljplan eller för företag vars tillåtlighet skall prövas i särskild ordning. Lag (1993:36).

Nuvarande lydelse

31 § *Sameby eller medlem i sameby får ej upplåta rättighet som ingår i renskötselrätten.*

Sameby får dock åt den som har varit medlem i byn upplåta rätt att utan avgift till sitt husbehov jaga eller fiska på byns område enligt 25 §.

Nuvarande lydelse

32 § *På sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen får nyttjanderätt upplåtas endast om upplåtelsen kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln.*

Avser upplåtelsen rätt till jakt eller fiske, kräves dessutom att upplåtelsen är förenlig med god viltvård eller fiskevård och kan ske utan besvärande intrång i rätten till jakt eller fiske enligt 25 §. Upplåtelse av hela fisket i visst vatten får ske endast om samebyn medger det. Lag (2000:595)

Nuvarande lydelse

34 § *Upplåtelse enligt 32 §, som ej avser tillgodogörande av naturtillgångar eller skogsavverkning, skall ske mot avgift, om ej särskilda skäl föreligger för avgiftsfrihet. Avgiften fördelas mellan Samefonden och sameby som beröres av upplåtelsen enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.*

Avser upplåtelsen tillgodogörande av naturtillgångar, skall staten utge ersättning för den skada eller olägenhet för renskötseln som upplåtelsen medför. I fråga om fördelning av ersättning som ej utgår till

ningen av marken vidta åtgärder som medför avsevärd olägenhet för rättighets-havarna i annan mån än som följer av förordnande enligt 26 §.

Första stycket hindrar inte att mark används i enlighet med en detaljplan eller för företag vars tillåtlighet skall prövas i särskild ordning.

Föreslagen lydelse

31 § *Sameby får åt den som bor i kommun inom samebyns betesområde upplåta rätt att jaga eller fiska på kronomark inom samebyns året-runtmarker.*

Föreslagen lydelse

32 § *På kronomark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen får nyttjanderätt upplåtas endast om upplåtelsen inte försämrar förutsättningarna för att inom det berörda området bedriva samisk markanvändning med stöd av den samiska rätten.*

Avser upplåtelsen rätt till jakt eller fiske, kräves dessutom att upplåtelsen är förenlig med god vilt- eller fiskevård.

Innan upplåtelse av nyttjanderätt får ske ska berörd sameby höras. Upplåtelse av hela fisket i visst vatten får ske endast om sameby medger det.

Föreslagen lydelse

34 § *Upplåtelse enligt 32 §, som ej avser tillgodogörande av naturtillgångar eller skogsavverkning, skall ske mot avgift, om ej särskilda skäl föreligger för avgiftsfrihet. Avgiften fördelas mellan Samefonden och sameby som beröres av upplåtelsen enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.*

Avser upplåtelsen tillgodogörande av naturtillgångar, skall staten utge ersättning för den skada eller olägenhet för utövande av den samiska rätten som upplåtelsen

bestämd person äger 28 § andra stycket motsvarande tillämpning.

medför. I fråga om fördelning av ersättning som ej utgår till bestämd person äger 28 § andra stycket motsvarande tillämpning.

Nuvarande lydelse

35 § Om det behövs med hänsyn till vad som bestämts om högsta renantalet enligt 15 § andra stycket eller om det behövs för att främja renskötseln, kan sameby bestämma hur många renar medlem högst får inneha eller besluta om andra villkor för innehavet.

Sameby får undanta visst område från medlemmarnas begagnande för jakt eller fiske, om det behövs av hänsyn till jakt- eller fiskevården eller av andra särskilda skäl.

Beslut enligt första eller andra stycket får inte ges sådant innehåll att renskötande medlems fortsatta verksamhet omöjliggörs eller väsentligt försvåras. Lag (1993:36).

Föreslagen lydelse

35 § Om det behövs med hänsyn till vad som bestämts om högsta renantalet enligt 15 § andra stycket eller om det behövs för att främja renskötseln, kan sameby bestämma hur många renar medlem högst får inneha.

Sameby får undanta visst område från medlemmarnas begagnande för jakt eller fiske, om det behövs av hänsyn till jakt- eller fiskevården eller av andra särskilda skäl.

Beslut enligt första eller andra stycket får inte ges sådant innehåll att renägarens fortsatta verksamhet omöjliggörs eller väsentligt försvåras.

Om en sameby har för högt renantal ska renägarna decimera sitt renantal i proportion till reninnehavet om inte samtliga renägare är överens om något annat.

Nuvarande lydelse

36 § Om sameby medger det, får inom byns betesområde hållas renar som tillhör annan än renskötande medlem i byn (skötesrenar). Fråga om sådant medgivande avgöres efter samråd med länsstyrelsen.

Skötseln av skötesrenar handhas av samebyn. Lag (1990:1490).

Föreslagen lydelse

36 § Om sameby medger det, får inom byns betesområde hållas renar som tillhör andra än samer. Fråga om sådant medgivande avgöres efter samråd med Sametinget.

Nuvarande lydelse

37 § Sameby får endast om medlem medger det låta slakta dennes renar eller försälja vid slakt utvunna produkter.

Renmärkning ombesörjes av samebyn, om ej byn beslutar annat. Renägare får dock efter anmälan till byns styrelse själv märka sina renar.

Föreslagen lydelse

37 § Sameby får endast om medlem medger det låta slakta dennes renar eller försälja vid slakt utvunna produkter.

Nuvarande lydelse

38 § Sameby skall antaga stadgar för byn.

Föreslagen lydelse

38 § Sameby ska antaga stadgar för byn.

Stadgarna skall ange

1. *samebyns benämning,*
2. *den ort inom byns betesområde, där byns styrelse skall ha sitt säte,*
3. *antalet styrelseledamöter och revisorer, tiden för deras uppdrag och, om suppleanter skall finnas, motsvarande uppgifter beträffande dem,*
4. *samebyns räkenskapsår,*
5. *hur ofta ordinarie bystämma skall hållas och tiden för sådan stämma,*
6. *hur kallelse till bystämma skall ske och andra meddelanden till medlemmarna skall tillställas dem och när föreskrivna kallelseåtgärder senast skall vidtagas,*
7. *tid för betalning av debiterad förskottlikvid,*
8. *tid för betalning av belopp som enligt 44 § kommer samebyn eller renskötande medlem till godo,*
9. *vilka fonder byn skall ha, deras ändamål och hur avsättning till dem skall ske,*
10. *de närmare föreskrifter om renskötelsen som behövs.*

Stadgarna ska ange

1. *samebyns benämning,*
2. *den ort inom byns betesområde, där byns styrelse ska ha sitt säte,*
3. *antalet styrelseledamöter och revisorer,*
4. *tiden för deras uppdrag och, om suppleanter ska finnas, motsvarande uppgifter beträffande dem,*
5. *samebyns räkenskapsår,*
6. *hur ofta ordinarie bystämma ska hållas och tiden för sådan stämma,*
7. *hur kallelse till bystämma ska ske och andra meddelanden till medlemmarna ska tillställas dem och när föreskrivna kallelseåtgärder senast ska vidtagas,*
8. *regler för upptagning av lån, regler för kostnadsfördelning av samebyns utgifter mellan olika verksamhetsgrenar.*
9. *vilka fonder byn ska ha, deras ändamål och hur avsättning till dem ska ske,*
10. *regler för förvaltningsberättelse och bokslut ,*
11. *grunderna för fördelningen av jakt och fiske inom samebyn,*
12. *de närmare föreskrifter som behövs.*

Nuvarande lydelse

40 § *Kostnaderna för renskötelsen fördelas mellan de renskötande medlemmarna efter reninnehavet.*

Om samebyn beslutar det, får kostnad som ej avser alla renarna fördelas mellan ägarerna till de renar på vilka kostnaden belöper i förhållande till innehavet av dessa renar. Sådant beslut får ej avse kostnad som uppkommit före beslutet.

Föreslagen lydelse

40 § *Fördelning av kostnader och intäkter mellan medlemmarna skall regleras i samebyns stadgar. Sådan fördelning får inte ekonomiskt gynna eller missgynna någon medlem.*

Nuvarande lydelse

41 § *En renskötande medlem som lämnar renskötelsen svarar inte för kostnader som avser tiden därefter. Motsvarande gäller ny renskötande medlem för tiden före det han börjar driva renskötelse. Lag (2006:802)*

Föreslagen lydelse

41 § *Upphör att gälla*

Nuvarande lydelse

42 § *De renskötande medlemmarna skall förskotta de medel som behövs för renskötelsen.*

Föreslagen lydelse

42 § *upphör att gälla*

Styrelsen utdebiterar sådana medel på grundval av debiteringslängd. Utdebiteringen göres efter vad som är skäligt med hänsyn till medlems rennehav och omfattningen av det arbete han och hans husfolk kan antagas komma att utföra för byn under räkenskapsåret.

I debiteringslängden skall anges det belopp som utdebiteras, vad som avser varje renskötande medlem och när betalning skall ske. Lag (2006:802) renskötsel.

Nuvarande lydelse

43 § *Om tillgängliga medel ej förslår till betalning av klar och förfallen skuld för vilken samebyn svarar, skall styrelsen ofördröjligen utdebitera förskott enligt 42 §.*

Föreslagen lydelse

43 § *upphör att gälla*

Försummar styrelsen vad som åligger den enligt första stycket, är ledamöterna solidariskt ansvariga för skulden. Är försummelsen uppenbar, skall länsstyrelsen på borgenärens yrkande förordna syssloman att debitera och uttaga erforderligt belopp. Syssloman har rätt att av samebyn uppbära arvode, som bestämmes av länsstyrelsen.

Nuvarande lydelse

44 § *En samebys kostnader för renskötseln fördelas slutligt mellan de renskötande medlemmarna för varje räkenskapsår. Vid kostnadsfördelningen bestämmes de belopp som renskötande medlem för räkenskapsåret skall betala till byn eller ta emot av byn.*

Föreslagen lydelse

44 § *upphör att gälla*

Slutlig kostnadsfördelning sker på grundval av avräkning som styrelsen har att upprätta enligt 53 § tredje stycket. Kostnaderna fördelas enligt vad som anges i 40 och 41 §§. Vid fördelningen tillgodoräknas en renskötande medlem det betalade förskottet och värdet av det arbete som medlemmen och medlemmens husfolk utfört för byn. Samebyn bestämmer i förväg värde för dag eller timme av sådant arbete. Lag (2006:802)

Nuvarande lydelse

45 § *Kan förskotts- eller slutlikvid som påförts renskötande medlem enligt 42--44 § ej*

Föreslagen lydelse

45 § *upphör att gälla*

uttagas hos medlemmen, fördelas bristen mellan övriga renskötande medlemmar i förhållande till deras inbördes skyldighet att svara för likviden. Bristen utdebiteras genom debiteringslängd enligt 42 §. I den mån sådan likvid senare inbetalas, skall det influtna beloppet tillgodoräknas dem som täckt bristen i förhållande till vad de betalat.

Likvid som har debiterats och förfallit till betalning får tas ut enligt bestämmelserna i utsökningsbalken om fordran, för vilken betalningsskyldighet ålagts genom lagakraftvunnen dom, om inte annat beslutas i samband med överklagandet. Lag (2006:802).

Nuvarande lydelse

46 § Sameby får ej upptaga lån som skall återbetalas senare än under nästkommande räkenskapsår, om ej amorteringsplan för lånets återbetalning har antagits av bystämma. Lånetiden får uppgå till högst tio år eller den längre tid för vilken statlig kreditgaranti för lånet kan ha beviljats.

Beslut om upptagande av lån enligt första stycket är giltigt endast om det på bystämma biträdes av minst två tredjedelar av det på stämman av renskötande medlemmar företrädda röstetalet och av flertalet sådana medlemmar i byn.

Nuvarande lydelse

47 § Ersättning som tillfaller sameby enligt 28 eller 34 § eller eljest med anledning av intrång i renskötselrätten skall användas för att täcka byns utgifter under räkenskapsåret eller fonderas.

Nuvarande lydelse

52 § Styrelsen får uppdra åt särskild arbetsledare att under styrelsens inseende leda renskötseln.

Styrelsen får uppdra åt en särskild person att företräda samebyn, om inte annat beslutats. Ett sådant uppdrag och återkallande av det skall anmälas till Sametinget. Lag (2006:802)

Föreslagen lydelse

46 § upphör att gälla.

Föreslagen lydelse

47 § upphör att gälla

Föreslagen lydelse

52 § upphör att gälla

Nuvarande lydelse

53 § För varje räkenskapsår skall styrelsen i förvaltningsberättelse redovisa sin förvaltning. I förvaltningsberättelsen redogöres för verksamheten under räkenskapsåret och för byns ekonomiska ställning.

I berättelsen skall särskilt uppges

1. ägarna till de renar som under året hållits på byns betesområde och antalet renar för varje ägare,
2. årets utgifter för arbetskraft i renskötsel,
3. vad under året utbetalats i anledning av skador genom renar och vad i detta hänseende vid årets slut återstod att utkräva av annan sameby,
4. under året gjorda investeringar och sätet för deras finansiering,
5. samebyns övriga kostnader under året,
6. vilka belopp som under året inlutit till och utbetalats från byns fonder,
7. under året inträffade ändringar i byns upplåning,
8. storleken av de förskott som utdebiterats enligt 42 eller 43 §,
9. samebyns övriga inkomster under året,
10. vilket belopp envar renskötande medlem påförts i bidrag till byns utgifter under året.

I berättelsen skall vidare ingå avräkning som för varje renskötande medlem utvisar det saldo för redovisningsåret som kommer samebyn eller medlemmen till godo.

Nuvarande lydelse

54 § Minst en månad före den första ordinarie bystämman efter räkenskapsårets utgång skall styrelsen lämna förvaltningsberättelsen till revisor. Berättelsen skall vara underskriven av styrelsens samtliga ledamöter.

Nuvarande lydelse

58 § En medlems rätt att delta i handhavandet av samebyns angelägenheter utövas på bystämma.

En medlem som inte i rätt tid fullgjort sin betalningsskyldighet enligt denna lag gentemot byn får delta i förhandlingarna men har inte rösträtt innan skyldigheten fullgjorts.

Föreslagen lydelse

53 § Upphör att gälla

Föreslagen lydelse

54 § Upphör att gälla

Föreslagen lydelse

58 § En medlems rätt att delta i handhavandet av samebyns angelägenheter utövas på bystämma.

En medlem som inte i rätt tid fullgjort sin betalningsskyldighet enligt denna lag eller samebyns stadgar gentemot byn får delta i förhandlingarna men har inte rösträtt innan skyldigheten fullgjorts.

En medlem eller annan får icke, själv eller genom ombud eller som ombud för annan, delta i behandling av frågor där han eller hon har ett väsentligt intresse som strider mot samebyns. Lag (2006:802).

Nuvarande lydelse

59 § I fråga om rösträtt och beslut på bystämma gäller, om inte annat följer av särskild bestämmelse i denna lag,
1. att varje myndig medlem har en röst i fråga som rör utseende av ordförande på bystämma eller av revisor, beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen eller ändring av sådan föreskrift i stadgarna som avses i 38 § andra stycket 1--7,
2. att rösträtt i övriga frågor tillkommer endast renskötande medlem, som har en röst för varje påbörjat hundratal renar som medlemmen innehar enligt gällande renlängd, dock inte för fler renar än som samebyn bestämt för honom enligt 35 §,
3. att medlems rösträtt kan utövas genom annan medlem såsom ombud,
4. att ingen får för egen eller annans del rösta för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädda röstetalet,
5. att den mening som erhållit det högsta röstetalet gäller som stämmans beslut,
6. att vid lika röstetal val avgörs genom lottning och i andra frågor den mening gäller som stöds av de flesta röstande eller, om även antalet röstande är lika, av stämmans ordförande,
7. att beslut om ändring av stadgarna inte är giltigt, om det inte biträds av minst två tredjedelar av det på stämman av renskötande medlemmar företrädda röstetalet och dessutom, såvitt gäller föreskrift som avses i 38 § andra stycket 1--6, av flertalet av byns myndiga medlemmar. Lag (2006:802).

Nuvarande lydelse

60 § Bystämma öppnas av den som styrelsen utser. Därefter utses ordförande.

Ordföranden skall upprätta och till godkännande av stämman framlägga en förteckning över närvarande medlemmar och ombud med uppgift om den rösträtt som tillkommer envar av dem. Sedan förteckningen

En medlem eller annan får icke, själv eller genom ombud eller som ombud för annan, delta i behandling av frågor där han eller hon har ett väsentligt intresse som strider mot samebyns.

Föreslagen lydelse

59 § I fråga om rösträtt och beslut på bystämma gäller
1. att varje myndig medlem har en röst i fråga som rör utseende av ordförande på bystämma eller av revisor, beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen eller ändring av sådan föreskrift i stadgarna som avses i 38 § andra stycket 1--6,
2. att rösträtt i frågor som rör renskötseln tillkommer myndig renägande medlem, som har en röst för varje påbörjat hundratal renar som medlemmen innehar enligt gällande renlängd, dock inte för fler renar än som samebyn bestämt för honom enligt 35 §,
3. att varje myndig medlem har en röst i övriga frågor,
4. att medlems rösträtt kan utövas genom annan medlem såsom ombud,
5. att ingen får för egen eller annans del rösta för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädda röstetalet,
6. att den mening som erhållit det högsta röstetalet gäller som stämmans beslut,
7. att vid lika röstetal val avgörs genom lottning och i andra frågor den mening gäller som stöds av stämmans ordförande,
8. att beslut om ändring av stadgarna inte är giltigt, om det inte biträds av minst två tredjedelar av det på stämman företrädda röstetalet.

Föreslagen lydelse

60 § Bystämma öppnas av den som styrelsen utser. Därefter utses ordförande.

Ordföranden skall upprätta och till godkännande av stämman framlägga en förteckning över närvarande medlemmar och ombud med uppgift om den rösträtt som tillkommer envar av dem. Sedan förteck-

enhälligt eller efter omröstning, företagen bland de renskötande medlemmarna på grundval av förteckningen, blivit godkänd med eller utan ändring, gäller den som röstlängd vid stämman.

Över beslut som fattas på stämman skall genom styrelsens försorg föras protokoll, som skall hållas tillgängligt för medlemmarna senast två veckor efter stämman.

Nuvarande lydelse

61 § Förvaltningsberättelse och revisionsberättelse för det senaste räkenskapsåret skall framläggas på första ordinarie bystämman efter räkenskapsårets utgång. På stämman skall avgöras fråga om godkännande av styrelsens förslag till fördelning av kostnaderna för byns renskötsel och om beviljande av ansvarsfribet för styrelsen.

Förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen skall under minst tio dagar före stämman hållas tillgängliga för medlemmarna.

Nuvarande lydelse

63 § I kallelse till bystämma skall anges tid och plats för stämman och de ärenden som skall förekomma på stämman.

Nuvarande lydelse

65 § Vid renskötselns utövande skall hänsyn tas till andra intressen.

Renarna skall såvitt möjligt hindras från att komma utanför samebyns betesområde eller att annars vålla skada eller olägenhet.

Flyttning av renarna skall ske i samlade flockar. Väg skall tas där minsta skada vållas. Vid flyttning skall tillses att renar inte lämnas kvar på område där renskötsel inte är tillåten.

Flyttning som äger rum utanför samebys betesområde skall ske utan onödig tidsutdräkt. Lag (1993:36).

ningen efter omröstning blivit godkänd, gäller den som röstlängd vid stämman.

Över beslut som fattas på stämman skall föras protokoll, som skall hållas tillgängligt för medlemmarna senast två veckor efter stämman.

Föreslagen lydelse

61 § upphör att gälla.

Föreslagen lydelse

63 § upphör att gälla

Föreslagen lydelse

65 § Sameby ska i stadgarna eller särskilda arbetsordningar fastställa regler för samebyns och medlemmarnas bruk av samebyns resurser.

Bruksreglerna ska säkerställa de förnyelsebara naturresursernas långsiktiga produktionsförmåga, beakta naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen, liksom andra intressen. Minimikravet är regler om

1.renbestider och –bruk

2.renantal,

3.jakt- och fiske,

4.bebyggelse enligt plan- och bygglagen (1987:10),

5.riksintressen enligt miljöbalken (1998:808),

6.natur- och kulturskyddsområden enligt miljöbalken,

7.forn- och kulturminnesområden enligt

lagen (1988:950) om kulturminnen, 8.terrängkörning enligt terrängkörningslagen (1975:1313) och 9. annat som har betydelse för förvaltningen av samebyns gemensamma resurser

Nuvarande lydelse

65 a § Rennäringen skall bedrivas med bevarande av naturbetesmarkernas långsiktiga produktionsförmåga så att dessa ger en uthålligt god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls.

Bestämmelser om tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28a-29b §§ miljöbalken.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den hänsyn som vid renskötsel skall tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Föreskrifterna får dock inte vara så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras.

Länsstyrelsen får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att föreskrifter som har meddelats med stöd av tredje stycket skall efterlevas.

Föreläggande eller förbud får meddelas först sedan det har visat sig att länsstyrelsens råd inte har följts. I brådskande fall eller när det annars finns särskilda skäl, får länsstyrelsen dock omedelbart meddela förelägganden eller förbud.

I beslut om föreläggande eller förbud får länsstyrelsen sätta ut vite. Lag (2001:439).

Nuvarande lydelse

66 § Räkning av samebys renar skall ske årligen vid ungefär samma tidpunkt. Om sameby begär det, kan länsstyrelsen medge att räkningen får ske med större tidsmellanrum.

Länsstyrelsen kan på begäran av renskötande medlem besluta om extra renräkning, om denne gör sannolikt att resultatet av räkning enligt första stycket är oriktigt och kostnaderna för den extra renräkningen

Föreslagen lydelse

65 a § upphör att gälla.

Föreslagen lydelse

66 § Räkning av samebys renar ska ske årligen vid ungefär samma tidpunkt. Om sameby begär det, kan Sametinget medge att räkningen får ske med större tidsmellanrum.

inte är oskäligen i förhållande till den betydelse det kan ha för medlemmen att rättelse kommer till stånd.

Länsstyrelsen får vid vite förelägga sameby att genomföra sådan räkning av byns renar som avses i första eller andra stycket. Lag (1993:36).

Nuvarande lydelse

66 a § *En sameby skall underrätta länsstyrelsen om tid och plats för byns renräkning. Länsstyrelsen kan utse någon att närvara vid renräkningen. Finns anledning anta att samebyn inte följt meddelade föreskrifter, kan länsstyrelsen besluta om kompletterande renräkning.*

Den som av länsstyrelsen förordnats att närvara vid renräkningen har rätt att få tillträde till områden och anläggningar där renar hålls samt rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för att fullgöra uppdraget. Lag (1993:36).

Nuvarande lydelse

67 § *Kostnaden för renräkning enligt 66 § första stycket är en gemensam utgift för samebyn.*

Kostnaden för extra renräkning fördelas mellan den som begärt räkningen och samebyn efter vad länsstyrelsen finner skäligt. Lag (1990:1490).

Nuvarande lydelse

68 § *På grundval av renräkning enligt 66 § första stycket skall renlängd upprättas. Fel i längden som påvisats vid extra renräkning skall genast rättas.*

I renlängden skall tas upp ägarna till de renar som hålls på byns betesområde, det räknade eller uppskattade antalet renar för varje ägare och, om beslut meddelats om reninnehavet enligt 35 §, förhållande som är av betydelse för kontroll av att beslutet följts.

Bystämman fastställer renlängden och beslutar om rättelse däri.

Föreslagen lydelse

66 a § *En sameby ska underrätta Sametinget om tid och plats för byns renräkning. Sametinget kan utse någon att närvara vid renräkningen.*

Den som av Sametinget förordnats att närvara vid renräkningen har rätt att få tillträde till områden och anläggningar där renar hålls samt rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för att fullgöra uppdraget.

Föreslagen lydelse

67 § *Kostnaden för renräkning enligt 66 § första stycket är en gemensam utgift för samebyn.*

Föreslagen lydelse

68 § *På grundval av renräkning enligt 66 § första stycket skall renlängd upprättas.*

I renlängden skall tas upp ägarna till de renar som hålls på byns betesområde, det räknade eller uppskattade antalet renar för varje ägare och, om beslut meddelats om reninnehavet enligt 35 §, förhållande som är av betydelse för kontroll av att beslutet följts.

Bystämman fastställer renlängden.

Regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, får meddela närmare föreskrifter om användningen av renlängd

Regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, får meddela närmare föreskrifter om användningen av renlängd som underlag för ett företagsregister och om skyldighet att lämna renlängden och andra uppgifter om renskötseln till den myndighet som för registret.

Länsstyrelsen får vid vite förelägga sameby att upprätta och fastställa renlängd samt att överlämna kopia av längden till myndighet som avses i fjärde stycket. Lag (1993:36).

Nuvarande lydelse

69 § När renägares rättigheter eller skyldigheter enligt denna lag beror på antalet renar, har gällande renlängd vitsord, om det ej visas att ägarens reninnehav förändrats väsentligt sedan renlängden upprättades.

Nuvarande lydelse

70 § Har främmande renar kommit in på samebys betesområde, skall de skiljas ut så snart det kan ske. Underrättelse om tid och plats för skiljningen skall i god tid dessförinnan lämnas till sameby till vilken renarna kan antagas höra. Sådan sameby är skyldig att avdela den arbetspersonal som behövs för skiljningen och för att återföra renarna.

Uteblir sameby som underrättats om skiljning och kan renarna ej återföras utan väsentlig olägenhet, får den by som ombesörjer skiljningen låta slakta renarna och försälja dem för ägarnas räkning.

Om ej annat avtalats, är den by till vilken renarna hör skyldig att utge ersättning för kostnaden för renarnas omhändertagande samt återförande eller slakt och försäljning.

Nuvarande lydelse

72 § Är renskötseln inom en samebys betesområde bristfällig, skall länsstyrelsen på begäran av en medlem i byn eller någon annan vars rätt är beroende därav söka träffa överenskommelse med byn om rättelse inom viss tid.

Kan överenskommelse inte träffas eller vidtas inte rättelse, kan länsstyrelsen förordna

som underlag för ett företagsregister och om skyldighet att lämna renlängden och andra uppgifter om renskötseln till den myndighet som för registret.

Föreslagen lydelse

69 § När renägares rättigheter eller skyldigheter enligt denna lag beror på antalet renar, har gällande renlängd vitsord.

Föreslagen lydelse

70 § Har främmande renar kommit in på samebys betesområde, skall de skiljas ut så snart det kan ske. Underrättelse om tid och plats för skiljningen skall i god tid dessförinnan lämnas till sameby till vilken renarna kan antagas höra.

Uteblir sameby som underrättats om skiljning och kan renarna ej återföras utan väsentlig olägenhet, får den by som ombesörjer skiljningen låta slakta renarna och försälja dem för ägarnas räkning.

Om ej annat avtalats, är den by till vilken renarna hör skyldig att utge ersättning för kostnaden för renarnas omhändertagande samt återförande eller slakt och försäljning.

Föreslagen lydelse

72 § Om en medlem i sameby påstår att renskötseln inom samebyns betesområde är uppenbart bristfällig, skall Sametinget på begäran av en medlem i byn eller någon annan vars rätt är beroende därav söka träffa överenskommelse med byn om åtgärder inom viss tid.

Kan överenskommelse inte träffas eller

syssloman att ta hand om renskötseln i byn och förvalta byns övriga ekonomiska angelägenheter.

Sysslomannen har rätt att av byn erhålla arvode som bestäms av länsstyrelsen. Lag (1990:1490).

Nuvarande lydelse

75 § Renmärke får ej registreras för annan renägare än den som är medlem i den sameby ansökningen avser eller som har rätt att ha skötesrenar där.

Renmärke får registreras för sameby.

Renägare får ej ha mer än ett märke registrerat.

Nuvarande lydelse

79 § Sametinget skall avlysa registrerat renmärke

1.om märkeshavaren anmäler att han inte längre ämnar använda märket vid renmärkning,

2. om märket under tio år inte har använts vid renmärkning eller

3. om märkeshavaren eller märkeshavarens dödsbo inte längre har rätt att ha renar i sameby.

Avregistreras ett märke efter anmälan enligt första stycket 1, får det behållas på redan märkt ren under tio år från dagen för avregistreringen. Lag (2006:802).

Nuvarande lydelse

84 § Om en omärkt ren anträffas inom samebys betesområde och det inte framgår vem som är ägare, tillfaller renen samebyn.

Om en ren med ett förfalskat, förstört eller okänt märke eller med märke som inte är rätt utformat, skall renen omhändertagas av samebyn. Den som inom två år från omhändertagandet styrker sig vara ägare till renen har rätt att få ut renen eller ersättning för dess slaktvärde med avdrag för byns kostnader för renen. Lag (2006:802)

vidtas inga åtgärder, kan Sametinget förordna syssloman att ta hand om renskötseln i byn och förvalta byns övriga ekonomiska angelägenheter.

Sysslomannen har rätt att av byn erhålla arvode som bestäms av Sametinget.

Föreslagen lydelse

75 § Renmärke får, om samebyn medger det, registreras för den som är medlem i den sameby ansökningen avser eller som har rätt att ha skötesrenar där.

Renmärke får registreras för sameby.

Renägare får ej ha mer än ett märke registrerat.

Föreslagen lydelse

79 § Sametinget skall avlysa registrerat renmärke

1.om märkeshavaren anmäler att han inte längre ämnar använda märket vid renmärkning,

2.om märkeshavaren eller märkeshavarens dödsbo inte längre har rätt att ha renar i sameby.

Avregistreras ett märke efter anmälan enligt första stycket 1, får det behållas på redan märkt ren under tio år från dagen för avregistreringen.

Föreslagen lydelse

84 § Om en omärkt ren anträffas inom samebys betesområde och det inte framgår vem som är ägare, tillfaller renen samebyn.

Om en ren med ett förfalskat, förstört eller okänt märke eller med märke som inte är rätt utformat, skall renen omhändertagas av samebyn. Den som inom två år från omhändertagandet styrker sig vara ägare till renen har rätt att få ut ersättning för dess slaktvärde med avdrag för byns kostnader för renen.

Nuvarande lydelse

85 § Den som är same kan få tillstånd (koncession) att driva renskötelse i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där renskötelse av ålder förekommer under hela året. Koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva renskötseln även med skötesrenar som tillhör

1. den som äger eller brukar jordbruksfastighet, vilken helt eller delvis är belägen inom den del av länet där koncessionsrenskötelse får bedrivas, om han är bosatt på fastigheten eller inom området,
2. den som tidigare har haft koncession inom området, om denne är bosatt inom den del av länet där koncessionsrenskötelse får bedrivas och inte har övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete,
3. efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till sådan under 2 angiven förutvarande koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, om den efterlevande är bosatt inom den del av länet där koncessionsrenskötelse får bedrivas.

Koncession får lämnas endast om fortsatt renskötelse inom området är till övervägande nytta för orten och endast om den som söker koncession kan antas komma att driva renskötseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession meddelas för viss tid, högst 10 år. Lag (2006:802).

Nuvarande lydelse

86 § För renskötseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavare, dennes make och hemmavarande barn, annan same som biträder koncessionshavare i renskötseln och som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete samt ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötelse med följande avvikelser:

1. En ägare av skötesrenar anses som rensköttande medlem.
2. Varje koncessionshavare har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat

Föreslagen lydelse

85 § Den som är same kan få tillstånd (koncession) att driva renskötelse i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där renskötelse av ålder förekommer under hela året. Koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva renskötseln även med skötesrenar som tillhör

1. den som äger eller brukar en jordbruksfastighet, som helt eller delvis är belägen inom den del av länet där koncessionsrenskötelse får bedrivas, om ägaren eller brukaren är bosatt på fastigheten eller inom Norrbottens län,
2. den som tidigare haft koncession inom området, om denne är bosatt inom Norrbottens län och har kvar sitt renmärke och renar.
3. efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till sådan under 2 angiven tidigare koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, om maken eller barnet är bosatt inom Norrbottens län.

Koncession meddelas för viss tid, lägst 10 år.

Föreslagen lydelse

86 § För renskötseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavare, dennes make och hemmavarande barn.

Sametinget får utfärda närmare regler om medlemskapet för övriga renägare.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötelse med följande avvikelser:

1. Varje koncessionshavare har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom, dock inte för fler renar än som Sametinget enligt 88 § för-

tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom, dock inte för fler renar än som länsstyrelsen enligt 88 § första stycket 3 bestämt för honom. För ägare av skötesrenar är rösträtten begränsad till en röst, oavsett antalet skötesrenar som han innehar.

3..Koncessionshavaren eller, om det finns flera, minst en av dem skall vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavare leder renskötseln inom byn och anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötseln. Lag (2006:802).

Nuvarande lydelse

87 § Fråga om koncession prövas av länsstyrelsen. Lag (1990:1490)

Nuvarande lydelse

89 § Bryter en sameby eller koncessionshavare mot villkor som gäller för verksamheten får länsstyrelsen vid vite förelägga byn eller koncessionshavaren att vidta rättelse. Om en koncessionshavare innehar fler egna renar än vad länsstyrelsen med stöd av 88 § första stycket 3 medgivit honom, eller om en ägare av skötesrenar har fler renar i koncessionshavarens vård än vad som följer av 88 § andra stycket, eller samebyns beslut, får länsstyrelsen vid vite förelägga renägaren att minska renantalet till det tillåtna.

Efter ansökan av samebyn får länsstyrelsen besluta om slakt och försäljning av de övertaliga renarna om renägaren inte efter anmaning själv låter minska renantalet.

Kostnaden för slakten och försäljningen skall tas ut ur köpeskillingen medan återstoden av köpeskillingen tillfaller renarnas ägare.

Har förutsättningarna för koncessionen ändrats, kan länsstyrelsen återkalla koncessionen eller besluta om nya villkor. Lag (2006:802).

Nuvarande lydelse

97 § Ett beslut som fattats av bystämman, av styrelsen enligt 42 § eller av syssloman enligt 43 eller 72 § får överklagas av den som är medlem i samebyn.

sta stycket 3 bestämt för honom. För ägare av skötesrenar är rösträtten begränsad till en röst, oavsett antalet skötesrenar som han innehar.

2. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, minst en av dem skall vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavare leder renskötseln inom byn och anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötseln.

Föreslagen lydelse

87 § Fråga om koncession prövas av Sametinget.

Föreslagen lydelse

89 § Bryter en sameby eller koncessionshavare mot villkor som gäller för verksamheten får Sametinget vid vite förelägga byn eller koncessionshavaren att vidta rättelse. I övrigt gäller 15 och 35 §§ i tillämpliga delar

Har förutsättningarna för koncessionen ändrats, kan Sametinget återkalla koncessionen eller besluta om nya villkor.

Föreslagen lydelse

97 § Ett beslut som fattats av bystämman, styrelsen enligt 38 §, 11 eller syssloman får överklagas hos Sametinget av den som är medlem i samebyn.

En sysslomans beslut enligt 43 eller 72 § överklagas hos länsstyrelsen. Bystämmans eller styrelsens beslut enligt 42 § överklagas hos Sametinget.

Överklagandet skall ha kommit in till överinstansen inom två månader från beslutets dag. I fråga om överklagande av styrelsens eller sysslomans beslut räknas dock tiden från den dag då medlemmen fick del av beslutet.

Beslut som innebär att bystämmas beslut ändras eller upphävs gäller även för medlem som inte överklagat beslutet. Lag (2006:802)

Styrelsens beslut rörande jakt eller fiske enligt 38 §, 11 får överklagas hos Sametinget av den som är medlem i samebyn.

Överklagandet skall ha kommit in till överinstansen inom två månader från beslutets dag.

Beslut som innebär att bystämmas, styrelsens eller sysslomannens beslut ändras eller upphävs gäller även för medlem som inte överklagat beslutet.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den xx xx xxxx.
2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.
3. Senast tre månader efter tillkomsten av denna lag skall samebyarna upprätta en förteckning över byns medlemmar enligt de gamla bestämmelserna och överlämna den till Sametinget för registrering enligt 11 §. Följande personer i fjäll- och skogssamebyarna enligt 6 a § skall finnas med i förteckningen.
 - a. renägande same som hos Sametinget har ett registrerat renmärke,
 - b. same som innan pensioneringen hade ett registrerat renmärke och ägde renar.
 - c. maka/make eller hemmavarande barn till person som avses under a. och b.
 - d. efterlevande maka/make eller underårigt barn till avliden person som avses under a. och b.Övergångsförteckning över medlemmar i koncessionssameby skall innehålla personer enligt 86 § gamla lagen.
4. Reglerna i 14 § gamla lagen gäller i tre år efter tillkomsten av denna lag.
5. Renmärke som registrerats enligt bestämmelserna i renbeteslagen (1928:309) och lagen om renmärken (1960:144), men tvångsvis har avlysts efter 1972, får åter registreras på ägaren, dock senast tre år efter tillkomsten av denna lag.
6. Samebyns förteckning över medlemmar enligt 3. kan överklagas hos Sametinget.
7. Sametingets beslut enligt 5. och 6. kan överklagas hos kammarrätten.

Rennäringsförordningen

Häri genom föreskrivs i fråga om rennäringsförordningen (1993:437))
dels att förordningen får en ny benämning, Sameförordningen,
dels att paragrafer i rennäringsförordningen (1993:437) där inga ändringar
föreslås ska ha samma lydelse i Sameförordningen.
dels att rubriken närmast före 10 a § ska ha följande lydelse,
dels att 2 § ska ha följande lydelse,
dels att det i förordningen ska införas en ny paragraf, 10 a §.

Nuvarande lydelse

2 § Frågor om upplåtelse enligt 32 § rennäringslagen (1971:437) som avser annat än tillgodogörande av mineraliska ämnen som inte omfattas av minerallagen (1995:45) eller skogsavverkning prövas av länsstyrelsen, om inte annat är särskilt föreskrivet.

Om upplåtelsen avser tomträtt eller av särskild vikt eller har principiell betydelse, prövas frågan efter samråd med Statens fastighetsverk. Har myndigheterna olika uppfattning huruvida upplåtelse bör ske, skall frågan hänskjutas till regeringen. Förordning (1998:221).

Föreslagen lydelse

2 § Frågor om upplåtelse enligt 32 § rennäringslagen (1971:437) som avser annat än tillgodogörande av mineraliska ämnen som inte omfattas av minerallagen (1995:45) eller skogsavverkning prövas av länsstyrelsen, om inte annat är särskilt föreskrivet. Upplåtelse med anledning av undantag i enlighet med 16 a § rennäringslagen (1971:437) prövas av Sametinget.

Om upplåtelsen avser tomträtt eller av särskild vikt eller har principiell betydelse, prövas frågan efter samråd med Statens fastighetsverk. Har myndigheterna olika uppfattning huruvida upplåtelse bör ske, skall frågan hänskjutas till regeringen.

Föreslagen rubrik: Medlemskap

Föreslagen lydelse

10 a § Sametinget får utfärda närmare föreskrifter om medlemskap i sameby enligt 11 och 86 §§ rennäringslagen (1971:437)

1 **Ärendets beredning**

Vi pekar på de initiativ som SAMERNA har tagit i Sametinget. Vissa ställningstaganden som Sametinget har tagit ges också uppmärksamhet, även om SAMERNA inte har initierat frågan. Motioner som inte direkt påverkar lagförslagets utformning tas inte med i denna uppräknig.

1.1 **Sametingets initiativ 1993**

Redan den 26 augusti 1993 antog Sametinget enhälligt ett uttalande, riktad mot regeringens handläggning av samernas jakt- och fiskerätt samt regeringens agerande i urfolksfrågor. En utredning tillsattes i slutet av året i syfte att ställa frågan om Sveriges riksdag, med prop 1992/93:32 rörande småviltjakten, hade fattat beslutet på ett författningsenligt sätt. Rapporten, ”Beslutet om Småviltjakten – En studie i myndighetsutövning utkom i april 1994. Ur sammanfattningen citeras följande: ”Den 25 augusti 1993, dagen innan det första sametinget i Sverige öppnades, släpptes småviltjakten i fjällområdet fri. Beslutet genomfördes mot sameorganisationernas kraftiga protester. Bland annat innebar beslutet, att samerna går miste om den potentiella inkomstkälla som underupplåtelser av jakträtter skulle kunna innebära. Dessutom innebar beslutet, att samerna än en gång blev fråntagna sin rätt att upplåta den egna jakt- och fiskerätten.

Ett annat initiativ som togs vid plenum i oktober 1993 var frågan om skogs-samernas rättsliga ställning. En utredning tillsattes och deras betänkande överlämnades till Sametingets styrelse i januari 1997. Styrelsen överlämnade dokumentet till regeringen i februari samma år. Utredningen har inte resulterat i några positiva förändringar i lagstiftningen.

1.2 **Sametingets initiativ 1994**

Vid plenum i maj, beslutades bl a ”att Sametinget föreslår regeringen att den fria jakt- och fiskeupplåtelseerna och den införda försöksverksamheten skall upphöra och att med verkan fr o m hösten 1994 dels genomföra ett system för upplåtelse av jakt och fiske enligt den samiska modellen anpassad till lokala förutsättningar och som vilar på samisk grund och rättsuppfattning.”

I juli uppvaktade styrelsen jordbruksminister Karl Erik Olsson och begärde att systemet för upplåtelse av småviltjakten skall upphöra. Styrelsen uppmanade också regeringen att redovisa sin syn på Agenda 21 och kapitel 26 i Riokonventionens handlingsprogram visavi upplåtelse av småviltjakten och fisket. Regeringen ignorerade uppmaningen och styrelsen upprepade frågan i september.

1.3 **Sametingets initiativ 1995**

Två motioner, den ena om urminnes hävd och den andra om samisk samfällighet, behandlades vid plenum i Kiruna i september. Besluten innebar att yrkandena inte beaktades. De har därför blivit liggande i oförändrat skick sedan dess, även om Sametinget uttalade ”att Sametinget skall arbeta och verka för att förvaltningen av samisk mark skall underställas samerna själva.

1.4

Sametingets initiativ 1996

Plenum i februari i Vilhelmina beslutade att ge styrelsen i uppdrag att inrätta en arbetsgrupp, vars uppgift var att arbeta med de motioner som handlade om samiska rätts- och samhällsfrågor. Fyra motioner, motion nr 46 – ang utarbetande av direktiv som ger möjligheter att utöva de samiska rättigheterna, motion nr 64 – ang det samiska samhället, motion nr 65 – ang utvidgad samebyverksamhet och motion nr 71 – ang samisk rätt och överfördes till arbetsgruppen innan den var tillsatt.

SAMERNA:s motion nr 71 var SAMISK RÄTT

Beträffande en motion om samernas mark uttalade plenum bl a att ” Samerna har besittit och hävdat sina marker i norra Dalarna, Härjedalen, Jämtland och Lappland redan långt innan den tid då områdena införlivades med det svenska riket. Det finns inte anledning att utgå från annat än att samerna var ägare till markerna, som vid tiden då nationen Sverige gränsbestämdes var indelat i bestämda siidaområden. Renbeteslagarna och avvittringen kom att erkänna samisk rätt, men på ett för det samiska folket begränsande sätt”.

Vid Sametingets möte i Ankarede i juni uttalade plenum ”att inte göra några förändringar av de bofasta samernas upplåtelse- och arrendeavgifter för fisketillstånd, som är till skada för de bofasta samernas husbehovsfiske.”

Vid samma plenum överfördes två motioner ”till den arbetsgrupp som tillsätts för utredning av samiska rätts- och samhällsfrågor”. Motion nr 80 – ang ett samiskt lokalsamhälle med samebyn som bas, motion nr 85 – ang samebyn som bas för ett samiskt lokalsamhälle.

1.5

Sametingets initiativ 1997

Under första mandatperiodens sista sammanträde i februari var plenum samlat i Härnösand. Uppmaningen till regeringen var att den skall tillsätta en utredning ”med samisk representation med uppgift att lägga fram förslag till ratificering av ILO-konventionen nr 169 om urfolk”. Under en annan punkt på föredragningslistan som handlade om småviltjakten och fisket uttalade plenum bl a att ”med skärpa understryka att förutsättningen för att jakt och fiske upplåtes på samisk mark är att den utgår från den samiska rätten och organiseras enligt samisk modell anpassad till lokala förutsättningar”.

Sametingets beslut är påfallande ofta ”att motionen är besvarad med den redogörelse styrelsen lämnat”. Beträffande motion nr 101 - ang bestämning av samiskt sedvaneland för renbete innehöll styrelsens redogörelse bl a följande: ”Om istället rennäringslagen ändrades på så sätt att sedvana automatiskt föreligger om inte markägaren kan bevisa motsatsen skulle antalet rättsprocesser gentemot samerna onekligen minska. I Norge har man nyligen infört en sådan ändring av Reindriftsloven”. Motionen behandlades vid Sametingets sammanträde i Malå i november 1997.

Vid samma sammanträde behandlades SAMERNA:s motion nr 111 – ang byggnader för utövande av renskötselrätten. Plenum uttalade ”att länsstyrelser,

byggnadsnämnder och andra myndigheter måste beakta rennäringslagen vid beslutsfattande som rör sameområdet”.

1.6 Sametingets initiativ 1998

Ur styrelsens redovisning (1998-10-19) inför plenum avseende redovisningsperioden maj – september 1998 har följande hämtats:

Jakt och fiske

Förutsättningar

Regeringen gav i december 1997 Sametinget i uppdrag att ta fram förslag till förändringar av upplåtelsesystemet av rätt till småviltjakt och fiske.

Resultat under perioden

Sametingets styrelse har i juni 1998 redovisat för regeringen uppdraget. Upplåtelseområdena för jakt föreslås bli mindre. Avlysningar föreslås kunna ske när det är motiverat med hänsyn till renskötseln. De s.k. undantagsvatten föreslås öka. Samebymedlemmar föreslås få sälja kort och ha underupplåtelse enligt den s.k. samiska modellen. Omfattningen av jakten och fisket föreslås anpassas till miljön. Samer som står utanför sameby föreslås kunna få avgiftsfri jakt och avgiftsfritt fiske i en sameby. Möjligheten att upplåta rätt till jakt och fiske till personer för vilka det är av väsentlig betydelse för deras försörjning föreslås bibehållas. Förslaget har remissbehandlats.

1.7 Sametingets initiativ 1999

Utredningen *Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige* (SOU 1999:25) behandlades av plenum i oktober 1999. Sametinget lämnade remissyttrande över utredningen (Dnr 89/99). Här följer ett utdrag ur yttrandet: ”Sametinget anser att ratifikation av ILO:s konvention nr 169 skapar stora möjligheter för tillkomsten av en ny svensk urfolks- och samepolitik såväl nationellt som inom EU, samt för fram Sveriges intentioner internationellt i urfolksfrågor.

Sametinget anser vidare att ratifikation av konventionen skapar möjligheter till ett grundläggande skydd och därmed trygghet för samerna samt möjligheter till en samisk framtid i Sverige”.

1.8 Sametingets initiativ 2000

Vid plenum i februari 2000 beslutade Sametinget att göra följande uttalande: ”1993 infördes den fria småviltjakten och fisket i fjällen. Det var ett rättsövergrepp mot landets ursprungsfolk – samerna. Det nyinrättade Sametingets första beslut den 25 augusti 1993 var ett enigt fördömande av rättsövergreppet.

Sametinget – samlat till ting i Karesuando den 23-26 februari 2000 – kräver nu att Regering och Riksdag i samband med behandlingen av ILO-utredningen tar beslut om en samisk småviltjakt- och fiskeförvaltning”. Uttalandet var enhälligt.

I oktober 2000 behandlades frågan om bl a markanvändning och Sametinget fattade följande beslut:

att den samiska marken, dvs som samerna som ursprungsfolk traditionellt bebod och har ägande- eller besittningsrätt till, skall förvaltas av samerna själva och inte av länsstyrelserna,

att en lokal samisk förvaltning skall ha rätt att själv besluta om upplåtelse av mark och vatten, bl.a. jakt (såväl småviltjakt som älgjakt) och fiske på den samiska marken,

att den som äger eller brukar mark inom renskötselområdet, dvs inom den samiska marken och den övriga mark som samerna traditionellt haft tillträde till, får inte vid användningen av marken vidta åtgärder som innebär olägenhet för samernas rätt att nyttja marken,

att vid skötsel av skog inom renskötselområdet skall samråd ske med och hänsyn tas till rennäringen så att tillgången till renbete bibehålls,

att inom områden med marklavsbyte och trädlavsbyte skall lagstadgat samråd ske och om berörd sameby motsätter sig en skogsbruksåtgärd skall detta prövas av ett särskilt myndighetsorgan med rennäring- och skogsbrukskompetens i syfte att skydda samernas rätt att nyttja mark,

att det särskilda myndighetsorganet med rennäring- och skogsbrukskompetens får också förbjuda skogsbruksåtgärder eller föreskriva att ersättning skall utgå då renbetet begränsas på mark som är av stor betydelse för rennäringen.

SAMERNA lämnade in motion med titeln Siida – framtidens sameby. Förslaget var att samernas förhållanden regleras med två skilda lagar. En lag som reglerar rättigheter och annan lag som reglerar rennäringen.

1.9 Sametingets initiativ 2001

Under detta år har Sametinget inte gjort några ställningstaganden som rör denna utredning. Plenum har visserligen behandlat några motioner som har handlat om ändringar i rennäringslagstiftningen, men uttalat avslag på yrkandena, varför dessa inte redovisas här.

1.10 Sametingets initiativ 2002

En motion som handlade ekonomiska skäl att avstå från rättsprocesser behandlades av plenum i maj 2002. Motionären hade yrkat att Sametinget snarast vidtar åtgärder, ”för att än en gång påtala för regering och riksdag hur situationen är i denna överlevnadsfråga”. Motionären lämnade följande motiv till sitt yrkande: ”Den alltmer infekterade stämningen mot samernas renbetesrätt i form av olika rättsprocesser håller på att ta alltmer drastiska former. Samebyarnas existens hotas inte bara av olika intrång, utan också av att man inte har ekonomiska möjligheter att hävda sin rätt. Att ekonomiska skäl förhindrar någon part att försvara sig i allmän domstol i Sverige är enligt vår mening en nationell fråga, som snarast måste få en lösning. En svag ekonomisk grupp som samerna måste få ett rättsskydd och inte bara erbjudas försäkringslösningar som i de flesta fall inte täcker behovet”. Sametinget beslutade att bifalla motionen.

Sametinget lämnade yttrande över Rennäringspolitiska kommitténs betänkande En ny rennäringspolitik (SOU 2001:101) i oktober 2002. Ur yttrandet: ”Sametinget utgår från att samerna själva som en del av samiskt självbestäm-

mande i framtiden får utreda och lägga fram förslag i centrala frågor för det samiska samhället och det samiska folket”. Remissyttrandet som antogs var inte enhälligt.

1.11 Sametingets initiativ 2003

Ur styrelsens verksamhetsförklaring mandatperioden 2002 – 2005: ”Vi ser det som en naturlig utveckling att rennäringens egna organisationer och samebyarna får huvudansvaret för framtidens organisering, medlemskap och förvaltning av samebyns resurser”.

1.12 Sametingets initiativ 2004

Ur Sametingets uttalande i maj 2004 angående förvaltningen av Laponia: ”Sametinget kräver därför att regeringen aktivt medverkar till att en modern förvaltning av världsarvet Laponia kan tillskapas där samisk majoritet garanteras i beslutsfattande förvaltningsorgan”.

I en motion yrkades att ”Sametingets plenum beslutar att dels utreda möjligheterna att överföra förvaltningen av sameallmänningsarna från Statens fastighetsverk till Sametinget, dels aktualiserar frågan med regeringen”. Sametinget beslutade att bifalla motionen i maj 2004.

Vid plenum i oktober 2004 gjorde Sametinget följande uttalande om samernas jakt- och fiskerätt: ”Samernas samtida utnyttjande av jakt- och fiskeresurserna i Sápmi bygger på en tidigare organiserad mark- och resursanvändning. Denna förvaltning av bl. a. jakt- och fiskeresurserna byggde på en samisk rättsuppfattning. Samernas resursanvändning, förvaltning och rättstillämpning rörande jakt- och fiskeresurserna blev sedermera både accepterad och inkorporerad i statsbildningarna, när olika delar av Sápmi gradvis införlivades i respektive nationalstat. I Sverige kan detta utläsas i olika kungabrev, landslagarnas tillämpning och ett erkännande av den samiska rättstillämpningen inom ramen för den s.k lapprätten. Gränstraktatet mellan Sverige och Danmark/Norge från år 1751 visar att samernas resursanvändning, förvaltning och rättstillämpning rörande jakt- och fiskeresurserna också accepterades och stadfästes i mellanstatliga avtal. I Sveriges och Finlands anslutningsfördrag till den Europeiska Unionen erkänner EU de förpliktelser och de åtaganden som Sverige och Finland har gentemot det samiska folket enligt nationell och internationell rätt. I protokollet åtar sig Sverige och Finland att bevara och utveckla det samiska folkets försörjningsmöjligheter, språk, kultur och levnadssätt.

De tidigaste skrivna underrättelserna om samerna är från 100-talet e. kr. Den bysantiske historieskrivaren Prokopios omtalar landet Thule år 555 e. kr. Thule beskrivs som en stor ö, med ett antal folkstammar. En av dessa folkstammar är skridfinnarna. Detta folk brukade ej jorden utan var jägare. Prokopios berättade bl. a. att de nyfödda barnen ej fick modersmjölk, utan gavs en bit mäg att suga på där de låg insvepta i djurskinn och upphängda i träd, medan modern gick ut på jakt tillsammans med männen. Järnålderns skandinaver kallade förmodligen samerna för skridfinnar ”skidåkande jägare”, fornengelskans skridefinna. I Orosius världshistoria från 893 ingår en skildring av norrmannen Ot-

tar. Denne beskriver ingående samernas näringsliv som baserades på jakten av vildren och pälsdjur.

Om den samiska befolkningens ålder, ursprung och härkomst i norra Fennoskandia har diskussionen varit livlig. Numera har forskningen alltmer kommit att acceptera teorin att samerna är nordskandinaviens urfolk. Den ursprungliga typen av samisk hushållning är jakt och fiske i kombination med hållande av några tama renar, som i huvudsak användes som drag- och lastdjur. Ärjemarkshushållning. Denna form av ursprunglig ärjemarkskultur levde intakt fram till början av 1900-talet hos skolterna, som befolkar gränsområdena mellan Finland och Ryssland. Skoltsamernas näringsform och samhällsorganisation har ingående studerats och analyserats av geografer, etnografer och jurister. Skoltsamernas byasamfällighet kallades för siten. Dess högsta beslutande organ var bystämman, suobbar eller nuorras.

Bystämman beslutade bl.a. att fördela fiske- och jaktområden till de enskilda familjerna. Den hade såväl rådighet som jurisdiktion över sitens marker.

Rättsforskaren Kaisa Korppijaakko-Labba har ingående studerat och analyserat samernas rättsliga ställning på svensk sida i bl. a. sin doktorsavhandling *Om samernas rättsliga ställning i Sverige – Finland*. Bland många som på senare tid inom olika vetenskapliga discipliner forskat och publicerat arbeten om samernas rättsliga ställning märks bl. a. docenten i historia och författaren Lennart Lundmark.

Den moderna forskningens ståndpunkt är numera mycket klar när det gäller samernas rätt till jakt och fiske. Samerna har ägt jakt- och fiskerätten både enskilt och samfällt och förvaltat dem. I slutet av 1800-talet tog staten över förvaltningen av samernas jakt- och fiskerätt genom att hänvisa till att samerna på rasmässiga grunder inte själva var kapabla till att förvalta sin egendom. Den samiska jakt- och fiskerättens rumsliga utsträckning kom i renbeteslagstiftningarna att inskränkas framför allt i det traditionella skogssamiska området. Dessutom kom icke renskötande samers jakt och fiske i hög grad att inskränkas i rennäringslagstiftningen. Detta strider mot FN:s internationella konvention mot alla former av rasdiskriminering ICERD, i varje fall sedan konventionen trädde i kraft i Sverige den 5 januari 1972.

Staten har heller inte själv gjort anspråk på att äga jakt- och fiskerätten. Rättspraxis bekräftar också att staten själv inte har hävdats någon jakt- och fiskerätt även om man har hävdats äganderätten till markerna. Högsta domstolens dom i Skattefjällsmålet (NJA 1981 s 1) bekräftar detta faktum.

Sametinget vill genom detta uttalande markera att det överhuvudtaget inte är meningsfullt att diskutera och överväga reformer om man inte från utredningen och framför allt utredningens huvudman är beredda att konfirmera att samerna själva äger sin jakt- och fiskerätt. En konfirmation av att samerna äger sin jakt- och fiskerätt skulle ge den samiska parten en säker plattform för att fortsätta diskussionen och dialogen om hur en bärkraftig förvaltning av jakt- och fiskeresurserna i partnerskap med andra skulle kunna organiseras i framtiden.

Det bör emellertid påpekas att rätten till jakt och fiske ska gälla alla samer. En sådan utgångspunkt skulle innebära att samernas rättsliga och därmed kulturella och näringsmässiga förutsättningar skulle förstärkas vilket skulle ligga i linje med de internationella konventioner som Sverige har undertecknat”.

1.13 Sametingets initiativ 2005

Vid plenum i februari 2005 behandlades en motion i frågan om samiska byggnader. Sametinget beslutade att uttala att ”alla samiska byggnader ska bevaras med stöd av gällande nationell och internationell lagstiftning. Det är oacceptabelt att byggnader som uppförts av samer inte respekteras. Vi kräver därför att samiska byggnader skyddas och att åtgärder vidtages så att dessa ej tvingas flyttas eller förstöras”.

I en motion yrkade två ledamöter att Sametinget kraftfullt ska agera mot exploatering i fjällområdena. Motionärerna anförde följande: ”Fjällområden exploateras i allt större omfattning vilket omöjliggör och försvårar nuvarande och framtida näringar och kulturyttringar. Den senaste i raden av exploateringar är de vindkraftverk som satts upp och planeras i fjällvärlden”. Sametinget beslutade att bifalla motionen i maj 2005.

1.14 Sametingets initiativ 2006

Sametinget behandlade utredningen *Jakt och fiske i samverkan* (SOU 2005:116) vid plenum i oktober 2006. Sametinget beslutade ”att som sin mening uttala att utredningens bristfälliga analys av det rättshistoriska materialet, förarbetena, lagstiftning och praxis som rör samernas rätt till jakt och fiske, tillsammans med det uttalade skälighetsresonemanget i betänkandet, inte kan läggas till grund för en reform av jakt- och fiskeförvaltningen i sameområdet.”

Sametinget behandlade även utredningen *Samernas sedvanemarkar* (SOU 2006:14) och beslutade

”att påtala att utredningens snäva tolkning av vilka områden som traditionellt innehas inte är riktig,

att avvisa utredningens förslag som rör den yttre gränsen. Förslaget har ingen juridisk eller rättshistorisk förankring och tillsammans med den traditionella analys utredningen gjort, tangerar den utredningens uppdrag. Utredningens uppgift var inte att framlägga ett rättspolitiskt grundat förslag,

att bifalla utredningens intention att ett särskilt medlings- och utredningsinstitut upprättas som kan träda in när det uppstår tvister om bl.a. renskötselrättens geografiska omfattning. Medlings och tvistelösningsorgan bör vara antingen en förvaltningsmyndighet eller en specialdomstol som har en medlande som beslutande, alternativt dömande, uppgift. Tvistelösningsorganet bör som föreslagits ha en självständig utredningsplikt, dvs. inte grunda sina slutsatser enbart på vad parterna anför,

att uttala att det i rennäringslagen införs regler om bevisbörd i likhet med den norska rennäringslagstiftningen,

att uttala att det mest akuta är att hitta former för hur rennäringens vinterbetesmarker i Härjedalen och Dalarna ska tryggas. Utgångspunkten är att renskötseln måste ha tillgång till avgiftsfritt vinterbete för att långsiktigt kunna säkra en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennäring, att bifalla utredningens förslag att Muonio sameby återfår statusen som skogssameby, dock utan jakt- och fiskerättigheter”.

1.15 Sametingets initiativ 2007

Under detta år finns en partiöverskridande motion om ”den öppna samebyn”, men skäl saknas att redovisa den då sådana initiativ fanns sedan tidigare. Sametinget beslutade att bifalla motionen i oktober 2007.

1.16 Sametingets initiativ 2008

I en motion över partigränserna yrkade fyra ledamöter att styrelsen tar initiativ till en bred dialog om den ”öppna samebyn” med företrädare för samebyarna, samiska organisationer och sametingspartier i form av seminarier, hearings och partnerskapsmöten, att Sametingets styrelse tar initiativ till ett pilotprojekt där formerna för den ”öppna samebyn” kan prövas i ett möte med verkligheten.

Sametinget beslutade i februari 2008 att bifalla motionen

I ett motionsförfarande yrkade en ledamot i Sametinget bl a att Sametinget initierar en utredning rörande det behov som samebyarna har. att Sametinget verkar för att Sametinget som förvaltande myndighet också ska bevaka, värna om och arbeta för att även samebyarna ges tillgång till land och vatten, till samiska naturresurser.

Sametinget beslutade att bifalla motionen i maj 2008.

En ledamot yrkade i en motion att Sametinget som sin mening uttalar att det faktiska renantalet ska utgöra grund för rovdjursersättning/ren. att om rovdjursersättningen fördelas mellan renägarna skall ersättningen/ren vara lika för alla renägare efter det renantal envar har.

Sametinget beslutade att bifalla motionen i maj 2008.

1.17 Sametingets initiativ 2009

I en partimotion yrkade SAMERNA att Sametinget skulle stödja inriktningen rörande fördelningen av samiska naturresurser. Partiet hade utarbetat ett program med titeln *Fördelning av samiska naturresurser – ett plågsamt ämne för sameby och i ännu högre grad för staten.*

Sametinget beslutade enhälligt att bifalla motionen i februari 2009. Nedan en sammanfattning av utredningen.

1.17.1

Sammanfattning av rättvisa fördelningar av samiska naturresurser

Frågan om resursfördelning, som denna utredning har behandlat, har varit föremål för ständiga diskussioner i det samiska samhället. Dels är det fråga om ett internt samiskt ämne, dels om fördelningen av resurserna mellan samer och icke-samer. Utgångspunkten för partiets hållning, sedan åtminstone 1999, är reglerna i ILO nr 169, som Sverige förväntas ansluta sig till inom kort.

Uppdraget

Av direktiven framgår att jag skall föreslå hur vissa resurser i renskötselområdet kan fördelas dels mellan olika grupper av samer och dels mellan samer och majoritetsbefolkningen. Direktiven har förtydligats vid ett sammanträffande med partiets styrelse i Östersund den 28 april 2006. Förslagen i denna utredning har fått karaktären av en inriktning, varför vissa avsnitt bör överarbetas i senare utredningar. Programmet *Siida-framtidens sameby* innehåller en rad lagförslag, medan jag, inom ramen för detta arbete, inte har haft möjlighet att analysera hur lagstiftningsförslag kan utformas.

Utgångspunkter

Det viktigaste dokumentet, som utgångspunkt för detta arbete, har varit programmet *Siida-framtidens sameby*, som underställdes partiets kongress år 2000. Kongressen fastställde inriktningen enhälligt. Året innan hade kongressen fastställt inriktningen för samiskt självbestämmande i programmet *Samiskt självbestämmande*. Dessa två program har i sin tur haft ILO nr 169 som stöd för förslagen, liksom i viss mån Europeisk konvention om kommunal självstyrelse. Företrädare för statsmakten har med jämna mellanrum uttalat att samerna måste tillerkännas ökat självbestämmande, medan statliga utredningar, *exv. Jakt- och fiskeutredningen* (SOU 2005:116) föreslår inskränkningar, med hänvisning till hur den har tolkat regeringens direktiv. Ett undantag från inskränkingsviljan är *Sametingsutredningen* (SOU 2002:77), som på fyra punkter föreslog reformer som överensstämmer med de förslag som partiets kongress 1999 hade fastställt.

Den samiska rätten

Idag specificeras den samiska rätten i 1 § rennäringslagen (1971:437). Samernas egen uppfattning om rätten överensstämmer i allt väsentligt med stadgandet i denna paragraf, om man bortser från inskränkningarna i 11 § samma lag. Nämnas skall dock de processer som pågår, där samer hävdar ensamrätt till marken, varvid den s k renskötselrätten skulle upphöra på dessa markbitar om de processande samerna får rätt i domstolar. Partiets utgångspunkt, redovisad bl a i programmen *Samiskt självbestämmande* och *Siida-framtidens sameby* är att alla samer omfattas av rätten och åberopar framför allt artiklarna 1, 13 och 14 i ILO:s konvention 169. Fram till slutet av 1980-talet accepterade storsamhället fullt ut att rätten var en ensamrätt för samer. Därefter har den ena attacken efter den andra gjorts för att konfiskera samernas ensamrätt, dels genom statliga utredningar och dels även med riksdagsbeslut, åtminstone myndigheters och statliga utredningars tolkning av riksdagsbesluten.

Resurserna

Inom det samiska området finns givetvis resurser som normalt inte räknas som samiska, framför allt malm i gruvorna, vatten till vattenkraft och skog till virkesproduktion och pappersmassa. I andra delar av världen där det finns urbefolkningar har dessa erhållit kompensation för att statsmakterna tillgodogör sig dessa naturtillgångar. Mitt uppdrag har emellertid inte varit att utreda den delen utan endast hur de resurser som traditionellt och i lagstiftning betraktas som samiska.

Renbetet

Den viktigaste resursen är naturbetet för renar. Omräknat till renfoder (pellets) utnyttjar rennäringen i Sverige 20– 30 miljoner kg/år. Renbetet har skyddats starkt av Sveriges riksdag, åtminstone sedan tillkomsten av första renbeteslagen 1886 och fram till mitten av 1990-talet, då Sveriges domstolar inte ansåg sig behöva rätta sig efter riksdagens uppfattning. Nu har även gränsdragningskommissionen (SOU 2006:14) föreslaget betydande inskränkningar i det fria naturbetet för renarna. Det avser framför allt förhållandena i Härjedalen.

Fiske

En viktig resurs är fisket, dels till försäljning och dels till husbehov men också som rekreation. Till skillnad mot vad som gäller renbete finns andra än samer som gör anspråk på att kunna fiska i samiska vatten. Stora markägare brukar vanligtvis upplåta den egna rätten till andra om de själva inte behöver tillgodogöra sig all fisk som vattnet producerar. Som enda rättighetshavare (förutom några få enskilda markägare) på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen skall samer kunna upplåta den egna rätten till andra. Jag bedömer att utrymme också finns för att upplåta den samiska fiskerätten till icke-samer boende i vissa fjällkommuner. Även sportfiske med krok kan upplåtas till övriga medborgare i Sverige och till utländska turister. Jag har inte funnit anledning att tro att det är möjligt för samer att upplåta den egna fiskerätten mellan odlings - och lappmarksgränsen.

Av uppgifterna i SOU 2005:116 framgår att länsstyrelsernas upplåtelseintäkter för fiske år 2004 uppgick till drygt 5 miljoner kronor för de tre länen tillsammans.

Jakt

Beträffande jaktresurserna inom samernas marker ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen och även på mark mellan odlingsgränsen och lappmarksgränsen är det framför allt fördelningen av älg som vållar problem. Dels är rättighetshavarna (enl RNL och ILO 169) själva beroende av tillgång på möjligheter till älgjakt. Dels har länsstyrelserna sedan lång tid tillbaka upplåtit samernas rätt med stöd av 32 § rennärlagen. En betydande del av dessa upplåtelser har gjorts till samiska "ortsbor", men som enligt programmet *Siida- framtidens sameby* och ILO 169 själva är rättighetshavare. Uppenbarligen har samerna i allt väsentligt accepterat att deras jakträtt kan upplåtas. Jag har inte funnit skäl att föreslå inskränkningar i ortsbornas möjligheter till älgjakt, men "ortsbor", som är samer skall kunna jaga med stöd av att de är samiska rättighetsinnehavare.

När det gäller småvilt skall i första skedet alla samer fritt få jaga på samisk mark inom sin sameby. Med hänvisning till författningskommentaren till 1 kap, 9 § siidalagen (kongressbeslut 2000) föreslår jag dock att vissa områden skall kunna undantas från allmänt jaktområde om någon same under vissa tider av året behöver det speciella området för jakt exempelvis på ripa, om sådan jakt ingår i hennes/hans näringsfång. Beträffande den småviltjakt som icke-samiska ortsbör i vissa inlandskommuner bedriver föreslår jag att upplåtelseavgifterna skall, om inte tas bort helt, åtminstone minimeras. Däremot skall jägare boende utanför dessa kommuner få ökade avgifter för jakten. Jag har också övervägt om jägare och fiskare boende utanför renskötselområdet samt utlänningar skall betala ännu högre avgifter än personer boende inom renskötselområdet, men jag har inte funnit anledning att i detta skede föreslå det.

Länsstyrelsernas intäkter av jaktupplåtelser 2004 uppgick till cirka 11 miljoner kronor.

Byggrätt m m

En annan resurs som samer har är rätten till virke, dels till bostadshus och dels till andra byggnader för renskötsel, jakt och fiske. Avverkning av skog för byggnader för samer har inte ifrågasatts av statsmakten eller majoritetsbefolkningen. Inte heller rätten att uppföra byggnader. Det är dock inte möjligt att varken ha en allmän samisk avverkningsrätt eller byggrätt. Sådana rättigheter bör i första hand tillkomma de samer som för sin näringsutövning är beroende av sådan rätt.

Motorfordon

Motorfordon är givetvis inte någon naturresurs, men det är en begränsande faktor för att tillgodogöra sig naturresurserna. Den okontrollerade motorfordonstrafiken på samernas marker gör att varken fisket eller jakten kan kontrolleras på ett tillfredsställande sätt. Framför allt är det fisket i mindre sjöar och i viss mån småviltjakten som sannolikt överutnyttjas. På samma sätt som vad som gäller inom nationalparkerna bör t ex varje flygresa som i första hand icke-samer gör inom samernas marker på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen bli underställd acceptabel kontroll.

Vem behöver resurserna?

Under den korta tid som har stått till mitt förfogande har jag kommit fram till att samer som för sin samiska näringsutövning är beroende av naturresurserna också skall prioriteras när det gäller kvantitet. Det innebär emellertid inte att övriga samer skall fråntas själva rätten. Våra förslag bygger på att den samiska rätten för alla samer är odiskutabel, men att samer accepterar att de samiska näringsutövarna skall få större del av resurserna än de samer som har civila arbeten. Många av dem bor dessutom långt borta från den sameby som de tillhör. Med förslaget hoppas jag också finna acceptans från framför allt ortsbör (icke-samer) att samerna faktiskt är jämställda med markägare vad gäller jakt- och fiskerätt ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Ett sådant förhållande har slagits fast av Högsta domstolen och Sveriges riksdag. Staten som eventuell markägare saknar jakt- och fiskerätt på samernas marker på ren-

betesfjällen och ovanför odlingsgränsen. Staten saknar också jakt- och fiske- rätt mellan odlings- och lappmarksgränsen.

De som i första hand behöver de gemensamma samiska resurserna är de samer som har sin ekonomiska bas i rennärning, jakt, fiske och slöjd samt övrig samisk konstnärskap. Förslaget är således ett avsteg från reglerna i 11 § rennäringslagen men helt i harmoni med ILO 169. Utöver det har samer som bor i anslutning till samernas marker på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen samt på skogssamernas året-runtmarker stort behov av möjligheter till jakt- och fiske till husbehov. Den samiska rätten gäller dock också samer (ILO 169) som bor långt bort från den sameby som de tillhör och skall därför, i varje fall, kostnadsfritt få disponera de egna markerna till jakt- och fiske för rekreation. Om de också skall omfattas av rätten till jakt- och fiske till husbehov m m, får en sameby avgöra från fall till fall.

Ortsborna (icke-samiska) har också behov av möjligheter till jakt och fiske. Idag torde det vara så att de flesta av dem tror att det är statens rätt som upplåts till dem. I själva verket är det samernas rätt ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen som länsstyrelsen upplåter. Jag har tyckt mig finna utrymme för att ortsborna (icke-samer) skall kunna jaga och fiska i samma utsträckning som idag. Jag har till och med funnit att upplåtelseavgiften kan bli lägre för dem, medan avgiften för övriga jakt- och fiskeintresserade kan höjas.

Vem upplåter?

Idag är det länsstyrelsen som med stöd av 32 § rennäringslagen gör upplåtelse- rna. Jakt- och fiskerättsutredningen föreslår att det istället är en samverkans- förening som skall ges rätten att meddela upplåtelse. Utredningens analys av rättsförhållandena är dock närmast att betraktas som absurda. Utredningens ut- tryckliga vilja att konfiskera hälften av den samiska rätten på samernas mar- ker på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen kommer Sveriges riksdag med stor säkerhet att ogilla.

Partiet har, i sitt kongressbeslut 1999, hävdad att det under Sametingets styr- else bör inrättas en myndighet, som ansvarar för samisk mark och markut- nyttjande. Jag har inte funnit skäl att föreslå något annat. Sveriges riksdag (prop 1991/92:9) har beslutat att det skall skapas älgskötselområden och det förefaller vara ett beslut som utan vidare kan verkställas inom samernas mar- ker på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen. Samebyns territorium blir ett älgskötselområde. Det är i sammanhanget naturligt att en myndighet under Sametingets styrelse skapar regler för älgskötselområdet med beaktande av riksdagsbeslutet. Enligt riksdagen skall älgskötselområdet bli själv bestäm- ma om avskjutningens omfattning. Enligt programmet *Siida-framtidens sameby* skall sameby bestämma om fördelning av jakten och fisket samt om upplåtelse till icke-samer. Den ordningen gillar jag.

Mark mellan odlings- och lappmarksgränsen

Området mellan dessa gränser är svårbedömt och jag har därför inte lagt ner så mycket tid på att formulera förslag som är juridiskt oantastliga. Huvudprob- lemet är att all mark mellan dessa gränser, varken kan kallas för samernas mark, statens mark, mark under statens omedelbara disposition eller kanske

mark ”anvisad till lapparnas uteslutande begagnande”. Marken har staten sålt till ASSI Domän AB i samband med den sk bolagiseringsprocessen i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Numera ägs samma marker till största delen av ett annat statligt företag, Sveaskog AB. Såväl ASSI Domän AB som Sveaskog AB har emellertid sålt förhållandevis stora arealer till enskilda människor, icke enbart till svenska medborgare.

Vad värre är; Svenska Samernas Riksförbund välsignade bolagiseringsprocessen vid sitt landsmöte 1992. Innan bolagiseringsprocessen var mindre än 10 % av markerna behäftade med lagfart. I dag ägs all denna mark med lagfart. Icke desto mindre kan samer inom sin sameby mellan odlingsgränsen och lappmarksgränsen, på juridisk grund, hävda att hälften av jakt- och fiskerätten tillkommer dem, liksom givetvis rätten till virkesuttag samt byggnadsrätt. Sammanfattning av rätten rörande skogssamiskt område är sannolikt denna: Samerna har ensamrätt till renbete. Markägaren har ensamrätt till kommersiell skogsavverkning. Rätten till jakt och fiske är delad mellan markägaren och sameby medlemmen. Markägaren kan upplåta sin del av jakten och fisket.

I mitt arbete med granskningen av *Jakt- och fiskerättsutredningen* (SOU 2005:116) har jag, på juridiska grunder, givetvis inte kunnat göra något annat än underkänna de förslag som utredningen har beträffande samverkansföreningar. Tiden kan dock vara mogen att samer och ordsbor i samverkan börjar bearbeta regering och riksdag för att 1) ena parten, ordsborna skall få behålla de nuvarande möjligheterna till jakt och fiske åtminstone i oförändrad omfattning och att 2) den andra parten, samerna, inte skall utsättas för ytterligare inskränkningar i själva rätten.

Andra motioner 2009

Via ett motionsförfarande yrkade SAMERNA

att Sametinget som sin mening uttalar

att Sverige, med hänvisning till urfolksdeklarationen, snarast skall ratificera ILO 169,

att Sverige, med hänvisning till urfolksdeklarationen, snarast skall ratificera samekonventionen,

att renbetesrätten i enlighet med hovrättens dom (Min anm: numera även enligt HD) i Nordmalingmålet är, en på urminnes hävd grundad rätt och omfattas av egendomsskyddet i Sveriges grundlag

att samiska markägare, liksom icke-samiska, inte har ensamrätt till jakt, fiske och renskötsel, på den egna marken, som är belägen inom renskötselområdet

att Sametinget med stöd av artikel 1 i ILO 169 beslutar

att alla samer som är svenska medborgare, såväl de som är registrerade i den samiska röstlängden som de som inte är det, omfattas fullt ut av samtliga artiklar i ILO 169, när Sverige ratificerar konventionen,

att alla samer därför har samma rätt (på grunden urminnes hävd) till att nyttja markerna inom renskötselområdet,

att fördelningen av de samiska naturresurserna mellan olika grupper av samer görs så snart som möjligt efter att Sametingets fullmäktige har skapat reglerna för en sådan fördelning.

Sametinget beslutade att bifalla motionen i maj 2009.

I en motion yrkade en ledamot i SAMERNA att Sametinget som sin mening uttalar att om högsta renantalet enligt 15 §, 2 st rennäringslagen har överskridits, skall varje renägare decimera renantalet procentuellt om inte någon eller några medlemmar minskar sitt reninnehav av fri vilja, att Sametinget uppdrar till styrelsen att vidta åtgärder för att så snart som möjligt överföra beslutskompetensen från länsstyrelsen till Sametinget rörande 15 §, 4 st och 35 §.

Sametinget beslutade i november 2009 att bifalla motionen.

I en annan motion yrkade fyra ledamöter från fyra olika partier att Sametinget gentemot Sveriges regering och riksdag klart deklarerar att statens konfiskeringar av samisk egendom omedelbart skall upphöra, att Sametinget aktivt skall följa upp och agera, enligt tidigare antagna motioner som rör bevarandet av samiska byggnader och kulturlämningar. Motionen fick bifall i plenum i november 2009.

En motion om skogsbrukets inverkan på rennäringen bifölls också vid plenum i november 2009. Yrkandet var att Sametinget tar initiativ till att klarlägga konsekvenserna för rennäringen av det skogsbruk som förts under den senaste 40 – årsperioden. I tillägg till motionärens yrkande beslutade Sametinget att en forskning inrättas med ett referensområde i varje län i de tre nordligaste länen för att dokumentera skogsbrukets inverkan på renbetet, att medel avsätts som finansiering från klimatanslaget

Vid Sametingets sammanträde i november 2009 behandlades också regeringens förslag i promemorian Ds 2009:40, Vissa samepolitiska frågor. Sametinget beslutade enhälligt att avvisa förslagen och de bakomliggande motiven som helhet.

1.17.2

Bristerna i Ds 2009:40, En sammanfattning

Nuvarande rennäringslag (1971:437) är senast uppdaterad till och med SFS 2006: 802. Lagen består av ca 100 paragrafer. Av dessa har 2, 83 och 98 §§ upphävts. Beträffande 65 a och 66 a §§ har dessa tillkommit 2001 resp 1993. Lagen har ett antal rubriker efter vilka paragraferna Sverige, i huvudsak baserat på Rennäringspolitiska kommitténs betänkande (SOU 2001:101). Rörande renskötselrättens innehåll föreslås inga förändringar i förhållande till nuvarande lag.

Promemorian Ds 2009:40 föreslår genomgripande förändringar för renskötseln i förhållande till nuvarande lag. De skönjbara skälen till att stifta en ny lag är att skapa öppna samebyar för alla samer och ge samebyns medlemmar (framför allt kvinnor) möjlighet till att erhålla arbete i samebyns regi.

Granskningen visar att det inte är fråga om ”öppna samebyar”. Hur sysselsättningsökningen kan realiseras har varken Rennäringspolitiska kommittén eller promemorian förmått att redovisa. Den ökning baserat på turistföretag, som

förslaget bl a pekar på, har medlemmarna sannolikt redan utvecklat och nuvarande rennäringslag är inget hinder för att utvecklingen inom det området fortskrider. Under första rubriken ”Renskötselrätt” föreslås inga ändringar, vilket sannolikt beror på att HD (1981 s1) utförligt har beskrivit rättens innehåll. Paragraferna 3 – 8 är underställda rubriken ”Renskötselområdet m. m.” och promemorian föreslår inga ändringar i den delen heller.

Under rubriken ”Sameby, ändamål och medlemmar” föreslår promemorian omfattande ändringar. Istället för ”för medlemmarnas gemensamma bästa ombesörja renskötseln” föreslås ”förvalta renskötselrätten”. Varken Rennäringspolitiska kommittén eller Ds 2009:40 har förmått att beskriva vad som avses. ”Förvaltning” är ju per definition i ordböcker en omfattande handling. Att det dessutom skall ske tvångsvis via lag torde sakna motstycke i svensk lagstiftning. Medlemskapsfrågorna har flyttats till 43 – 50 §§, föreslagen lydelse.

Före 13 § föreslås rubriken ”Allmänna hänsynsregler” medan nuvarande lag har rubriken ”Renskötselrättens utövande” för 15 §. I ett antal paragrafer som handlar om de ingående rättigheterna föreslås att rättigheterna bara får utövas av medlem som ”driver” eller ”bedriver renskötsel med egna renar”, vilket är en betydande inskränkning jämfört med nuvarande rennäringslag. Utöver detta kan den föreslagna 49 § utgöra ytterligare inskränkningar jämfört med nuvarande förhållanden.

Före föreslagen 43 § föreslås rubriken ”Samebyns medlemmar m. m.” där det framgår vilka som kan bli medlemmar. Promemorian, i likhet med Rennäringspolitiska kommittén, har dock inte i klartext angett att de vill skapa ett A- och ett B-lag i samebyarna. Rättigheterna regleras under rubriken ”Renskötselrättens utövande”.

Fr o m 48 § dyker frasen ”i tillämpliga delar” upp allt oftare. Intrycket är att förslagsställarna hade förbrukat all kraft till medlemskapsfrågorna, varför det var lättare att låta lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar styra de återstående lagförslagen, såsom regler för samebyns ledning, bystämma, revision och särskild granskning och dotterföretag till sameby. I föreslagen 59 och 60 §§ har dock hänvisningar till andra lagar gjorts, men fr o m föreslagen 62 § skall lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gälla ”i tillämpliga delar”.

Sammantaget har promemorian på 123 A5-sidor lyckats med
att göra renskötselrätten obegriplig för utövarna,
att föreslå total anarki i samebyarna
att uppmana de nya medlemmarna att fungera som kosmetika för staten i
umgänget med det internationella samfundet
att sysselsättningsmässigt lova guld och gröna skogar för de nya
medlemmarna
att göra det sannolikt att miljön kollapsar om jakten och fisket inte begränsas
till ”medlem som bedriver renskötsel”

Dessutom finns alltför många hänvisningsfel, som skapar intrycket att förslagsställarna inte har tagit uppgiften att föreslå en ny lag på fullaste allvar.

1.18

Sametingets initiativ 2010

En av SAMERNA:s ledamöter yrkade i en motion att Sametinget som sin mening uttalar att alla renmärken som länsstyrelsen tvångsvis har avlyst sedan rennäringslagens tillkomst åter får registreras av ägarna till renmärket, att renmärken inte får avlysas enligt 79 § 2, då sådan avlysning oftast har samebymajoritetens subjektiva bedömning som grund.

Sametinget beslutade i oktober 2010 att överlämna motionen till utredningen Siidajuogus.

Frågan om rennäringslagens tillämpning togs upp av en ledamot i SAMERNA i en motion. Motionären yrkade att Sametinget uttalar att same som äger, ett för sig, registrerat renmärke och äger minst en ren som betar inom samebyns område, är medlem i samebyn enligt 11 § rennäringslagen
att samiska skötesrenägare, i juridisk mening, inte förekommer enligt rennäringslagen, annat än inom koncessionssamebyarna.

Sametinget beslutade i oktober 2010 att bifalla motionen

2

Allmän bakgrund

Den utveckling som har skett inom folkrättens område får utgöra det som redovisas under detta kapitel. Världssamfundet har tagit stora steg för att främja en utveckling som skapar plats för ländernas urfolk. Det mest kända är att FN:s generalförsamling antog Urfolksdeklarationen, dock inte enhälligt. I FN:s generalförsamlings session i september 2007 röstade USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland mot att anta deklarationen. Samtliga fyra länder har ändrat ståndpunkt. Vid ett möte med representanter för de federalt erkända indiannationerna den 16 december 2010 uttalade USA:s president Barack Obama (i översättning): ”Idag tillkännager jag att Förenta Staterna har gått med på att stödja Urfolksdeklarationen.”

Vi redovisar översiktligt de internationella överenskommelser som har betydelse i detta sammanhang. Sverige har skrivit på praktiskt tagit alla MR-konventioner, men bara gjort en av dem till lag. Inkorporeringen av Europakonventionen i svensk rätt gjordes 44 år efter att Sverige hade anslutit sig till den. I övrigt har Sverige mest prövat om svensk rätt är förenlig med den enskilda konventionens krav, dvs om normharmoni föreligger utan att transformera de olika reglerna till svensk rätt. Sverige har också tillämpat möjligheten att göra reservationer mot någon artikel, men sådana reservationer får inte strida mot konventionens syfte och ändamål. Vi gör även en uppräknig av vissa internationella organ, som övervakar staternas agerande i olika frågor.

Översiktligt visas också de initiativ som Sverige har tagit i frågan om att uppfylla normerna i fråga om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som rör samer.

2.1 Internationella konventioner som Sverige har undertecknat och som på ett eller annat sätt berör ämnet.

FN

16 december 1966, Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

16 december 1966, Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

16 december 1966, Fakultativt protokoll om enskild klagorätt till den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter

Europarådet

4 november 1950, Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

20 mars 1952, Tilläggsprotokoll till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

18 oktober 1961, Europeisk social stadga

16 september 1963, Protokoll nr 4 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende erkännande av vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan finns i konventionen och i dess första tilläggsprotokoll

22 november 1984, Protokoll nr 7 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
5 maj 1988, Tilläggsprotokoll till den europeiska sociala stadgan
21 oktober 1991, Protokoll om ändring i den europeiska sociala stadgan
5 november 1992, Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk
1 februari 1995, Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter
3 maj 1996, Reviderad europeisk social stadga
4 april 1997, Konvention angående skydd av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet med avseende på tillämpningen av biologi och medicin.
17 nov 2005, Tilläggsprotokoll nr 14 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

ILO

ILO har antagit närmare 200 konventioner, många med avseende på de mänskliga rättigheterna. Sverige är bunden genom ratifikation att tillämpa ca 40 % av dessa.

2.2 Övervakande och beredande organ

Under FN och Europarådet har tillsatts olika organ vars uppgift bl. a är att övervaka att staterna följer de utfästelser som gjorts. FN har en speciell arbetsgrupp för världens urfolk och eftersom gruppen hade sitt första möte den 9 augusti fattade generalförsamlingen denna dag 1994 att datumet skall vara den internationella dagen för världens urfolk. Generalförsamlingen beslutade också att införa ett internationellt urfolksårtionde från 2005 – 2010 (Urfolksdekaden), senare förlängd till 2015.

FN:s Permanenta Forum för Urfolk etablerades år 2000, ett rådgivande organ under

FN:s Ekonomiska och Sociala Råd

FN:s råd för mänskliga rättigheter (HRC) inrättades 2006. Under Human Rights Council (HRC) finns ett antal expertkommittéer och specialrapportörer.

2.3 Sveriges initiativ de senaste fem åren

Trots massiv och upprepad kritik från det internationella samfundet har Sverige ännu inte ratificerat ILO:s konvention nr 169.

I fråga om efterlevandet av FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har Sverige i sin periodiska rapport daterad den 29 juni 2006 bl a uttalat **att det är Sveriges regerings uppfattning att urfolk har rätt till självbestämmande**

att med stöd av den rätten till självbestämmande får urfolken fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.

att samerna är erkända som urfolk

Innan dessa uttalanden, den 9 mars 2006, beslutade regeringen att inrätta *Delegationen för mänskliga rättigheter* i Sverige. Utgångspunkten för delegationens arbete skulle vara regeringens skrivelse *En nationell handlingsplan*

för de mänskliga rättigheterna 2006 – 2009 (skr. 2005/2006::95), för att stödja det långsiktiga arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Delegationen har överlämnat en rapport *Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige – En översikt* (SOU 2007:102) samt delbetänkandena *Rapporter från en MR-verkstad* (SOU 2008:45) *Främja, Skydda, Övervaka – FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* (SOU 2009:36). Slutbetänkandet *Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter* (SOU 2010:70) överlämnades till regeringen i oktober 2010.

2.4

Grundlagen

Sveriges riksdag antog den 24 november 2010 regeringens proposition *En reformerad grundlag* (prop. 2009/10:80) med en överväldigande majoritet. Sverigedemokraterna röstade mot med sina 20 mandat. Den nya grundlagen trädde i kraft den 1 januari 2011.

I regeringsformen infördes omfattande ändringar, men även justeringar i bl. a. vallagen (2005:837) och kommunallagen (1991:900). Ändringarna i regeringsformen gäller i huvudsak bestämmelserna om regeringen, riksdagens kontrollmakt, normprövning och domstolarnas ställning.

Beträffande domstolarna får de ett eget kapitel och lagrådets ställning stärks. Grundlagsändringen innebär också att frågan om att utse en statsminister måste underställas en omröstning i riksdagen. Det blir i framtiden sannolikt också fler personvalskampanjer vid val till riksdagen, då personvalsspärren sänks från 8 till 5 %.

Beträffande kommunerna och landstingen införs möjligheten till extra val. Valdagen flyttas framåt en vecka och syftet sägs vara att en regering skall få mer tid på sig att sy ihop en budget.

I 1 kap 2 § regeringsformen infördes ett stadgande att samerna utgör ett folk. I propositionen under avsnitt 9.4 motiverar regeringen varför inga andra folkgrupper i Sverige får ett särskilt omnämnande i grundlagen. Bestämmelsen innebär att det i Sverige lever två folk med allt vad det innebär. Det är troligt att Sverige, med tillägget i grundlagen, flyttar fram sina positioner inom folkrättens område. Det kan tilläggas att frågan om samernas ensamrätt till att bedriva renskötsel redan tidigare har reglerats i 2 kap. 17 § regeringsformen.

Det kan i sammanhanget tilläggas att Sametinget i maj 2009 behandlade ett förslag av *Iesmierredimjuogos* om ändringar i grundlagen. Kommitténs betänkande *Sveriges grundlagsanpassning till gällande folkrätt* (SåOU 2009:3) föreslog bl a att Sametinget skulle upphöra som förvaltningsmyndighet under regeringen och istället få en reglering i regeringsformen som i stort överensstämmer med kommunernas. Vidare föreslog utredningen ett särskilt skydd för samer i grundlagen. Sametinget i plenum har enhälligt ställt sig positiva till en sådan färdriktning i fråga om självbestämmande för samer och ett grundlagsskydd för samerna som folk. Regeringen tog enbart fasta på det

sistnämnda i prop. 2009/10:80 och det finns därför fortfarande ett stort gap mellan Sveriges uttalande inställning om samernas rätt till självbestämmande och regleringen i, framför allt, grundlagen. Sammanfattning av Sametingets förslag (SåOU 2009:3) finns under bilagor, sidan 147.

2.5 Europakonventionen

Konventionen inkorporerades i svensk rätt med lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Den trädde i kraft den 1 januari 1995. Det kan tilläggas att när frågan om att inkorporera Europakonventionen i svensk rätt utreddes i början av 1990-talet hade Sverige fällts i Europadomstolen i cirka 20 fall.

2.6 Urfolksdeklarationen

Vid omröstningen i FN:s generalförsamling den 13 september 2007 erhöll deklara-tionsförslaget 143 röster för, 4 emot och 11 länder röstade blankt.

I arbetet med deklara-tionen deltog Sametinget, styrelsens ordförande, på FN:s första arbetsmöte i Geneve i slutet av juli 1995.

Vid ett möte i Tromsö i januari 2003 diskuterade de tre sametingen och regeringarna i Sverige, Norge och Finland den fortsatta strategin i arbetet med deklara-tionen. Samma år i december deltog även Grönlands hjemmestyre tillsammans med de nordiska länderna och sametingen på ett möte i Oslo och behandlade ämnet. Det nordiska initiativet togs väl emot av stater och urfolk vid ett arbetsgruppsmöte i Geneve i september 2004 och FN:s råd för mänskliga rättigheter beslutade vid sitt möte den 29 juni 2006 att anbefalla FN:s generalförsamling att anta deklara-tionsförslaget, vilket senare blev verklighet i september 2007. Noteras kan att bl. a. Ryssland röstade blankt.

De olika artiklarna i deklara-tionen redovisar ställningstaganden inom vitt skilda områden, men de allmänna förklaringarna är sannolikt lika viktiga för förståelsen av de enskilda artiklarna. Inledningsvis redovisar vi därför den delen (Observera att det inte är fråga om officiell översättning).

2.6.1 Förenta nationernas inledande förklaring om urfolkens rättigheter

Generalförsamlingen, som vägleds av syftena och principerna i FN-stadgan och av övertygelsen att staterna ska följa de skyldigheter de åtagit sig enligt den stadgan,

som slår fast att urfolken är lika alla andra folk, allt medan de erkänner alla folks rätt att vara annorlunda, att betrakta sig själva som annorlunda och att bli respekterade som sådana.

som också slår fast att alla folk bidrar till civilisationernas och kulturernas mångfald och rikedom, som utgör mänsklighetens gemensamma arv,

som vidare slår fast att alla doktriner, all politik och all praxis som grundas på eller som förespråkar folks eller enskildas överlägsenhet på grundval av nationellt ursprung eller rasmässiga, religiösa, etniska eller kulturella olikheter är rasistiska, vetenskapligt falska, rättsligt ogiltiga, moraliskt förkastliga och socialt orättvisa.

som åter bekräftar att urfolken vid utövandet av sina rättigheter inte bör utsättas för något slags diskriminering,

som är oroade över att urfolken har utsatts för betydande orättvisor till följd av bland annat koloniseringen av dem och berövandet av deras mark, territorier och resurser, något som särskilt har hindrat dem från att utöva sin rätt till utveckling i enlighet med sina egna behov och intressen,

som erkänner det trängande behovet att respektera och främja urfolkens inboende rättigheter, vilka följer av deras politiska, ekonomiska och sociala struktur och av deras kulturer, andliga traditioner, historia och filosofi, särskilt deras rätt till sin mark, sina territorier och sina resurser,

som även erkänner det trängande behovet att respektera och främja urfolkens rättigheter som de slår fast i fördrag, överenskommelser och andra konstruktiva arrangemang med stater,

som välkomnar den omständighet att urfolken organiserar sig för att förbättra sin situation på det politiska, ekonomiska, sociala och kulturella planet och för att göra slut på alla former diskriminering och förtryck var de än förekommer,

som är övertygade om att urfolkens kontroll över händelser som påverkar dem och deras mark, territorier och resurser ska tillåta dem att behålla och förstärka sina institutioner, sin kultur och sina traditioner och att främja sin utveckling enligt sina strävanden och behov,

som erkänner att respekt för urfolkens kunnande, kultur och traditionella sedvänjor bidrar till en hållbar och rättvis utveckling och en god skötsel av miljön,

som understryker det bidrag som urfolkens demilitarisering av mark och territorier utgör för fred, ekonomiska och sociala framsteg samt utveckling, förståelse och vänskapliga relationer mellan världens nationer och folk,

som särskilt erkänner urfolksfamiljernas och urfolkssamfundens rätt att behålla ett delat ansvar för sina barns uppfostran, utbildning och välfärd i enlighet med barnets rättigheter,

som anser att de rättigheter som slås fast i fördrag, överenskommelser och andra konstruktiva arrangemang mellan stater och urfolk i vissa situationer är angelägenheter av internationellt intresse och av internationell karaktär som är ett internationellt ansvar,

som även anser att fördrag, överenskommelser och andra konstruktiva arrangemang samt de förhållanden de representerar utgör grunden för ett förstärkt

partnerskap mellan urfolk och stater,

som erkänner att FN-stadgan, den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt förklaringen och handlingsprogrammet från Wien slår fast den grundläggande betydelsen av alla folks rätt till självbestämmande, en rättighet med stöd av vilken urfolken fritt bestämmer sin politiska status och fritt utövar sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling,

som är medvetna om att ingenting i denna förklaring får åberopas för att vägra ett folk den rätt till självbestämmande som åtnjuts i enlighet med internationell rätt,

som är övertygade om att erkännandet av urfolkens rätt i denna förklaring kommer att förbättra de harmoniska och samarbetsinriktade relationerna mellan staten och urfolken som grundas på principerna om rättvisa, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna, icke-diskriminering samt gott uppsåt,

som uppmuntrar staterna att följa och effektivt verkställa alla sina åtaganden som är tillämpliga på urfolk med stöd av internationella instrument, särskilt de som gäller de mänskliga rättigheterna, i samråd och samarbete med de berörda folken,

som betonar att FN har en viktig och fortsatt roll att spela i fråga om att främja och skydda urfolkens rättigheter,

som är övertygade om att denna förklaring är ytterligare ett viktigt steg mot erkännande, främjande och skydd av urfolkens rättigheter och friheter och i utvecklingen av FN-systemets verksamhet på detta område,

som erkänner och slår fast att urfolksindivider utan diskriminering är berättigade till alla de mänskliga rättigheter som erkänns i internationell rätt och att urfolken har kollektiva rättigheter som är nödvändiga för deras existens, välfärd och fullständiga utveckling som folk,

som även erkänner att urfolkens situation varierar mellan regionerna och länderna och att hänsyn bör tas till betydelsen av nationella och regionala olikheter och av skilda historiska och kulturella sammanhang,

antar högtidligen följande FN-förklaring om urfolkens rättigheter som ett eftersträvansvärt ideal i en anda av partnerskap och ömsesidig respekt.

2.6.2 Samerna och urfolksdeklarationen

Sverige har hittills inte förmått att leva upp till sina folkrättsliga förpliktelser, trots att staten i det internationella umgänget har ställt sig positiva till att ge livsutrymme för landets enda urfolk, samerna. Först deklARATIONENS struktur: Den är uppdelad i 8 delar (parts)

Del 1 omfattar artiklarna 1 – 5 och handlar väsentligen om rätten att åtnjuta mänskliga rättigheter i enlighet med FN:s stadga om sådana rättigheter. Utöver det finns i artiklarna föreskrivet rätten till självbestämmande. Se även separat rörande artikel 3 (nedan).

I del 2 återfinns artiklarna 6 – 11 som handlar bl a om rätten till nationalitet, integritet, frihet och säkerhet. Artikel 8 beskriver staternas skyldighet för att uppfylla artiklarnas innehåll, medan artikel 10 handlar om förbud mot tvångsförflyttningar. De tidigare renbeteslagarna tillät tvångsförflyttningar och i stor skala verkställdes det på 1920-talet.

Artiklarna 12 – 14 som ingår i del 3, behandlar bl a religion, utbildning och statens skyldighet att se till att urfolken ges rätten att ha kontrollen över detta.

Del 4 omfattar artiklarna 15 – 18 handlar bl a om rätten till egna medier och arbetsrätten.

Del 5 beskriver i artiklarna 19 – 24 staternas skyldighet till samråd med urfolken innan lagstiftningsåtgärder eller liknande vidtas. Vidare finns stadganden om urfolkens politiska, ekonomiska och sociala frihet. Särskilda stadganden om rätten finns rörande de äldre, kvinnorna, de unga, barnen samt de funktionshindrade. Artikel 24 behandlar bl a hälsa. Beträffande artikel 23 är den utvecklad separat (nedan).

Del 6 handlar om markutnyttjande. I artiklarna 25 – 30 beskrivs också staternas skyldighet till kompensation för konfiskerandet av urfolkens territorier. Se separat artikel 26.

Article 3

Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

Artikeln uttalar att urfolk har rätt till självbestämmande. Den vedertagna innebörden av begreppet ”självbestämmande” är när de berörda folkvalda organ får utforma regler inom de områden som de har erhållit kompetens till. Vidare stadgas i artikeln att rätten innebär att urfolken därför fritt får bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.

Regeringens uppfattning, ovan redovisad under avsnitt 2.3, förtjänar att upprepas:

att det är Sveriges regerings uppfattning att urfolk har rätt till självbestämmande

att med stöd av den rätten till självbestämmande får urfolken fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.

att samerna är erkända som urfolk

Den inställningen hade Sveriges regering mer än ett år innan FN:s generalförsamling antog urfolksdeklarationen. Den fråga som vi ställer är: När skall Sverige börja göra verklighet av sina utfästelser?

Article 18

Indigenous peoples have the right to participate in decision-making in matters which would affect their rights, through representatives chosen by themselves in accordance with their own procedures, as well as to maintain and develop their own indigenous decision-making institutions.

Artikeln synes, beträffande samerna i Sverige, syfta på Sametingets roll som part i beslutsfattade i frågor som kan inverka på samernas rättigheter och även att samerna själva via de folkvalda i Sametinget får utforma nödvändiga beslutsfattande institutioner. I den delen finns det mycket som är o gjort, speciellt i frågor där Sametinget enbart är ”part”. När den fria småviltjakten och fisket infördes med prop 1992/93:32 var Sverige så långt man kan komma från artikelns innebörd, vilket tydligt har redovisats i utredningen *Småviltjakten – en studie i myndighetsutövning*. Den överlämnades till regeringen den 27 februari 1997. Till saken hör att Riokonventionen redan hade antagits av Sverige 1992 när beslutet om småviltjakten infördes. Beslutet strider uppenbarligen mot Agenda 21, kapitel 26.

Article 19

States shall consult and cooperate in good faith with the indigenous peoples concerned through their own representative institutions in order to obtain their free, prior and informed consent before adopting and implementing legislative or administrative measures that may affect them.

I denna artikel framträder skyldigheten för Sverige till samråd med Sametinget innan exempelvis lagstiftningsåtgärder vidtas. Det är möjligt att Sverige numera är beredda att samråda med det samiska samhällets institutioner. Ett exempel är att regeringen inte gjorde en proposition av promemorian *Ds 2009:40 Vissa samopolitiska frågor*, då Sametinget enhälligt var emot förslagen ”och de bakomliggande motiven” i PM:et. Regeringen väntar sannolikt på Sametingets initiativ.

Ett annat exempel är att Sametinget vid sitt sammanträde i oktober 2010 beslutade att avstyrka att förslagen i *Ds 2010:22 Renskötselkonventionen* kan läggas till grund för lagstiftningsåtgärder. Sametinget väntar på regeringens nya initiativ.

Article 23

Indigenous peoples have the right to determine and develop priorities and strategies for exercising their right to development. In particular, indigenous peoples have the right to be actively involved in developing and determining health, housing and other economic and social programmes affecting them and, as far as possible, to administer such programmes through their own institutions.

Samerna har, enligt artikeln, rätt att själva bestämma och utforma prioriteringar och skapa strategier för att utöva rätten till utveckling. Detta gäller speciellt i fråga om utformande av program som rör hälsovård, bostäder och andra ekonomiska och sociala program och i möjlig utsträckning administrera sådana program genom samiska institutioner.

Det ligger nära till hands att, i anslutning till artikeln, lyfta fram Sametingsutredningens betänkande *Sametingets roll i det svenska folkstyret* (SOU 2002:77). Utredningen föreslog att staten enbart skall ge ett ramanslag och låta Sametinget, efter eget gottfinnande, göra nödvändiga prioriteringar inom anslaget.

Article 26

- 1. Indigenous peoples have the right to the lands, territories and resources which they have traditionally owned, occupied or otherwise used or acquired.*
- 2. Indigenous peoples have the right to own, use, develop and control the lands, territories and resources that they possess by reason of traditional ownership or other traditional occupation or use, as well as those which they have otherwise acquired.*
- 3. States shall give legal recognition and protection to these lands, territories and resources. Such recognition shall be conducted with due respect to the customs, traditions and land tenure systems of the indigenous peoples concerned.*

Vi uppmärksammar i en jämförelse med artikelns bestämmelser och reglerna i rennäringslagen (1971:437). Ett stort antal paragrafer i lagen är av administrativ karaktär eller skapade av miljömässiga hänsyn och behandlas därför inte. Inte heller de paragrafer som har expropriationslagen (1972:719) som grund undantas från uppräknningen. Med ”positiva” avses att paragraferna till övervägande del är godtagbara, medan ”negativa” till övervägande del inte är acceptabla, då de strider mot samernas vilja och artikelns bestämmelser.

Uppräkning av ”positiva” paragrafer i förhållande till artikel 26

1, 3, 5, 7, 9, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 28, 30, 34, 39, 50, 73 (via rennäringsförordningen (1993:384), 74, 79 och 80 §§.

Uppräkning av ”negativa” paragrafer i förhållande till artikel 26

4, 11, 13, 15, 24, 31, 32, 33, 35, 36, 65 a, 66, 66 a, 67, 68, 71, 72, 87, 89, 93, 97, 99 och 102 §§.

Rennäringslagens bestämmelser innebär att Sverige i allt väsentligt, framför allt efter vissa justeringar av ovan uppräknade ”positiva” paragrafer, kan uppfylla 1. i artikeln. Däremot krävs det mycket innan punkterna 2 och 3 uppfylls. Det räcker inte med att göra justeringar i de ”negativa” paragraferna. Ett rättsligt erkännande av samernas mark, territorier och resurser kan sannolikt inte lösas inom ramen för rennäringslagen.

2.7

ILO:s konvention nr 169

Konventionen antogs den 27 juni 1989 och ersatte konvention nr 107 om stamfolks rättigheter. Konventionen har ratificerats av följande länder i kronologisk ordning.

Norge	19 juni	1990
Mexiko	5 september	1990
Colombia	7 augusti	1991
Bolivia	11 december	1991
Costa Rica	2 april	1993
Paraguay	10 augusti	1993
Peru	2 februari	1994
Honduras	28 mars	1995
Danmark	22 februari	1996
Guatemala	5 juni	1996
Nederländerna	2 februari	1998
Fiji	3 mars	1998
Ecuador	15 maj	1998
Argentina	3 juli	2000
Venezuela	22 maj	2002
Dominica	25 juni	2002
Brasilien	25 juli	2002
Spanien	15 februari	2007
Nepal	14 september	2007
Chile	15 september	2008
Nicaragua	25 augusti	2010
Centralafrikanska republiken	30 augusti	2010

I de länder där det bor samer, d v s Sverige, Norge, Finland och Ryssland är det bara Norge som har ratificerat konventionen, dessutom först av alla länder. De länder som senast har undertecknat konventionen är, som framgår, Nicaragua och Centralafrikanska republiken.

2.7.1

Sametinget och ILO 169

I februari 1995 uppmanade Sametinget regeringen att påbörja arbetet med ratificeringen av konventionen och två senare uppmanade Sametinget regeringen att tillsätta en utredning med samisk representation med uppgift att lägga fram förslag till en ratificering. Regeringen tillsatte dock en utredning, utan samisk representation. Den utredningen överlämnade sitt betänkande Utredningen om ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25) överlämnades till regeringen 1999. Sametinget gav sitt remissyttrande över utredningen i slutet av oktober samma år. Sametinget anförde bl a att ”Sverige har deltagit i utarbetandet av ILO:s konvention nr 169. Sverige har i ILO även beslutat framlägga till världens stater konventionen för ratifikation. Sverige har inte, vare sig i utarbetandet av konventionen eller i beslut om konventionen, haft en avvikande mening eller reservation om konventionens tillkomst eller dess innehåll. Detta utgör en stark grund för ratifikation av konventionen. Om

Sverige inte avser att ratificera konventionen kan, enligt Sametingets mening, Sveriges roll i ILO ifrågasättas”.

2.7.2 **Jämförelse mellan ILO 169 och Urfolksdeklarationen.**

Eftersom Sverige i FN:s generalförsamling i september 2007 röstade för att Urfolksdeklarationen skall antas, görs här en jämförelse mellan artiklarna i ILO 169 och Urfolksdeklarationen.

Artikel 1 handlar om de grupper av människor som konventionen är tillämplig på. Den har ingen motsvarighet i Urfolksdeklarationen, som synes utgå ifrån att alla vet vad som avses med urfolk.

Artikel 2 rör staternas ansvar inom olika områden som bl a rör urfolkens rättigheter och integritet. Förutom att Urfolksdeklarationen går mycket längre i fråga om staternas ansvar, har den, i stället för att reglera förhållandet i en artikel, löst det på ett annat. Staternas ansvar är specificerad i en rad artiklar, nämligen artikel 8 (mom 2 a och b), artikel 11 (mom 2), artikel 12 (mom 2), artikel 13 (mom 2), artikel 14 (mom 3), artikel 15 (mom 2), artikel 16 (mom 2), artikel 17 (mom 2), artikel 19, artikel 21 (mom 2), artikel 22 (mom 2), artikel 26 (mom 3), artikel 27, artikel 28 (mom 2), artikel 29 (mom 2 och 3), artikel 30 (mom 2), artikel 31 (mom 2), artikel 32 (mom 2 och 3), artikel 36 (mom 2), artikel 38 och artikel 42. En del andra artiklar tangerar dessutom det som stadgas i fråga staternas ansvar.

Artikel 3 behandlar åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Motsvarande regler i Urfolksdeklarationen återfinns i artiklarna 1 och 44.

Artikel 4 beskriver skyddet för individer, institutioner, egendom, arbete, kultur och miljö. En rad artiklar i Urfolksdeklarationen innehåller skyddsregler. Nämnas kan artiklarna 6, 7 och 8.

Artikel 5 handlar om allmänna regler. Vid tillämpningen av konventionen skall hänsyn tas till att urfolken skiljer sig från majoritetsbefolkningen i olika avseenden. Detta skall, enligt artikeln, erkännas och respekteras. Motsvarande bestämmelser i Urfolksdeklarationen, finns åtminstone i artiklarna 4, 5 och 8. Regleringen i Urfolksdeklarationen är dessutom mer detaljerad.

Även artikel 6 innehåller regler om tillämpningen av konventionen. Artikeln kan sägas komplettera artikel 2. Motsvarande och mer utvecklade bestämmelser återfinns i Urfolksdeklarationen bl a i artiklarna 8, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 36 och 38.

Artikel 7 handlar om urfolkens rätt till egna prioriteringar. I Urfolksdeklarationen finns skrivningar om förhållandet bl a i artiklarna 14, 16 och 23. Beträffande staternas ansvar hänvisas till Urfolksdeklarationens artiklar uppräknade under artikel 6.

Artiklarna 8, 9, 10 och 11 har ingen motsvarighet i Urfolksdeklarationen.

Inte heller artikel 12 har motsvarighet i Urfolksdeklarationen, men det skyddet (och möjligheten), som artikeln pekar på finns redan, åtminstone i svensk lagstiftning.

Artikel 13 handlar om urfolkens speciella relation till de egna markerna. I allt väsentligt hittar den sin motsvarighet i artikel 25, Urfolksdeklarationen.

Artikel 14, liksom artikel 15 handlar om markrättigheter och motsvarar artikel 26 och till någon del artikel 32 i Urfolksdeklarationen.

Artikel 16 har regler bl a om tvångsförflyttningar av urfolk och kompenseringar med anledning av sådana åtgärder. I Urfolksdeklarationen finns sådana bestämmelser i artikel 10 och artikel 20 (mom 2).

Artikel 17 specificerar förfaranden vid marköverföringar mellan olika individer hos urfolken. Motsvarande bestämmelser finns inte i Urfolksdeklarationen.

Artikel 18 har heller ingen motsvarighet i Urfolksdeklarationen, men regleras i Sverige i den allmänna lagstiftningen. Det handlar om straffsatsen vid obehörigt intrång.

Artikel 19 rör också sådant som inte återfinns i Urfolksdeklarationen, nationella jordbruksprogram.

Artiklarna 20, 21, 22 och 23 handlar om yrkesutbildning, sysselsättning och anställningsvillkor. Reglerna i denna del är detaljerade och merparten är i Sverige reglerade i allmänna lagstiftningar. Det mesta saknar motsvarighet i Urfolksdeklarationen. En del finns dock i dess artikel nr 17.

Även artikel 24 är detaljerad och handlar om social trygghet, hälso- och sjukvård. I Sverige är detta reglerat i allmänna lagstiftningar, medan Urfolksdeklarationen har vissa regler i ämnet i artikel 21.

Artikel 25 beskriver statens ansvar i frågor som rör hälso- och sjukvård. I Urfolksdeklarationen finns en del, rörande statens ansvar, reglerade i de artiklar som är uppräknade under artikel 6. Även denna del är reglerad i allmänna lagar i Sverige.

I artiklarna 26, 27, 28, 29, 30 och 31 finns bestämmelser om utbildning och kommunikation och Sverige har sannolikt inga svårigheter att uppfylla konventionens bestämmelser. Beträffande Urfolksdeklarationen finns delar reglerade i artiklarna 14, 15, 21 och 31.

Artikel 32 handlar om kontakter och samarbete över gränserna. Näraliggande jämförelse är Urfolksdeklarationens 36:e artikel.

Artikel 33, som rör administration har ingen speciell motsvarighet i Urfolksdeklarationen.

Artikel 34 och 35 är allmänna bestämmelser har sin motsvarighet i Urfolksdeklarationen i artiklarna 41 – 46.

Slutbestämmelserna i artiklarna 36 – 44 har givetvis inga motsvarigheter i Urfolksdeklarationen eftersom dessa bestämmelser enbart rör ILO.

Summering av jämförelsen

Överlag är reglerna i Urfolksdeklarationen mer detaljerade och det är tydligt att folkrätten har utvecklats från 1989 till 2007. I jämförelsen, rörande folkrättsliga förhållanden, framstår ILO 169 som omodern. Styrkan i ILO 169 är dock att det är en konvention och inte en deklARATION.

2.7.3

Jämförelse mellan Nordisk samekonvention och Urfolksdeklarationen.

Första initiativet togs av samekonferensen 1986. Frågan togs upp även upp av den svenska och norska samerättsutredningarna vid ett gemensamt möte 1988. Även ryska samer involverades i början av 1990-talet. I början av 1995 uppmanade Sametinget regeringen att ta initiativ till att en samekonvention utarbetas och vid Nordiska rådets session i februari samma år beslutades att ett sådant arbete skulle påbörjas. I januari 2003 hölls det första mötet mellan de tre ländernas delegationer och i början av 2005 presenterades delegationens förslag till samekonvention. I november 2005 presenterade kommittén under ledning av Carsten Smith konventionsförslaget till ansvariga ministrar i Norge, Sverige och Finland. Sametinget hade redan i februari samma år antagit utredningens förslag. Arbetet som rör frågan pågår i riksdag, regering och Sametinget. I det följande gör vi en jämförelse mellan Urfolksdeklarationen och förslaget till nordisk samekonvention.

De allmänna förklaringarna i inledningen harmonierar väl med Urfolksdeklarationens, förutom att denna konvention specifikt rör samerna som urfolk.

Artikel 1

Den beskriver ändamålet med konventionen och kan karaktäriseras som en summering av de inledande allmänna förklaringarna och flera av konventionens artiklar. Även om Urfolksdeklarationen inte har en separat ändamålsartikel tjänar de inledande allmänna förklaringarna samma syfte.

Artikel 2

Motsvarigheten i Urfolksdeklarationen är i första hand artikel 2.

Artikel 3

Frågan om självbestämmande är även i Urfolksdeklarationen reglerad i artikel 3.

Artikel 4

Artikeln har inte någon motsvarighet i Urfolksdeklarationen. Däremot har ILO 169 en annan lösning ifråga om personer som omfattas av ILO 169. Där sägs i artikel 1 att "identifiering av sig själv som" urfolk "skall anses som ett grundläggande kriterium. Det torde innebära såvitt gäller förhållandena i Sverige att

det är Sametinget i plenum eller en samisk folkomröstning som fastställer ”de grupper på vilka bestämmelserna” i ILO 169 ”äger tillämpning”.

Artikel 5

handlar om staternas ansvar och är i Urfolksdeklarationen reglerat i ett stort antal artiklar, exempelvis 8, 12, 13 m fl. Däremot har ILO 169 liknande konstruktion i fråga om staternas skyldighet, nämligen artikel 2.

Artikel 6

Artikeln beskriver i allmänna termer statens skyldighet till att vidta nödvändiga åtgärder för att samerna skall kunna ”bevara och utveckla sitt språk, sin kultur, sina näringar och sitt samhällsliv”. Den näraliggande motsvarigheten i Urfolksdeklarationen är artikel 13.

Artikel 7

handlar om att samerna skall tillförsäkras skydd mot all form av diskriminering och staternas skyldighet att vidta ”positiva” åtgärder för att förverkliga samernas rättigheter enligt konventionen. I Urfolksdeklarationen finner man liknande skrivningar i bl a artiklarna 2 och 8.

Artikel 8

Artikeln uppmärksammar att det som stadgas i konventionen är minimirättigheter. Motsvarigheten i Urfolksdeklarationen är artikel 43.

Artikel 9

Här är det fråga om staternas skyldighet att ha ”tillbörlig” respekt för bl a samiska sedvänjor, traditioner och rättsuppfattning och att den ”tillbörliga” hänsynen även skall omfatta rättstillämpningen. Skrivningar om detta finns bl a i artiklarna 8, 12, 13, 27 och 38, Urfolksdeklarationen. I fråga om rättstillämpningen går ILO 169 mycket längre i form av artiklarna 8, 9 och 10.

Artikel 10

Artikeln rör framför allt den gränsöverskridande renbetet och de rättigheter som är knutna till den rätten. En jämförelse kan göras med Urfolksdeklarationens artikel 36.

Artikel 11

kan sägas komplettera artikel 10.

Artikel 12

Artikeln har inte någon direkt motsvarighet i Urfolksdeklarationen. I allt väsentligt uppnås nog stadgandet med bilaterala avtal mellan staterna. En jämförelse kan också göras med Urfolksdeklarationens artikel 37.

Artikel 13

Stadgandet handlar om samernas symboler, t ex den samiska flaggan. Urfolksdeklarationen har givetvis ingen direkt motsvarighet eftersom artikeln inte är allmängiltig för urfolk. Viss motsvarighet finns dock i Urfolksdeklarationen, i artiklarna 4, 6, 8, 9, 11, 12, 13 och 33.

Artikel 14

Denna artikel rör grundläggande regler för samiskt självbestämmande och sametingens roll i det arbetet. Sametinget är en förvaltningsmyndighet under regeringen och i den satsen är det svårt, för att inte säga omöjligt att utveckla samiskt styre. Sametinget har 1999 uttalat att regleringen i grundlagen skall ha kommunernas reglering som förebild, vilket då också innebär att Sametinget kan ges myndighetsuppdrag. I Urfolksdeklarationen finns motsvarande regler i artiklarna 3 och 4.

Artikel 15

kompletterar artikel 14.

Artikel 16

Reglerna i artikeln handlar om Sametingets rätt att få delta i förhandlingar innan beslut fattas. I Urfolksdeklaration är förhållandet av central betydelse och de artiklar som behandlar detta är åtminstone 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 22, 27, 28, 30, 31, 32, 36 och 38.

Artikel 17

I allt väsentligt är artikeln en komplettering av föregående artikel.

Artikel 18

Artikeln, som saknar omedelbar motsvarighet i Urfolksdeklarationen, beskriver riksdagens (och dess utskotts) skyldighet att engagera samerna så fort det är fråga om behandling av ärenden som särskilt berör det samiska folket. Enligt artikeln är det upp till riksdagen att fastställa reglerna om förfarandet.

Artikel 19

rör Sametingets rätt att representera samerna i mellanstatliga angelägenheter. I långa stycken fungerar stadgandet redan idag, men än bättre skulle det bli om sametingen fick representation i Nordiska rådet.

Artikel 20

Samiskt Parlamentariskt Råd (SPR) skapades utan att denna artikel hade trätt i kraft. Den handlar om sametingens rätt att bilda gemensamma organ. Staterna skall, enligt artikeln, också överföra myndighetsuppgifter till sådana organ. I den delen återstår arbete för såväl regeringarna som sametingen.

Artikel 21

Här handlar det om staternas skyldighet att ”vid behov” samråda med andra än sametingen. I varje fall har Svenska Samernas Riksförbund (SSR) den positionen som artikeln syftar på.

Artikel 22

Artikeln handlar om statens skyldighet att identifiera de områden, inte bara territoriella, där samisk förvaltning kan ske. Det ankommer sannolikt lika mycket på Sametinget att ta initiativ som rör denna artikel.

Det kan här tilläggas att artiklarna 19 – 22 saknar motsvarighet i Urfolksdeklarationen.

Artikel 23

rör stadganden om det samiska språket och staternas ansvar i ämnet. Motsvarande regler återfinns framför allt i artikel 13, Urfolksdeklarationen.

Artikel 24

är vissa förtydliganden av artikel 23.

Artikel 25

Artikeln handlar bl a om staternas ansvar i fråga om samisk media, i Urfolksdeklarationen reglerat i artikel 16.

Artikel 26

har regler om samisk utbildning. Motsvarande regler finns i artiklarna 13, 14, 15 och 21, Urfolksdeklarationen.

Artikel 27

handlar om forskning och har inte någon direkt motsvarighet i Urfolksdeklarationen.

Artikel 28

Staterna, i samarbete med sametingen, har, enligt denna artikel, skyldighet att i undervisningen i skolorna informera om samiska förhållanden. Även allmän information om samisk kultur och samhällsliv skall göras tillgänglig. Skrivelser om detta finns i Urfolksdeklarationens artiklar nr 15 och 16.

Artikel 29

rör hälsovård och socialtjänst. Vissa skrivelser finns i artiklarna 21, 23 och 24, Urfolksdeklarationen, men i Sverige är förhållandena, i allt väsentligt, reglerade i allmän lagstiftning.

Artikel 30

har vissa regler som enbart rör barn och unga. Motsvarigheten i Urfolksdeklarationen är artiklarna 17 och 22.

Artikel 31

Artikeln har stadganden om traditionella kunskaper och kulturyttringar. I Urfolksdeklarationens inledande förklaringar finns allmänna skrivelser om detta. Utöver det behandlas detta i artiklarna 3, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16 och framför allt 31.

Artikel 32

handlar om samiska kulturminnen. I Urfolksdeklarationen finns liknande skrivelser bl a i artiklarna 11 och 12.

Artikel 33

beskriver den materiella grundvalen för den samiska kulturen. Urfolksdeklarationen har i de inledande förklaringarna skrivelser som täcker denna artikel. Utöver det finns ytterligare bestämmelser bl a i artiklarna 4, 8, 10, 11, 12, 20, 21, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 36, 39 och 41.

Artikel 34

har regler om traditionellt brukande av land och vatten. Motsvarande bestämmelser återfinns i artiklarna 25 – 29, Urfolksdeklarationen.

Artikel 35

handlar om skyddet för samiska rättigheter. Motsvarande regler finns i artikel 26, Urfolksdeklaration.

Artikel 36

Även denna artikel, som handlar om utnyttjande av naturresurser, är, i allt väsentligt reglerat i artiklarna 25 – 29, Urfolksdeklarationen.

Artikel 37

Denna artikel handlar om ersättning för skada som åsamkas samer för verksamhet som avses i andra och fjärde styckena. Någon omedelbar motsvarighet finns inte i Urfolksdeklarationen. I rennäringslagen (1971:437) finns dock, såvitt gäller förhållandena i Sverige, vissa regler för sådan ersättning.

Artikel 38

Artikeln handlar om rättigheter i fjordar och kustfarvatten och rör sannolikt inte samerna i Sverige.

Artikel 39

Artikel 34 har bestämmelser om samernas bruk av mark och vatten och denna artikel uttalar att sametingen skall ha rätt till medbestämmande i förvaltningen av dessa mark- och vattenområden.

Artikel 40

Även denna artikel handlar om medbestämmande rörande områden som avses i artikel 34, denna gång i form av miljövård och miljöförvaltning.

Det kan här tilläggas att Urfolksdeklarationen inte har omedelbara motsvarigheter till artiklarna 38 – 40.

Artikel 41

rör skyddet av samiska näringar. Motsvarande regler i Urfolksdeklarationen utgör i första hand artikel 20.

Artikel 42

handlar om skyddet för rennäringen. Speciell skrivning gäller för Finland i denna artikel, vilket har sin grund i att samerna i Finland, till skillnad från vad som gäller i Norge och Sverige, inte har ensamrätt till renskötsel.

Artikel 43

Artikeln rör den gränsöverskridande renskötseln. Förhållandet har reglerats sedan 1751. Under 1900-talet har detta skett via mellanstatliga konventioner mellan Norge och Sverige. Idag är det ”lappekodicillen” från 1751 som reglerar det gränsöverskridande renbetet.

Artikel 42 och 43 saknar av naturliga skäl motsvarighet i Urfolksdeklarationen (se dock artikel 36, Urfolksdeklarationen).

Artiklarna 44 - 51

Dessa artiklar, som rör genomförande och utveckling av denna konvention, saknar motsvarighet i Urfolksdeklarationen. Artikel 44 handlar om samarbetsråd av ansvariga statsråd och ”sametingspresidenter”, artikel 45 om konventionsnämnd, artikel 46 om nationellt genomförande, artikel 47 om ekonomiska förpliktelser, artikel 48 om sametingens godkännande, artikel 49 om ratifikation, artikel 50 om ikraftträdande och artikel 51 om ändringar i konventionen.

3 **Reglering av samiska förhållanden sedan 1800-talet**

Det har givetvis funnits regler för samer före första renbeteslagen 1886. Först något om tiden fram till första renbeteslagen 1886. Vi citerar också ett axplock från forskningen för att få lite historiskt perspektiv på dagens samebyar. Utöver det redovisas valda delar av den lagstiftning som har koppling till samebyn och är av intresse för att belysa utvecklingen fram till 1971 års rennäringslag.

3.1 **Tiden före 1886 års renbeteslag**

3.1.1 **Väinö Tanner, Skotlapparna, 1929**

Sid 403: ”Man tycker sig under dessa förhållanden böra förutsätta tillvaron av en sitorganisation under medeltiden hos Norrbottenslapparna, motsvarande den ordning, som vi sett råda bland skolter och Kemilappar. Ännu så sent som under medeltidens senare del dominerades den nordliga delen av Fennoskandia av de lapska halvnomadernas – skridfinnarnas, d v s kustlapparnas och skogslapparnas – siter. Deras samhällskultur var förmodligen ganska likformig från Vita Havet till Atlanten och från Ishavet till Bottenviken samt nära överensstämmande med den samfundsordning, som hos skolterna sammanhållit sitens jord och folk intill våra dagar.”

Sid 338: ”Förmodligen ha dessa skogslappbyar bildat ett tämligen enhetligt kulturskikt ännu under 1500-talet, nära överensstämmande med den ordning vi lärt känna hos skolterna. Vinterbynammnen symbolisera samhällenas poler, de gemensamma ´talvaskoadik´, ´talvvsit´, där familjerna lågo i vintervila för att senare sprida sig åt olika håll över byns område under sommarhalvåret och samlas igen, när lös snö och mörker hindrade näringslivet. Indelningen av landet i siter, ´byar´ hade visst ägt rum under urgammal tid. Vinterbyarnas lägen i början av 1600-talet framgå av BUREUS´ kartor (jfr. s. 265), i medlet av 1600-talet av OLUFF TRESKs karta (jfr. AHNLUND samt år 1771 av MARELIUS´ karta. Jfr. HACKZELL (1738).”

Sid 400: ”GRAAN anförde rörande Pite Lappmark år 1672 (s. 33). Land skiftas aldrig, var och en håller noga på sitt land, som under tiden av dem både köpes och säljes. På sina ställen hade lapparne vissa råmärken, ´men Dhe Byars Landh äro så om hwart annat blandade att Lapparne sielfwa icke kunna sig wäll der med uthreda. När nu den eller den slächten döar sin koos, eller rymmer sine landh, kommer strax een annan af samma *Familia*, som kännes wedh samma landh, och gör therföre Skatt och annan Rättighet.”

3.1.2 **Kaisa Korppijaako-Labba, Om samernas rättsliga ställning i Sverige-Finland**

Sid 464: ”c. Om gränser mellan lappbyar

Lapparna i Jukkasjärvi gav på tinget år 1754 ett principiellt viktigt utlåtande rörande gränsväsendet. Det hade att göra med de utredningar av lapparnas årliga flyttfärder som blivit verkställda på kammar- och kommerskollegiets anmodan: detta utlåtande innehåller i koncentrerad form motiven för gräns-

väsendets hela existens ur lapparnas synvinkel. Lapparna uttalade i detta sammanhang, att de åtminstone *hittills tryggat sin rätt till marken genom de gränser som av ålder varit gällande mellan byarna och mellan skatteländen*. Deras namn och väderstreck kunde man enligt deras förmodan bäst finna i 1695 års skattningsjordebok.”

3.1.3 **Kungl. Majt:s lappmarksreglemente 1749**

Kolonisationen av Norrland tog fart på allvar efter tillkomsten av reglementet. Nya hemman kom till stånd sedan kronan hade anvisat mark. Nybyggarna erbjöds skattefrihet under de första femton åren, liksom viss rätt till jakt och fiske utanför de anvisade markerna. Även rätten att ta virke och vedbrand till husbehov från den omgivande skogen ingick i rätten. Efter friåren gränsbestämde nybygget och skattlades.

3.1.4 **Lappkodicillen,**

ett bihang till gränstraktatet från oktober 1751 mellan ”Konungarikerna Sverige och Norge, Lappmännen beträffande. Med kodicillen konfiskerades en del lappskatteländ, eftersom §:2 stadgade att ”Ingen Lapp må hädanefter äga Skatte- eller Städjeland uti mera än ett Rike, på det att all anledning till gemensamhet af undersåtare och Land hädanefter må kunna undvikas”. Samer som ägde skatteländ på ömse sidor om kölen fick helt enkelt välja vilket land de vill vara ”undersåtare” till och därför erlagga skatt för sitt ”byxel-Land”.

3.1.5 **1841 års Kungliga brev**

Avsikten med brevet var ”bestämmande af säkre gränser för Lappallmogens i Länet renbetestrakter”. Uttryck som förekommer i brevet för att beskriva territorier är ”skattefjell”, ”fjellmarken”, ”fjelltrakterne” och ”Lapparnas afrösade betesmarker”.

3.1.6 **Odlingsgränsen**

Syftet med denna gräns var att undvika konflikter mellan nybyggare och samer. Den provisoriska gränsen drogs upp 1867 och fastställdes slutligen 1873. Väster om den gränsen skulle inga odlingar få tas upp, utan områdena var ”till lapparnas uteslutande begagnande”.

3.1.7 **Avvittringen**

Avvittringsförrättningar påbörjades redan i slutet av 1600-talet. Regler för sådana förrättningar har dock ändrats från tid till annan. I områden där avvitrering skedde tidigt, exempelvis i Jämtland (se exv avsnitt 3.1.5), reglerades avvitringarna på ett annat än i Lappland.

Med statliga administrativa åtgärder, under begreppet avvitrering, har land och vatten i Lappland fördelats mellan staten och andra intressenter, i dess största omfattning, under perioden början av 1870-talet och fram till 1920-talet. Sådan fördelning har under den perioden skett med stöd av 1873 års avvitt-

ringsstadga med senare tillägg samt 1873 års skattläggningsmetod. Även vissa lantmäteriförfattningar var vägledande när stadgan och skattläggningsmetoden inte har varit klargörande vid fördelningen. Den skog som inte lades ut till enskilda fastigheter fick beteckningen *kronoparker*, vars syfte var öka kronans inkomster via skogsavverkning. Där sådan värdefull skog inte fanns fick beteckningen *kronoöverloppsmark*. Genom 1906 års kungörelse infördes regler att delar av skogsbeståndet skulle avsättas till *allmänningsskogar*, som var gemensam för byarna. De bosättningar ovanför odlings-gränsen, som i de flesta fall hade tagits upp olagligt, legaliserades 1915. De fick arrendera marken men själva äga byggnaderna. De fick beteckningen *fjällägenheter*.

Avvittringsstadgan hade regler som sades skydda samernas intressen. Då staten inte kunde uppfylla *lapparnas uteslutande begagnande* i och med skapandet av odlingsgränsen infördes vissa regler för samer som hade slutat med rennäringen. De fick särskilda nybyggeslägenheter, de s.k. lapprutorna.

Fastän staten saknade laga fångeshandlingar, var statens utgångspunkt vid avvittringen, att all mark i Lappland en gång i tiden hade tillhört staten. Statens inställning har inte ändrats sedan dess.

Samernas tillerkändes endast brukningsrätt till lappskatteländen. Modern forskning visar dock att lappskatteländen närmast var jämförbara med skattehemman och borde därför ha behandlats som sådana.

Vid avvittringen hamnade många ängar utanför hemmanens gränser. Dessa fick beteckningen *ströängar*. Flertalet av dessa har senare dragits in till staten, andra har tillförts hemmanen med äganderätt. En del av ströängarna är fortfarande oreglerade.

På vilket sätt statens förrättningar vid avvittringar och ströängsindragningar varit förenlig med svensk lag, framgår inte. Det torde istället vara så att staten har utnyttjat medborgarnas okunnighet för att själv bli ägare till mark och vatten. Hur stämmer statens inställning med Europakonventionen?

3.1.8

Kronomark

Först ett kort utdrag ur Svante Isakssons bok, *När staten stal marken*: ”Den svenska staten tog land, vatten och naturtillgångar i de svenska fjällen värda hundratals miljarder från det fattiga svenska och samiska fjällfolket. Myndigheterna följde inte lagarna, domstolarna godkände stölderna och politiker och forskare hjälptes åt med att begrava sanningen.”

Böcker över jordinnehav upprättades redan under medeltiden, exv. Vårfruberga klostrets jordebok från 1257. Den äldsta av kronans jordeböcker är kung Erik av Pommerns jordebok från 1413. Vid mitten av 1500-talet var jordeböcker upprättade för hela riket. Jordeböckerna justerades kontinuerligt med ständigt nya skattetitlar. Jordetalen kompletterades med kartor från och med 1628.

En kartläggning av lappskatteländen påbörjades under senare delen av 1600-talet. På kammarkollegiets initiativ 1725 delades jordnaturen upp i skatte-krono- och frälsejord. Nya jordeböcker upprättades ca 100 år senare, denna gång i en samordning för alla län. Initiativet var än en gång kammarkollegiets. Lagfarts- och inteckningsböckerna, vilka skulle fylla behovet av en fastighetsinstitution har upprättats sedan 1875. En kunglig förordning från 1908 resulterade i ett jordregister, som hade den gamla jordeboken som grund. Det kan här tilläggas att lappbyar fanns med i registret så sent som fram till 1950-talet.

I 1866 års skogsordning slogs fast att häradsallmanningarna tillhörde dem som bodde i häradet. Kammarkollegiet var ändå av den uppfattningen att dessa allmanningar tillhörde kronan, eftersom de var upptagna som "kronojord" i jordeböckerna.

Högsta Domstolen (NJA 1875 s. 538) uttalade att häradsallmanningarna ägdes av dem som "i häradet byggde och bodde". Regeringsrätten prövade frågan 1927 och kom till slutsatsen att häradsallmanningarna tillhör staten. HD (NJA 1928 s. 463) tvingades därför återigen ta ståndpunkt då regeringsrätten utslag var det motsatta till det som HD hade kommit fram till 1875. HD:s utslag överensstämde med det som domstolen hade kommit fram till ca 50 år tidigare, nämligen att häradsallmanningarna inte tillhör staten. Numera regleras förhållandet i lagen (1952:166) om häradsallmanningar.

Ur 1 §: *"Med häradsallmanning förstås i denna lag av ålder bestående häradsallmanning."*

Ur 2 §: *"Är genom urminnes hävd, dom eller av särskild av regeringen meddelad föreskrift eller på annat lagligt sätt annorledes än ovan sägs bestämt om rätt till delaktighet i häradsallmanning, vare det gällande."*

Beträffande hänvisningen i lagen till dom och urminnes hävd uttalar HD (NJA 1981 s 1) beträffande samernas rätt: "En på civilrättslig grund bestående bruksrätt av sådant slag som det här gäller är enligt 2 kap 18 § regeringsformen på samma sätt som äganderätten skyddad mot tvångsförfoganden utan ersättning". Riksdagen (prop 1992/93:32 s 94) om samma rätt: "En rättighet som utgör särskild rätt till fastighet kan varken helt eller delvis tas ifrån innehavaren utan ersättning".

Det finns idag över 200 "av ålder bestående" härader i Sverige och exempelvis i Norrbotten finns fjorton, varav sju ovanför lappmarksgränsen; Arjeplogs, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokks, Jukkasjärvi, Karesuando och Pajala / Korpilombolo tingslag.

3.1.9

Fellesloven 1883

"Kongl. Majt:s nådiga förordning, rörande de Lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge" skulle ersätta bestämmelserna i Lappkodicillen under femton år. Efter det skulle följande gälla: "Har, innan denna tid gått till ända, ny gemensam lag ej blifvit i begge rikena

antagen, skall första bihanget eller kodicillen till gränsetraktaten av 7/18 oktober 1751, som medan denna förordning är gällande blifver utan verkan, åter träda i kraft". Fellesloven använde endast termen "distrikt" för att beskriva lappbyar och lapps katteland. Det kan tilläggas att renbeteskonventionen, "Karlstadkonventionen", ersatte fellesloven efter unionsupplösningen mellan Sverige och Norge 1905.

3.2 1886 års renbeteslag

Första renbeteslagen infördes med "Kongl. Maj:ts Nåd. Proposition N:o 2", "gifven Stockholms slott den 4 juni 1886". Benämningen var "Lag, angående de svenska Lapparnes rätt till renbete i Sverige". Lagen trädde i kraft den 1 januari 1887, "utom hvad angår Jemtlands län, der lagen träder i kraft den 1 januari 1889; dock att §§ 19, 23 och 24 jemväl i fråga om Jemtlands län från och med förstnämnda dag vinna tillämpning". Lagen innehåller 33 paragrafer inklusive bestämmelser om renmärken.

3.2.1 Statens och myndigheternas redovisade inställning

Inledningsvis redovisas den inställning som myndigheter och riksdagen hade rörande samernas förfoganderätt över mark och vatten för drygt 100 år sedan.

Vi väljer att citera från de remissyttranden över lagförslagen, som länsstyrelserna i Norr- och Västerbotten lämnade beträffande samernas rätt till skogs fång reglerad i 2 – 4 §§ 1886 års renbeteslag.

Länsstyrelsen Norrbotten, 1884:

"Lägges därtill det faktum, att, såvidt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes erfarenhet sträcker sig, en Lapp aldrig i oträngdt mål tar till yxan för att skaffa sina renar laf, eller att han underlåter när nödvändigheten sådant kräver, att noggrant i och för deras fällning utleta de träd, som äro rikast på laf så torde Eders Kongl. Maj:ts nådigst finna, att Lapparnes nedhuggning af lafskog icke ligger någon sådan fara för skogarnes bestånd och för värdefull skogs afverkning, som någon möjligen skulle vara frestad antaga, med anledning af en del af de yttranden, som nu föreligga".

Vidare: "Detta härleder sig, hvad skogslapparne vidkommer, deraf, att de, när snön i kustlandet börjar varda hård, utan tidsutdrägt begiva sig till sina skatteland uti lappmarken, der barrträden i regeln bära mycket mera laf än i kustlandet, och ditkomna släppa sina renar i villan".

Länsstyrelsen i Västerbotten, 1884:

"Och af hvad anledning de svenske Lapparne inom eget land skola berättigas att för tillfälligt behof använda äfven växande furu- och granträd, har man svårt att fatta, och framgår ej heller af komiterades motiv".

De bägge länsstyrelserna hade således svårt att förstå varför nyttjade av samernas egna marker skulle lagregleras utöver allmän lagstiftning.

Riksdagens särskilda utskott, generellt, 1885:

”Ty lappen eger verkligen en rätt att åberopa för utöfningen enligt urgammal sed af det näringsfång, hvaraf han lever. Lappen var den som först tog de nordliga trakterna af vårt land i besittning. Innan den förste nybyggaren fälde det första trädet i Norrlands skogar var lappen redan der. Under århundraden hade landet från Kölens fjellrygg till Bottenhafvet varit den obestridt nyttjande betesmarken för hans renar. Och den förste besittningstagarens rätt till jorden måste anses bättre än den, som senare tillkommit”.

Departementschefen, Proposition N:o 2, 1886:

”Häremot torde i främsta rummet böra erinras, att Lapparnes sedvana, att med sina renar vintertiden flytta från fjellen nedåt vissa trakter af den sedan äldre tider bebyggda, närmare kusten belägna delen av Norrland och att å skogsmarken inom dessa trakter under nämnda tid beta sina renar, af Lapparne blifvit utöfvad från uråldriga tider, utan att denna flyttning, mött någon gensägelse från den bofasta befolkningens sida”.

”Vid angifna förhållanden och då Lapparne städse ansett flyttningen vintertiden såsom en rättighet, hvilken af ålder tillkommit dem, synes man med fullt skäl berättigad antaga, det Lapparnes flyttning under vintern å de trakter som de af gammal sedvana hittills hafva besökt, måste vara icke blott ett af den bofasta befolkningen tåldt intrång utan en verklig rätt, äfven om något uttryckligt lagstadgande till stöd för denna rätt hittills icke förefunnits”.

”De i 15 kap. 1 § Jordabalken uppställda vilkor för en rättighet skall kunna grundas å urminnes häfd eller man en rättighet i så lång tid oqvald och obehindrad besuttit, nyttjat och brukat hafver, att ingen minnes eller af sanna sago vet, huru hans förfäder eller fångesmän först dertill komne äro, hafva tydligen i fråga om denna sedvana blifvit uppfyllda. Lapparnes rätt till renbete vintertiden synes derföre fullt jemförlig med den betesrätt, som enligt lag tillkommer en by inom en annan bys område, då visas kan, att en dylik rättighet sedan urminnes tid oqvald och ohindrad brukats. På dessa och öfriga grunder, som i komiterades betänkande blifvit anförda, synes komiterades uppfattning af sedvanans betydelse i fråga om Lapparnes gamla vinterflyttningar vara den rätta”.

Enligt departementschefen, 1886 och HD:s utslag 1981 (NJA 1981 s.1) var den första renbeteslagen någon form av kodifikation av rådande rättsläge. Här följer de paragrafer som på ett eller annat sätt berörde lappbyn.

3.2.2

Regleringen

Lagen beskriver territorier på olika sätt. Det uppenbara problemet var att hitta en annan benämning på lappskatteländ, som ju lappkodicillen beskrev i ett antal paragrafer. Benämningen ”lappby” förefaller däremot inte ha skapat några problem för lagstiftaren.

Territorier

”Afsatta land” och ”renbetesland” förekommer bl a i 1 och 2 §§ och avser mark väster om lappmarksgränsen och på renbetefjällen i Jämtland respektive mark öster om lappmarksgränsen och utanför renbetesfjällen i Jämtland.

I 2 § nämns mark inom lappmarkerna ”som ej för Lapparne bibehållas”, medan 5 § anger mark som ”för Lapparne särskildt bibehållas”. Det är oklart vad som avses med ”som ej för Lapparne bibehållas” i 2 §, eftersom det är fråga om mark väster om lappmarksgränsen. Kan det vara fråga om inägor? Mark som anges i 5 § ”skola indelas i lappbyar”.

Om någon ville flytta till en annan lappby, kunde det ske enligt reglerna i 6 §. Motsvarande regel idag är stadgad i 12 §.

Övertalighet av ren i lappbyar löstes genom att länsstyrelsen kunde tvinga renägare att flytta till en annan lappby, där ”lägenhet finnes”. Förhållandet reglerades i 7 §.

Lappbyn skulle inför länsmannen utse en ordningsman. En sådan hade vissa befogenheter reglerade i 9 §.

Skogsfång

Det reglerades i 2 och 3 §§. Notera dock (ovan) den inställning som länsstyrelserna i Norr- och Västerbotten redovisade i remissyttrandena.

Flyttning av renar

Reglerna fanns i 5 §.

Rätten och skyldigheten att flytta till en annan lappby

Sådana regler återfanns i 6 § och 7 § (skyldigheten)

Ordningsman

Samerna skulle enligt reglerna i 9 § välja en ordningsman. Det skulle ske inför länsmannen. Ordningssmannen hade ett antal åligganden, specificerade i denna paragraf.

Skador orsakade av renar

Renägarna var skadeståndsskyldiga för skador på växande eller avskuren gröda speciellt under perioden 1 maj till 1 oktober. Därefter fordrades uppsåt eller grov vårdslöshet. Det hela regleras i 10 – 16 §§.

Ofredande av renar

Att döda eller misshandla renar var straffbart enligt reglerna i 17 och 18 §§. Paragrafen tar speciellt sikte på hundars ofredande.

Jakt och fiske

Bestämmelserna fanns i 21 §. Det märkliga är att regleringen inte omfattade renbetesfjällen i Jämtland

Upplåtelseförbud

Samerna fick vare sig upplåta bete eller slåtter. Samma förbud gällde jakten och fisket, allt enligt 22 §.

Renmärken

Lagstiftningen innehöll sju paragrafer och Häradsrätten var registermyndighet och tillståndsgivare.

3.3 1898 års renbeteslag

Lagen trädde ikraft 1 januari 1899, utom 26 § 2 och 3 mom, som trädde i kraft 1 januari 1904. Angivna lagrum handlar om olika regler ”vid begagnande af sin rätt till renbete”. Den lag som reglerade renmärken hade utökats med åtta nya paragrafen och inklusive dessa innehöll lagen 52 paragrafer.

3.3.1 Regleringen

Det har upprepats vid otaliga tillfällen, bl a i olika statliga utredningar, att bestämmelserna i 1886 flyttades i sak över till denna lagstiftning. Nedan redovisas det som dock innebar förändringar i förhållande till föregångaren samt de tillägg som formulerades.

Enligt 1 § 1886 års renbeteslag sträckte sig även fjällsamebyarnas året-runtmarker ner till lappmarksgränsen. Regleringen 1898 ändrade det till odlingsgränsen. Som en konsekvens av denna nya regel anges i 6 § att även mark mellan odlings- och lappmarksgränsen skulle indelas i lappbyar, d v s skogs-samebyar.

Med 9 § ålades lappbyarna att upprätta en förslag till ”byordning” med olika föreskrifter om renskötselns bedrivande, förvaltning m.m. Länsstyrelsen fastställde byordningen ”efter lappfogdens hörande i ämnet”. Med 10 § fick ordningsmannen ”enahanda skydd som tjänsteman”.

I fråga om jakt och fiske infördes inte heller med denna lag bestämmelser som rörde renbetesfjällen i Jämtland (29 §).

En ny term som rörde territorium infördes med 30 §, nämligen ”till lapparnas uteslutande begagnande anvisade”. I 1 § finns också två nya termer: ”de vid avvitrningen för lapparne afsatta renbetesfjell” och ”de till utvidgning af dessa fjell sedermera upplåtna områden”. Det senare avsåg de områden som inköptes efter 1893.

Första reglerna om koncessionsrenskötselns infördes med 37 §.

Sammanfattningsvis kan sägas att detaljstyrningen skärptes med denna lag.

Koncessionsrenskötseln

Renskötseln öster om lappmarksgränsen reglerade i 37 § 1898 års renbeteslag och i 57 och 58 §§ 1928 års lag.

3.4 1928 års renbeteslag

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1929. Den upphävde 1898 års renbeteslag liksom det tillägg som stiftats den 6 juni 1925 (lag nr 181) rörande minskning i

vissa fall av renantal. I övergångsbestämmelser står bl a ”Intill utgången av år 1933 skola lapparna bibehållas vid dem nu tillkommande rätt att hava renar i vård hos annan”. Lagen innehåller, inklusive renmärkesreglerna, 79 paragrafer.

3.4.1 **Ärendets beredning fram till riksdagsbeslutet 1928**

Inledningsvis gör vi en uppräknig av en del initiativ som togs efter att 1898 års renbeteslag hade stiftats.

Redan 1899 väcktes två motioner i riksdagen om ändring i lagen, men de avslogs av riksdagen. I Västerbotten var myndigheterna och politikerna inte nöjda med lagen och två framställningar gjordes till Kungl. Maj:t . Omfattande remissförfarande rörande dessa två förslag genomfördes, men resulterade inte i något.

En kommitté tillsattes 1908 för att åter börja utreda vilka förändringar som borde genomföras rörande renbeteslagstiftningen. Kommittén lämnade i december 1908 förslag till ministern rörande de utredningar som de ansåg vara behövliga.

Efter att ärendet åter, under våren 1909, hade föredragits för statsrådet uppdrogs åt länsstyrelserna i de tre nordligaste länen att insamla nödvändiga uppgifter om förhållandena, allt enligt kommitténs önskemål.

Civilministern anförde i konselj i november 1912 att de utredningar som hittills hade genomförts inte räckte för ”ett slutligt ordnande av lappfrågan”.

Kungl. Maj:t förordnade då landshövdingen Oscar von Sydow jämte jägmästaren Arvid Montell att fortsätta utredandet av ”lappfrågan”. Även om det första initiativet efter införandet av 1898 års renbeteslag handlade om förhållandena i Västerbotten blev von Sydows mandat att utreda förhållandena i samtliga tre län där renskötsel bedrevs.

De framställningar som von Sydow aktualiserade var frågan om ”inhysningslägenheter”, ”skogstorp” och ”odlingslägenheter” ovanför odlingsgränsen. Även frågan om ströängar togs upp.

Von Sydow begärde att få bli entledigad från sitt uppdrag i maj 1919. I samband med sin begäran redogjorde han för sin uppfattning om hur arbetet bör fortsätta. Han redovisade också vilka utredningar, som han hade verkställt. Det mest omfattande hade varit att sätta sig in i de förhållanden som rådde såväl inom fjällsamisk som skogssamisk miljö.

Vidare hade frågan ställts i vad mån samerna, jämte renskötsel, bedrev jordbruk eller annan näring. Han hade, tillsammans med ”sakkunniga” personer undersökt de områden där renskötsel bedrevs, dessa områdens fördelning mellan de olika lappbyarna och fördelningen mellan vintergrupperna. Vidare hade de gjort noteringar var de olika lappbyarna och vintergrupperna uppehöll sig under olika tider på året, flyttledernas sträckning, betesmarkernas beskaf-

fenhet med avseende på tillgången på renbete av olika slag, formerna för renskötselns bedrivande, renarnas skadegörelse på bofastas egendom, förhållandet mellan de bofasta och samerna samt utnyttjandet av norska trakter för renskötselns behov.

Resultatet av dessa undersökningar finns samlade i flera rapporter tillsammans med kartmaterial.

Den 13 juni 1919, samma dag som von Sydow befriades från sitt uppdrag, tillsatte civilministern den s. k. lappkommittén. Uppdraget var att utföra ”en allmän revision” av 1898 års renbeteslag. Kommitténs betänkande med Förslag angående lapparnas renskötsel m. m. avgavs den 31 maj 1923 (SOU 1923:51).

Ett nytt försök gjordes 1924 – 1926 med ett överarbetat förslag, som lagrådet dock inte gillade och ett nytt arbete påbörjades på socialministerns initiativ.

Det arbetet resulterade i betänkandet Angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m. m. (SOU 1927:25). Efter lagrådsgranskning överlämnades prop nr 43 till Sveriges riksdag. Förslaget antogs av riksdagen den 18 juli 1928.

3.4.2 Regleringen

Under detta avsnitt redovisar vi endast väsentliga förändringar eller tillägg.

Redan i 1 § framträder kursändringen jämfört med föregångarna. För att få bedriva renskötsel måste ”hans fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit renskötsel”. (understrykn: min anm)

Beträffande samiska män som gifte sig med icke-samiska kvinnor förändrades inte rätten för männen. Däremot för den icke-samiska kvinnan: Hon fick rätt att bedriva renskötsel. Attacken från lagstiftaren var mot de samiska kvinnorna: ”Ingår kvinna, som har rätt till renskötsel, äktenskap med man, som saknar dylik rätt, går hon rätten förlustig”.

Två separata paragrafer (2 och 3 §§) infördes för renskötseln rörande ”fjäll-lappar” och ”skogslappar”. I sak förändrades dock inte något jämfört med 1898 års renbeteslag.

Föregångaren till ”medlemskap i sameby” infördes med 8 §: Då hette det ”till lappby höra”. För de samer som inte ”till lappby höra”, men som enligt de tidigare renbeteslagarna ändå t ex jagade och fiskade inom de egna lappbyarna innebar lagregleringen en total konfiskation av alla rättigheter, som de hade haft. Rätten knöts till renägande män oberoende av om han gifte sig med en icke-samisk kvinna. Renägande samiska kvinnor, däremot, blev av med alla rättigheter om hon gifte sig med en icke-samisk man. Det förhållande bestod i 43 år. I övrigt fanns samma typ av regleringar som i föregångaren.

En nyhet i lagen är att i 13 § framgår att ordningsmannen skulle ersättas med allmänna medel.

I 14 § fanns regler om samiska skötesrenar, medan 15 § reglerade icke-samiska. Det senare skulle endast få finnas i Norrbottens län och enbart ”tills vidare”.

Även regler om renlängd och renräkning tillkom med lagen i form av 19 respektive 20 §§. Detaljregleringen rörande flyttningar förstärktes med 21 – 24 §§. Beträffande ”ringgården och andra stängsel” fanns regleringen i 25 §.

Redan 1925 hade det skapats en lagreglering rörande åtgärder om renantalet var för högt i en lappby. Dessa regler överfördes i sak till 39 § denna lag.

En reglering som var ny rörde ”lapparnas bostäder”. I 41 § stadgas bl. a att samerna hade rätt att ”inrätta tältkåta eller annan kåta med lapsk eldstad (aran)”. Enligt 42 § hade dock samerna rätt att på vissa områden, ”där han äger uppehålla sig med sina renar, uppföra stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad”. Ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen krävdes det tillstånd av länsstyrelsen för att en sådan att en sådan byggnad skulle få uppföras, medan domänstyrelsen var tillståndsgivare nedanför odlingsgränsen. Om han, emellertid, upphör med att driva renskötsel, ”har den myndighet, som meddelat tillståndet, att pröva, huruvida och på vilka villkor byggnaden kvarstår”.

En nyhet i lagen var också att ”lapp efter särskilt, på därom gjord ansökan lämnat tillstånd upptaga odling av mindre omfattning”. Storleken på odlingen (43 §) bestämdes av länsstyrelsen eller domänstyrelsen. Trots skadestandsreglerna i 28 § om skada på gröda orsakade av ”fjällapps renar”, åtnjöt inte ”lapp” som upptagit odling samma skydd. ”Den som upptagit odling är pliktig att själv stå skada, som å odlingen förorsakas av renar”.

Regler ”Om hållande av getter” var också en ny reglering. Av 44 § framgår antalet getter inte fick överstiga fem för varje hushåll.

Samerna har sannolikt fällt lavbevuxna träd långt innan första renbeteslagen. Det är dock först med 50 § denna lag som förhållandet lagreglerades. Dessutom reglerades rätten till jakt och fiske för första gången på renbetesfjällen med 55 §.

Med 57 och 58 §§ stadgades ytterligare regler för renskötsel nedanför lappmarksgränsen. Även detaljerade straffbestämmelser infördes med 59 och 60 §§. Nu var det inte längre enbart fråga om skada på grödor eller skador på samernas renar eller störande av renskötseln. Utöver det skapades regler om åtal, besvär m.m. 61 – 64 §§.

3.5 Rennäringslagen

Rennäringslagen trädde i kraft den 1 juli 1971, då lagen (1928:309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige och lagen (1960:144) om renmärk-

en upphörde att gälla. Lagen innehåller cirka 100 paragrafer. En del av paragraferna har upphört att gälla medan nya har tillkommit. Även redaktionella ändringar i paragraferna har gjorts sedan lagens tillkomst.

3.5.1 **Ärendets beredning fram till riksdagsbeslutet 1971**

Redan två år efter att riksdagen hade stiftat 1928 års renbeteslag togs initiativ för att ändra på lagstiftningen. Den 30 maj bemyndigades länsstyrelsen i Norrbotten att verkställa en utredning. ”1930 års lapputredning” blev benämningen och redovisades i ett betänkande (SOU 1936:23). Liknande utredningar gjordes av länsstyrelserna i Västerbottens och Jämtlands län och presenterades under i maj 1939 respektive i juni 1940.

Redan i april 1939 hade dock jordbruksministern tillkallat en kommitté med uppgift att överarbeta dessa tre utredningar. Generaldirektören Berglöf utsågs att leda kommittéarbetet.

Första betänkandet från kommittén handlade om ”lägenhetsupplåtelse åt lappar som lämnat renskötseln” (SOU 1940:37). Den avgavs den 27 november 1940. Vissa ändringar gjordes 1941 med prop nr 156.

Det andra betänkandet av Berglöf överlämnades till ministern den 30 september 1942 och handlade om ”åtgärder till stöd för de renskötsel lapparna m.m.” (SOU 1942:41). Den resulterade i vissa ändringar av renbeteslagen den 17 mars 1944.

Det tredje betänkandet handlade om ”vissa med lappväsendets administration sammanhängande frågor”. Regeringsinitiativet blev prop. Nr 53, 1944.

Det fjärde betänkandet överlämnades den 31 januari 1944 och rörde ”förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna” (SOU 1944:6).

Den femte utredningen kom den 15 september 1945 och behandlade ”upplåtelse i vissa fall av mark och renbetesfjällen i Jämtlands län”. Regeringen initierade med anledning av denna utredning prop. nr 55, 1946.

Det sjätte betänkandet gavs ut den 15 maj 1946. Berglöf hade utrett ”lägenhetsupplåtelse i kronomark i Norrlands fjälltrakter” (SOU 1946:80).

Den sjunde utredningen presenterades den 28 december 1951. Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgödörandet av fisket i kronovatten därstädes och i Jämtlands län (SOU 1952:13).

Innan Berglöf överlämnade den sjunde utredningen hade landshövdingen Falenius den 9 april 1948 förordnats att verkställa utredning rörande ordningen inom renskötseln i Jämtlands län.

1955 års renmärkeskommitté överlämnade den 18 februari 1959 ett betänkande om renmärkning. Den resulterade i lagen (1960:144) om renmärken.

Renutredningen, tillsatt den 31 juli 1956, avgav den 8 juni 1960 ett betänkande ”om renskötselns organisation och renprodukternas marknadsförande” (prop 1962 nr 68).

Renforskningsutredningen, tillsatt den 23 maj 1958 gav den 30 november 1960 ut betänkandet ”Renforskningen”. Det arbetet överlämnades till 1964 års rennärings-sakkunniga.

1960 års lappfondsutredning avlämnade två promemorior. Den ena ”angående finansieringen av vissa beräknade utgifter för lappväsendet” den 5 maj 1961. Den andra ”angående organisationsförändring beträffande Renbetesfjällens revir” (prop 1968 nr 62).

Renbetesmarksutredningen, tillsatt den 14 oktober 1960, överlämnade den 10 mars 1966 betänkandet ”Renbetesmarkerna” (SOU 1966:12) till regeringen. Även denna utredning överlämnades till 1964 års rennärings-sakkunniga.

Svenska samernas riksförbund hemställde hos regeringen den 4 oktober 1963 att en översyn av bestämmelserna inom renskötselns område måste göras. Regeringen tillkallade en kommitte, som antog namnet ”1964 års rennärings-sakkunniga. Uppdraget var att se över renbeteslagstiftningen och därmed sammanhängande frågor. I en skrivelse den 24 januari 1966 hemställde riksdagens justitieombudsman om åtgärder i syfte dels att ge de renskötande samerna bättre möjligheter att själva tillvarata de egna rättigheterna enligt renbeteslagen, dels att hindra att intrång görs i dessa rättigheter. Skrivelsen överlämnades till 1964 års rennärings-sakkunniga för att beaktas i utredningen.

Utredningen överlämnade i februari 1968 betänkandet Rennärigen i Sverige (SOU 1968:16). Vissa ändringar i andra lagstiftningar föreslogs också. Vidare överlämnade de sakkunniga i december 1968 förslag angående renforskningens organisation m. m. (Stencil Jo 1968:7)

1964 års rennärings-sakkunnigas förslag remissbehandlades innan formulerandet av Kungl. Maj:ts proposition 1971:51, som riksdagen antog den 26 februari 1971. Rennäringslagen trädde i kraft den 1 juli 1971.

3.5.2

Regleringen

De väsentliga förändringar jämfört med 1928 års renbeteslag redovisas under detta avsnitt.

Den stora förändringen jämfört med tidigare ordning var att samebyarna, till skillnad från de tidigare lappbyarna, blev självständiga juridiska personer och kollektivet fick oinskränkt beslutanderätt över den gemensamma renskötseln, i de flesta samebyar under vår, sommar och höst. En sådan juridisk person måste givetvis anta stadgar (38 §), regler rörande ekonomiska förhållanden (40 – 47 §§), utse styrelse (48 – 53 §§), styrelsens skyldighet att upprätta verksamhetsberättelse (53 §), revision (55 - 58 §§), årsstämma (58 – 64 §§).

Sedan 2006 har Sametinget övertagit länsstyrelsernas kompetens rörande 7, 12, 39, 49, 50, 52, 74, 79, 80, delvis 97, 99 100 §§.

Bestämmelserna i 1 § var väsentligen de samma som i föregångaren, men den stora förändringen kom 1993, då det stadgades att renskötselrätten har sin grund i urminnes hävd. Den ändringen hade sin grund i HD:s utslag i det s. k. skattefjällsmålet (NJA 1981 s 1). På samma sätt som i 1928 års renbeteslag kunde en icke-same förvärva renskötselrätt genom giftermål med en som hade sådan rätt, genom reglerna i 2 §. Den paragrafen har dock upphävts genom lag (1993:36).

Indelning i byområden enligt 7 § görs sedan 2006 av Sametinget. Med 9 § infördes regler om ändamål och en reglering om att samebyn inte får syssla med annan ekonomisk verksamhet än renskötsel. Vidare stadgas i 10 § att samebyn kan förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter sedan registrering har skett.

Till skillnad mot föregångaren blev reglerna om medlemskap tydligare. Av förarbetena (prop 1971:51 bl. a. sid 116 – 118) framgår att medlemskapet är automatiskt och obligatorisk enligt 11 § för samer som lagligen har renar på bete inom ett samebyområde. För att det skall ske lagligt måste renägaren ha ett registrerat renmärke. Utöver renägaren är vissa andra personer medlemmar med samma automatik och obligatorium. De paradoxala med upphävandet av 2 § är att en person enligt mom. 3 inte behöver omfattas av renskötselrätten, men kan som medlem utöva renskötselrätten.

En nyhet jämfört med vad som var gällande tidigare var att lagen skapade de s. k. "husbönderna". I 13 § stadgas att det skall finnas renskötande medlemmar, vilka för övrigt är de enda som har rösträtt på bystämman. Denna reglering gjorde att 14 och 15 §§ 1928 års renbeteslag fick en ny lagteknisk reglering. Beträffande reglerna i 14 § föregångaren gick de in i 13 § denna lag, medan bestämmelserna i 15 § överflyttades till 36 §, 1971 års rennäringslag. Även regler för renar som tillhör ett dödsbo fick reglering i form av 14 §.

Regler om regeringens möjligheter att för viss tid, under vissa förhållanden, förbjuda avverkning infördes med 22 §, liksom regeringens möjlighet (26 §) att upphäva renskötselrätten för ett visst markområde.

Reglerna i 30 § är också nya jämfört med tidigare lagstiftning. Bestämmelserna i den paragrafen innebär att den som brukar mark ovanför lappmarksgränsen eller på renbetesfjällen inte, vid användningen av marken, får vidta åtgärder som medför avsevärd olägenhet för renskötelsen.

En viss upplåtelse rätt för samebyn infördes med 31 §, dock endast i fråga om jakt eller fiske för en person som tidigare har varit medlem.

Samebyns möjlighet att bestämma över renantal för medlemmarna infördes också med 35 §.

Den beteckning som i renbeteslagen hade benämningen ”renskötsel nedanför lappmarksgränsen” fick i rennäringslagen benämningen ”koncessionsrenskötsel” och regleras i 85 – 89 §§, medan skadestandsreglerna finns i 90 – 96 §§.

Bestämmelser rörande överklagande återfinns i 97 – 100 §§. Reglerna har sin förebild i 30 § lagen om fiskevårdsområden

3.5.3

Uppdateringarna

Lagen har uppdaterats kontinuerligt och nedan redovisas tidpunkten för de enskilda paragrafernas senaste ändringar.

Paragrafer som inte har ändrats sedan lag 1971:437

5 §, om koncessionsrenskötseln, 6 §, markernas fördelning i samebyar, 8 §, vad som avses med betesområde, 9 §, samebyns ändamål, 10 §, samebyns övergripande roll, 13 §, renägarens status, 19 § medlems rätt till bränsle i annan sameby, 21 § rätten att fälla lavbevuxna träd, 22 §, regeringens rätt att meddela avverkningsförbud, 23 §, samebyns rätt att flytta med renar inom byn, 26 § regeringens rätt att upphäva renskötselrätt, 27 §, åtg. för att motverka skada med anledning av 26 §, 28 §, ersättning för skada, 29 §, expropriationslagens regler rörande 26-28 §§, 31 §, samebyns upplåtelse rätt, 33 §, vem upplåter? 34 § upplåtelseavgifternas fördelning, 37 §, om slakt av medlems renar och renmärkning, 38 §, samebyns stadgar, 40 §, regler om kostnadsfördelning, 46 §, om upptagande av lån, 47 §, intrångsersättningsansöknings användning, 53 §, om förvaltningsberättelse, 54 § förvaltningsberättelse till revisor, 55 §, revision, 57 §, revisionsberättelsens överlämnande, 60 §, bystämma, 61 §, förvaltnings- och revisionsberättelsens överlämnande, 62 § om kallelse till bystämma, 63 §, kallelseförfarandet, 64 §, om styrelsens skyldighet, 69 §, renlängdens betydelse, 70 §, främmande renar i samebyn, 75 §, renmärken, 76 §, renmärken, 77 §, renmärken, 78 §, renmärken, 82 §, renmärken, 90 §, skada orsakad av ren, 91 §, skada orsakad av ren, 92 § ersättning för skadad eller dödad ren, 93 §, hundar i band eller hägn

Lag 1987:804

81 §, renmärken

Lag 1990:1490

4§, betestid, 24 §, fastställelse av flyttningens sträckning, 36 §, icke-samiska renägars renar, 67 §, beträffande kostnaden för renräkning, 72 §, bristfällig renskötsel, 87 §, koncessionsrenskötsel, 98 §, överklagning, har upphävts

Lag 1992:785

16 §, samebyns och medlems rätt att uppföra anläggningar, 18 §, medlems rätt att ta virke till familjebostad

Lag 1993:36

1 §, den grundläggande rätten, 2 §, förvärv av renskötselrätt genom giftermål, upphävd, 11 §, regler om medlemskap i sameby, 15 §, rätten till renbete, 30 §, regler för markbruk visavi renskötsel, 35 §, regler om övertalighet av ren m.m, 65 §, hänsynen till andra intressen, 66 §, renräkning, 66 a §, underrättelse till länsstyrelsen om renräkning, 71 §, renar utanför renskötselområdet, 68 §, renlängd och dess användning,

Lag 1994:625

101 §, giltighet av klagoinstansens beslut

Lag 1996:949

3§, renskötselområdets omfattning, 17 §, rätt att ta virke, 21 §, ersättning för virkesuttag.

Lag 2000:595

32 §, upplåtelse av nyttjanderätt

Lag 2001:439

65 a §, hänsynen till naturen

Lag 2006:802

7 §, instans som gör fördelningar enl 6 §, 12 §, möjlighet för renägare att flytta till en annan sameby 2006:802, 14 §, rätten för medlems dödsbo i fråga om renskötsel, 25 §, medlems rätt till jakt och fiske, 39 §, registrering av samebyns stadgar, 41 § regler om kostnadsfördelning, 42 §, regler om kostnadsfördelning, 44 §, regler om kostnadsfördelning, 45 §, regler om kostnadsfördelning, 49 §, styrelse, 50 § om styrelse saknas , 51 §, styrelsens sammanträden, 52 §, styrelsens delegationsrätt, 56 §, revisionsberättelse, 58 §, bystämma, 59 §, rösträttsregler på bystämma renmärken, 74 §, renmärken, 80 §, renmärken, 83 §, renmärken, har upphävts, 84 §, omärkt eller förfalskat eller okänt renmärke, 85 §, koncessionsrenskötsel, 86 § koncessionsrenskötsel, 88 §, koncessionsrenskötsel, 89 §, koncessionsrenskötsel, 94 §, böter vid ofredande av renar, 95 §straff för uppsåt eller oaktsamhet , 96 § styrelsens skyldighet gentemot myndigheter, 97 §, överklagning, 99 §, överklagning, 100 §, beslut av klagoinstansen, 102 §, länsstyrelsens åliggande enligt rennärlingslagen.

Lag 2010:817

29 §, Förordnande om upphävande av renskötselrätt.

Summering:

Av rennärlingslagens ca 100 paragrafer har 60 ändrats sedan tillkomsten av lagen 1971.

4 Älgförvaltningen

Samernas jakt inom de områden där de på grunden urminnes hävd har en sådan rätt är och sedan minst ett sekel sedan har varit ett problem för statsmakten. Med 1928 års renbeteslag gjorde staten det till ett problem mellan samer också. Den inställning som samerna själva har finns redovisad under avsnitt 1.17. Sametinget enhälliga beslut i februari 2009 innebär att den samiska inställningen, i fråga om jakt och fiske, är att det endast gäller att finna former för hur älgarna ska fördelas. Dels ska älgarna fördelas mellan samer och dels mellan samer och övrig befolkning. Ett särskilt problem är riskerna vid jakt efter älg, då denna del är oreglerad i svensk lag.

Problemen är:

1. Samebyns medlemmar kan jaga älg inom samma områden som den privata markägaren i renskötselområdet.
2. Samebyns medlemmar kan jaga älg inom samma områden som länsstyrelsen upplåter älgjakt med stöd av 32 § rennäringslagen (1971:437).

I Sveriges riksdag är det ett ständigt återkommande problem, med den s.k. ”dubbla jakträtten”. Länsstyrelserna hade sannolikt kunnat lösa det inom ramen för sitt mandat, men har inte gjort det.

Nedan följer ett antal uttalanden som rör frågan.

4.1 Utdrag ur HD:s dom i skattefjällsmålet (NJA 1981 s 1) om samernas rätt
”En på civilrättslig grund bestående bruksrätt av sådant slag som det här gäller är enligt 2 kap 18 § regeringsformen på samma sätt som äganderätten skyddad mot tvångsförfoganden utan ersättning”.

4.2 Utdrag ur proposition 1992/93:32 om samernas rätt
”En rättighet som utgör särskild rätt till fastighet kan varken helt eller delvis tas ifrån innehavaren utan ersättning”.

4.3 2 kap 18 § regeringsformen (1974:152)
”Varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Den som genom expropriation eller annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten. Sådan ersättning skall också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen skall bestämmas enligt grunder som anges i lag. Alla skall ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan. *Lag (1994:1468).*”

4.4 **Utdrag ur Sveriges periodiska rapport till FN den 29 juni 2006**

”att det är Sveriges regerings uppfattning att urfolk har rätt till självbestämmande”

”att med stöd av den rätten till självbestämmande får urfolken fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling”

”att samerna är erkända som urfolk”

4.5 **Utdrag ur Urfolksdeklarationens inledande förklaringar**

”som vidare slår fast att alla doktriner, all politik och all praxis som grundas på eller som förespråkar folks eller enskildas överlägsenhet på grundval av nationellt ursprung eller rasmässiga, religiösa, etniska eller kulturella olikheter är rasistiska, vetenskapligt falska, rättsligt ogiltiga, moraliskt förkastliga och socialt orättvisa”

”som åter bekräftar att urfolken vid utövandet av sina rättigheter inte bör utsättas för något slags diskriminering,”

”som är oroade över att urfolken har utsatts för betydande orättvisor till följd av bland annat koloniseringen av dem och berövandet av deras mark, territorier och resurser, något som särskilt har hindrat dem från att utöva sin rätt till utveckling i enlighet med sina egna behov och intressen,”

”som erkänner det trängande behovet att respektera och främja urfolkens inneboende rättigheter, vilka följer av deras politiska, ekonomiska och sociala struktur och av deras kulturer, andliga traditioner, historia och filosofi, särskilt deras rätt till sin mark, sina territorier och sina resurser,”

”som är övertygade om att urfolkens kontroll över händelser som påverkar dem och deras mark, territorier och resurser ska tillåta dem att behålla och förstärka sina institutioner, sin kultur och sina traditioner och att främja sin utveckling enligt sina strävanden och behov,”

”som anser att de rättigheter som slås fast i fördrag, överenskommelser och andra konstruktiva arrangemang mellan stater och urfolk i vissa situationer är angelägenheter av internationellt intresse och av internationell karaktär som är ett internationellt ansvar,”

”som erkänner att FN-stadgan, den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt förklaringen och handlingsprogrammet från Wien slår fast den grundläggande betydelsen av alla folks rätt till självbestämmande, en rättighet med stöd av vilken urfolken fritt bestämmer sin politiska status och fritt utövar sin ekonomiska, sociala och kul-

turella utveckling,”

”som är övertygade om att erkännandet av urfolkens rätt i denna förklaring kommer att förbättra de harmoniska och samarbetsinriktade relationerna mellan staten och urfolken som grundas på principerna om rättvisa, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna, icke-diskriminering samt gott uppsåt,”

”som är övertygade om att denna förklaring är ytterligare ett viktigt steg mot erkännande, främjande och skydd av urfolkens rättigheter och friheter och i utvecklingen av FN-systemets verksamhet på detta område,”

- 4.6 Högsta Domstolen (NJA 1875 s. 538) och HD (NJA 1928 s. 463)**
Mark som, i jordeböckerna, är upptagna under begreppet ”krono” tillhör inte staten.
- 4.7 Uttalande av professor och f.d. justitierådet Bertil Bengtsson i utredningen *Vem får jaga och fiska* (SOU 2005:17)**
”Regleringen av samernas jakt- och fiskerätt har i stora drag varit densamma sedan renskötselrätten lagfästes genom lagen 1886 angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.”
- 4.8 Uttalande av f.d.hovrättsrådet Mauritz Bäärnhielm i utredningen *Vem får jaga och fiska* (SOU 2005:17)**
”Till den opinion som tycker att rättsläget är oklart vill jag förutom det redan sagda hänvisa till den inom avtalsrätten allmänt accepterade tolkningsregel som säger att oklarhet om rättsläget drabbar den som formulerat avtalet. Exempel på denna s.k. *oklarhetsregel* är NJA 1989 s. 269, se särskilt HD:s motivering s. 286. Genom renlagarna har (berörda) samer av staten-lagstiftaren-markägaren givits en rätt att – utan andra begränsningar än som gäller för alla andra – för all framtid utöva jakt och fiske på (aktuella delar av) statens mark (och dessutom tillgodoföras intäkterna från ev. upplåtelse). Det är uppenbart att samerna haft små eller inga reella möjligheter att inverka på reglernas utformning. (När samerna i samband med tillkomsten av 1971 års lag framförde viss kritik blev den avvisad, se prop. 1971:51 s 132.) Hade det varit fråga om en avtalstvist, skulle man med all sannolikhet ha kommit fram till att samerna i förhållande till motparten befunnit sig i sådant underläge att oklarheten om rättsläget skall drabba motparten dvs. staten. Frågan om samernas jakt och fiske faller visserligen inte under avtalsrätten, men principen torde ändå – och här med än starkare skäl – få avses tillämplig. Finner man att rättsläget är oklart, leder därför även oklarhetsregeln till att staten inte kan åberopa oklarheten till sin fördel; i all synnerhet som statliga organ tidigare och under ca hundra år hävdade en motsatt uppfattning. Här föreligger således ytterligare en omständighet som talar för samernas ensamrätt.)

- 4.9 Statens jakträtt enligt jaktlagen (1987:259)**
10 a § Staten har jakträtten på den mark som vid utgången av juni 1992 ingick i kronoparken Tullgarn och angränsande kronoegendomar även som kronoegendomarna på Eriksö i Stockholms och Södermanlands län, kronoparken Karlsby i Östergötlands län, kronoegendomen Ottenby kungsladugård i Kalmar län, kronoparken Halle- och Hunneberg i Västra Götalands län, kronoparken Haddebo i Örebro län, kronoparken Grönbo i Örebro och Västmanlands län samt kronoparken Kloten i Örebro, Västmanlands och Dalarnas län. Lag (2000:593).
- 4.10 Dubbel jakträtt på älg inom samma område**
Det finns två olika typer av *dubbel jakträtt* inom renskötselområdet. Det ena är att samerna, på grunden urminnes hävd, har rätt att jaga älg även på den enskilde markägarens marker ovanför lappmarksgränsen (även utanför under den tid då renbete är tillåten där) och renbetesfjällen i Jämtland (även utanför under den tid då renbete är tillåten där). Det andra är att länsstyrelsen upplåter rätt till älgjakt på mark som är avsatt ”till lapparnas uteslutande begagnande” (kronomark), dvs ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen i Jämtland
- 4.11 Uttalanden i prop. 1986/87:58 om jaktlag m m.**
”Den nya lagens civilrättsliga bestämmelser om jakträtten innebär i huvudsak endast en språklig revision av den nuvarande lagen.”

”När det däremot gäller viltvården i mera traditionell mening, d v s särskilda åtgärder till stöd och skydd för viltet och en anpassning av jakten i förhållande till vilttillgången, är det mera naturligt att lägga ansvaret på jakträttshavaren.”
- 4.12 Uttalanden i prop. 1991/92:9 om jakt och viltvård**
”Stora och stabila älgjaksområden skall kunna registreras som älgskötselområden. Jakträttshavarna får själva avgöra avskjutningens storlek inom dessa områden.”

”Länsstyrelsen som handlägger jaktfrågor på länsplanet har det övergripande ansvaret för viltvårdsfrågorna i länet. Detta utesluter inte på något sätt ett ökat lokalt ansvarstagande.”

”De jakträttshavare som vill få sin mark registrerad som älgskötselområde skall ansöka om detta hos länsstyrelsen, på samma sätt som gäller för A-licens. Jakträttshavarna bör själva få besluta om hur samarbetet inom området skall ske.”

”Jakten inom området (min anm: älgskötselområdet) kan efter jakträttshavarnas eget bestämmande ske gemensamt över hela området eller var och en enbart inom det område där resp. jägare har jakträtt.”

4.13 **Uttalanden i prop. 1999/2000:73. Jaktens villkor**

Med denna proposition ersattes begreppet *jaktvårdsområden* med *viltvårdsområden*. I 2 § lagen (2000:592) om viltvårdsområden stadgas: ”Ett viltvårdsområde får inte omfatta mark, där samerna har rätt till jakt enligt rennäringslagen (1971:437), när det är fråga om kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition eller mark på renbetesfjällen. För annan mark, där samerna har rätt till jakt enligt *rennäringslagen*, får denna rätt inte inskränkas genom att ett viltvårdsområde bildas.

4.14 **Uttalanden i prop. 2009/10:239 Älgförvaltningen**

Sid 1: ”I propositionen föreslås att den nuvarande organisationen av jakten efter älg ändras med syfte att åstadkomma en ekosystembaserad lokal älgförvaltning.”

Sid 5: Från 1 januari 2011 har 33 § jaktlagen (1987:259) fått ny lydelse.

”Jakt efter älg får ske efter licens av länsstyrelsen och inom ett område som länsstyrelsen har registrerat (licensområde). Jakt efter älg får även ske utan licens inom ett område som länsstyrelsen har registrerat (älgskötselområde).

Ett licensområde ska vara av sådan storlek och beskaffenhet i övrigt att det är lämpat för älgjakt. Länsstyrelsen får vägra att registrera ett område som licensområde eller besluta om avregistrering, om områdets beskaffenhet inte medger en avskjutning av minst en älgkalv om året.

Ett älgskötselområde ska vara lämpat för älgjakt och vara av sådan storlek att det medger en avskjutning av minst tio vuxna älgar om året. Länsstyrelsen får vägra att registrera ett område som älgskötselområde, om området inte uppfyller dessa krav. Länsstyrelsen får vidare besluta att avregistrera ett område som inte uppfyller kraven, eller om förvaltningen inte sker i enlighet med de föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av denna lag.

Ändring: I områden som inte omfattas av första stycket får jakt efter älg avse endast älgkalv.

Ändring och tillägg: Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från kravet i tredje stycket på att ett älgskötselområde ska vara av sådan storlek att det medger en avskjutning av minst tio vuxna älgar om året. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om älgskötselområden. Lag (2010:2001).

Sid 16: Regeringens bedömning: ”Dagens älgförvaltningssystem bör förändras i syfte att skapa en älgstam av hög kvalitet i balans med betesresurserna. Förvaltningen bör ta hänsyn till viktiga allmänna intressen som rovdjur, motverkande av trafikolyckor med älg, skador på skog samt inverkan på övrig biologisk mångfald. Morgondagens älgförvaltning bör präglas av samverkan mellan de aktörer som påverkar älgstammen.”

Sid 19: Skälen för regeringens bedömning, *arbetsintensiv administration* ”Det nuvarande systemet innehåller så många olika licenser och andra förvaltningsformer att det blir svårt att överblicka och förstå. Det föranleder också mycket administrativt arbete med omregistreringar mellan olika former av licensområden. Under 2006-2008 var det totala antalet av-, ny-, och omregistreringar av sådana områden drygt 15 000. Det innebär att när tre år har passerat har hälften av alla befintliga licensområden ändrats och registrerats om.”

Sid 19: Skälen för regeringens bedömning, *bristande helhetssyn*: ”En brist i dagens system för älgförvaltning är därför att det saknas egentliga möjligheter att få en överblick och ta ett övergripande ansvar för förvaltningen inom ett större område t.ex. länet. Utan någon riktig översikt eller styrning över avskjutningen riskerar tilldelningen att bli allt för försiktig.”

Sid 20: Skälen för regeringens bedömning, *bristande styrning*: ”Länsstyrelsernas tilldelningsbeslut har litet inflytande på den faktiska avskjutningen. Det beror på att endast en liten andel av de älgar som länsstyrelsen tilldelar verkligen fälls. När det gäller de län som inte tillämpar fri kalvjakt var den genomsnittliga andelen fällda älgar av det tilldelade antalet älgar jaktåret 2007/08 drygt 58 % och jaktåret 2006/07 knappt 54 %. Detta innebär att de överväganden som görs mot bakgrund av tillgängliga underlag om älgstammen, skogen m.m. sedan inte får avsett genomslag och intentionen att styra går förlorad. Den licens som tilldelas av länsstyrelsen blir snarare en maximinivå istället för ett mål att uppnå.”

Sid 20: Regeringens bedömning: Älgförvaltningen bör vara lokalt förankrad och ekosystembaserad. Målet är en livskraftig älgstam av hög kvalitet som är i balans med betesresurserna och en produktionsanpassad älgjakt. Administrationen av älgjakten bör förenklas. Älgjakten bör i högre grad än idag vara målstyrd.

Sid 21: Skälen för regeringens bedömning, *ekosystemansatsen*: Ekosystemansatsen har sitt ursprung i FN:s konvention om biologisk mångfald (SÖ 1993:77). Den är en arbetsmetod eller förvaltningsstrategi för bevarande och hållbart nyttjande av naturresurser som även inkluderar rättviseaspekter. Ekosystemansatsen erkänner att människan är en del av ekosystemen och innebär att alla berörda bör vara med när målen för förvaltningen formuleras.

Sid 21: Skälen för regeringens bedömning, *en adaptiv förvaltning*: ”Förvaltningen ska vara adaptiv, vilket innebär en anpassning till nya eller förändrade förhållanden. I en adaptiv förvaltning planeras åtgärder, följs upp och justeras kontinuerligt mot uppsatta mål på ett kunskapsuppbyggande sätt. Resurssystemen, såsom skog, rovdjurs och älgbestånd, förändras kontinuerligt. Populationer ökar eller minskar i täthet eller utbredning pga. mänsklig påverkan eller av naturliga orsaker. Skötseln av resurserna bör då justeras med hänsyn till förändringen.”

Sid 21: Skälen för regeringens bedömning, *ekosystembaserad lokal förvaltning*:

”Utgångspunkten i förvaltningen av älgen bör vara en ekosystembaserad lokal förvaltning. En sådan tar hänsyn till att älgen ingår i ett, eller flera, ekosystem med växter och andra djur.”

Sid 23: Skälen för regeringens bedömning, *en enkel, rättssäker och kostnadseffektiv administration:* ”Administrationen av älgförvaltningen ska vara så enkel som möjligt samtidigt som den på ett kostnadseffektivt och rättssäkert sätt gör det möjligt att förvalta älgstammen i enlighet med de mål som ställs upp.”

Sid 23: Skälen för regeringens bedömning, *en helhetssyn på förvaltningen av älgen:* ”Förvaltningen av älgen ska präglas av en helhetssyn. Den ska vara uppbyggd av samma byggstenar i hela landet och samma regelverk och system ska gälla oavsett var man äger mark eller jagar.”

Sid 25: Skälen för regeringens bedömning, *större områden för älgförvaltning:* ”Det är därför regeringens bedömning att områden för förvaltning av älg, s.k. älgförvaltningsområden, bör bildas. Utgångspunkten ska vara älgens rörelsemönster i landskapet och att området ska omfatta merparten av en älgstam.”

Sid 25: Skälen för regeringens bedömning, *bildandet av älgförvaltningsområden:*

”Länsstyrelserna bör få i uppdrag att efter samråd med markägarnas och jägarnas organisationer indela länen i älgförvaltningsområden.”

Sid 26: Skälen för regeringens bedömning, *älgförvaltningsgruppernas sammansättning:*

”Tre ledamöter bör således representera markägarna inom och utom älgskötselområden och tre bör representera jägarna. Inom de tre nordligaste länen, där samerna har jakträtt, ersätter en representant för rennäringen en jägarrepresentant. Denne bör utses efter förslag av Sametinget. Grupperna bör således bestå av sex personer i varje län som hyser en jaktbar älgstam.”

Sid 27: Skälen för regeringens bedömning, *älgförvaltningsgruppernas uppgifter:*

”Målen bör formuleras i den förvaltningsplan för älg som älgförvaltningsgruppen ska upprätta för området. En älgförvaltningsplan är av väsentlig betydelse för att målet om en älgstam i balans med betesresurserna ska uppnås på lång sikt.

Sid 28: Skälen för regeringens bedömning, *viltförvaltningsdelegationernas roll i en ny älgförvaltning:*

”Viltvårdsnämnderna upphörde den 1 februari 2010.”

”De nya delegationerna syftar till att ge ett ökat regionalt inflytande över viltförvaltningen i länet. Viltförvaltningsdelegationerna ska bl.a. besluta om övergripande riktlinjer för skötsel av älgstammen och i förekommande fall skötseln av hjort- och vildsvinsstammarna.”

Sid 29: Skälen för regeringens bedömning, *möjlig arbetsfördelning i en ny organisation för älgförvaltningen:* Propositionen räknar upp följande myndig-

heter, organisationer eller organ, som kan ges beslutandekompetens i älgförvaltningen: Länsstyrelsen, viltförvaltningsdelegationerna inom länsstyrelsen, älgförvaltningsgruppen, älgskötselområden, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet, Svenska Jägareförbundet.

Sid 32: Skälen för regeringens bedömning, *älgskötselområden*:

”Älgskötselområdenas uppgifter inom älgförvaltningen förskjuts i det nya systemet mot en mer praktisk samverkan. Fokus kommer i mindre grad att ligga på att samordna underlag. Uppgiften att tolka underlag övertas av de älgförvaltningsgrupper som samordnar jakten inom älgförvaltningsområdena.

Eftersom förvaltningen föreslås ske samlat inom älgförvaltningsområdet och älgskötselområdena därmed går mot en mer praktisk jaktsamverkan, krävs det inte längre älgskötselområden som medger vård av en huvudsakligen egen älgstam. Regeringen gör ändå bedömningen att älgskötselområdena bör vara av en viss storlek för att kunna vara utgångspunkt för jaktsamverkan som kan gynna en lokal ekosystembaserad förvaltning.”

Sid 36: Regeringens förslag, *älgförvaltningen utanför renskötselområdena*:

”Det nuvarande systemet med registrering av tre olika typer av licensområden och licenser för älgjakt förenklas. Ett licensområde ska vara av sådan storlek och beskaffenhet i övrigt att det är lämpat för älgjakt. Medger området inte avskjutning av minst en älgkalv om året får länsstyrelsen vägra att registrera området eller avregistrera ett redan registrerat område. Jakt efter enbart älgkalv på andra områden får liksom idag ske under en begränsad tid.”

Sid 40: Skälen för regeringens förslag, *en förenkling av reglerna om licensjakt*:

”Det föreslås därför att registrering av licensområden och licenstilldelning även i fortsättningen ska ske genom beslut av länsstyrelsen. Eftersom de tre olika typerna av licensområden enligt förslaget slås samman till en kommer en licens i framtiden att avse jakt efter minst en älgkalv. Beroende på områdets storlek och beskaffenhet kan en licens avse jakt efter en eller flera älgkalvar, en eller flera vuxna djur liksom såväl kalvar som vuxna djur. Länsstyrelsen bestämmer med utgångspunkt i älgförvaltningsgruppens förslag den minsta areal som krävs för att få fälla en vuxen älg resp. en älgkalv i länet eller i en del av länet. Detta styr sedan tilldelningen i de enskilda licensområdena.

Sid 43: Regeringens förslag, *Älgförvaltningssystemet ska gälla även i de delar av landet där medlemmar i en sameby har rätt att jaga*:

Sid 46: Skälen för regeringens förslag, *Det framtida älgjaktssystemet i renskötselområdet*:

”Naturvårdsverket rekommenderar i sina allmänna råd att älgskötselområden bildas på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen.”

”I ett sådant system måste alla parter delta och gemensamt verka för att nå de mål som ställs upp. Samernas jakträtt innebär att de, liksom övriga jakträtts-havare, måste ges möjlighet att delta i förvaltningen av älgen och att de, liksom andra som vill jaga älg, måste ta sitt ansvar för en ekosystembaserad

förvaltning av älgen. Regeringen delar därför utredningens uppfattning att det saknas skäl att undanta någon del av landet från möjlighet till registrering av älgskötselområde. Det är en uppgift för samtliga jakträttshavare att samverka för att registrera älgskötselområden.

Sid 61: Regeringens förslag: *Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser:*
”Det nya älgförvaltningssystemet tillämpas från och med 2012 års jakt.”

Sid 65: Skälen för regeringens bedömning, *Länsstyrelserna:*

”Vid registrering av licensområde och älgskötselområde utgår en ansökningsavgift om 750 kronor. Intäkterna från den avgiften varierar mellan länen (från 4 500 kronor till 178 950 kronor år 2008) men uppgår i de flesta län till 30 000–50 000 kronor årligen. Fällavgifter, som tillförs en regional älgvårdsfond, ska betalas för de vuxna älgar som fälls och avgiften bestäms av länsstyrelsen. Avgiften varierar mellan de olika länen från 250 kronor till 900 kronor och av detta belopp går enligt ett regeringsbeslut 100 kronor till Viltvårdsfonden. För älgar som fälls utöver en licens (överskjutning) ska enligt 52 c § jaktförordningen betalas en särskild avgift. Avgiften är 7 000 kronor för en vuxen älg och 3 000 kronor för en kalv. Ungefär 18 miljoner kronor betalas årligen i fällavgifter (2007) inklusive avgifter för överskjutning.

Från älgvårdsfonderna tillgodogör sig länsstyrelserna cirka 17 miljoner kronor (2007). Häri ingår även myndighetens kostnader för viltvårdsnämnderna (cirka 6 miljoner kronor). Från älgvårdsfonderna överförs till Viltvårdsfonden 100 kronor för varje fälld vuxen älg. Vid en avskjutning på 45 000 vuxna älgar innebär detta ett tillskott till Viltvårdsfonden på cirka 4,5 miljoner kronor per år. Övriga medel används till bidrag till inventering, utbildning, skyttebanor m.m., cirka 6 miljoner kronor (2007).

Regeringen anser att den överföring av 100 kronor per fälld älg som idag görs till Viltvårdsfonden bör upphöra. Syftet är att skötseln av älgstammen ska kunna förvaltas lokalt med företrädesvis de intäkter som tas in vid jakten. På så sätt kan en större summa än idag användas exempelvis för inventering av älgstammen. Den variation i fällavgift som finns idag speglar de kostnader som länsstyrelsen har för sin älgförvaltning. Sambandet mellan kostnaderna för älgadministrationen och fäll och registreringsavgifterna bör enligt regeringens mening vara kvar eftersom målet är att älgjakten ska vara självfinansierad. I jämförelse med övriga nordiska länder får de svenska fällavgifterna anses vara låga. Det finns därmed ett utrymme för att höja fällavgifterna i syfte att skapa en mer utvecklad älgförvaltning. Om fällavgifterna i samtliga län höjs till 900 kronor, vilket är den i dag högsta avgiften, ökar intäkterna i älgvårdsfonderna med totalt 15–20 miljoner kronor.

Fällavgift utgår i dag endast för vuxen älg. Skyldigheten att betala fällavgift för älgkalv upphörde den 1 juli 1992. En orsak till att fällavgiften för kalv avskaffades var önskemålet att styra avskjutningen mot en större andel kalv. Enligt regeringens mening kan det dock finnas viss risk för att kalvjakten i och med att den är avgiftsfri också ses som mindre värd. De kostnader som fällavgifterna finansierar kommer vidare även dem till godo som endast skjutet kalv. Det finns därför skäl att utvidga skyldigheten att betala fällavgift till att

även avse kalv. Detta kan också ge ett ökat incitament att rapportera jaktresultat, vilket är viktigt för älgförvaltningen. Förslaget om att avgift ska betalas även för fälld kalv bör innebära ett tillskott till älgvårdsfonderna på 3–10 miljoner kronor beroende på avgiftens storlek (100–300 kronor) vid en avskjutning på 35 000 kalvar.

Avgiften för registrering av älgskötselområden om 750 kronor framstår mot bakgrund av det arbete som i många fall måste utföras vid registrering av områden för älgjakt som låg. Regeringens förslag till nytt förvaltningssystem kan initialt komma att innebära att många områden kommer att omregistreras till älgskötselområden. Registreringsavgifterna ska täcka länsstyrelsens kostnader för registrering. Naturvårdsverket ska därför se över om det finns behov av att höja registreringsavgifterna. Även kostnaderna för den administration som krävs för att registrera ett licensområde och ge en särskild tilldelning ska ses över och i högre grad än idag anpassas efter kostnaderna.

Ledamöterna i de älgförvaltningsgrupper som enligt regeringens förslag ska finnas inom älgförvaltningsområdena ska kunna erhålla visst arvode för sitt arbete. Detta lämnas ur älgvårdsfonderna. Älgförvaltningsgrupperna kommer delvis ta över många av de kvalificerade uppgifter som idag utförs av länsstyrelsen. Här ingår att genomföra den övergripande samordningen av jakten, upprätta en skötselplan för förvaltningsområdet, granska älgskötselområdenas skötselplaner, ge förslag till arealkrav för licenstilldelning av vuxen älg och älgkalv i förvaltningsområdets olika delar. Älgförvaltningsgruppen har även uppgiften att tolka inventeringsresultat, samla in annan relevant information som behövs i älgförvaltningen samt ge förslag till förvaltningsstrategi för områdets älgjakt. Den avstämning som ska göras under pågående jaktsäsong för att säkerställa att kraftiga avvikelser från planerna upptäcks och åtgärdas ska också den utföras av älgförvaltningsgruppen. Regeringens bedömning är således att länsstyrelsens arbete med älgförvaltning på sikt kommer att underlättas jämfört med idag. Under den övergångsperiod som föregår ikraftträdandet av den nya älgförvaltningen samt innan den funnit sina former bedöms dock arbetsbelastningen för länsstyrelsen att bli högre än idag.”

Sid 69: Konsekvenser för enskilda

”För älgskötselområden och licensområden kommer registreringsavgiften att bli högre än tidigare. Även fällavgiften för älg kommer i många län att höjas och fällavgift för kalv införs. Kött- och rekreationsvärdet av en älg får dock anses så högt att höjningen är acceptabel för jägarna. Den så kallade dubbelregistreringen på statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen kvarstår. Förslaget innebär därmed ingen förändring jämfört med idag beträffande samernas möjlighet till jakt.”

5

Våra förslag

Nuvarande rennäringslag (1971:437) har ca 40 år på nacken. Sedan lagens ikraftträdande den 1 juli 1971, har lagstiftaren, som visas under avsnitt 3.5.3 ändrat på merparten av paragraferna. Som framgått under kap 1 har Sametinget pekat på ett stort antal problem inom den nuvarande rennäringslagstiftningen som borde få en annan lösning. SAMERNA:s förslag i programmet Siida – framtidens sameby (2000) kan idag te sig alltför långtgående, dels för det samiska samhället, men kanske framför allt för Sveriges riksdag och regering. Det har de senaste tio åren även funnits statliga initiativ för att ändra på lagstiftningen för att anpassa den till dagens samhälle. De statliga initiativen, Rennäringspolitiska kommitténs betänkande (SOU 2001:101) och regeringens promemoria (Ds 2009:40), Vissa samepolitiska frågor har emellertid missat den folkrättsliga utvecklingen de senaste tjugo åren. Sametingets enhälliga inställning i november 2009 kunde därför inte bli annat än ”att avvisa förslagen och de bakomliggande motiven som helhet”. Våra förslag är en kompromiss mellan Siida – framtidens sameby och det som vi tror statsmakten kan acceptera med beaktande av att även urfolksdeklarationen ska få vara gällande.

5.1

Vi föreslår att rennäringslagen får ett nytt namn – samelagen.

En anpassning till folkrättens utveckling. Lagen ska dock reglera såväl samernas civilrättsliga rätt som näringsrätten.

Sveriges regering

I fråga om efterlevandet av FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har Sverige i sin periodiska rapport daterat den 29 juni 2006 bl a uttalat *att det är Sveriges regerings uppfattning att urfolk har rätt till självbestämmande*

att med stöd av den rätten till självbestämmande får urfolken fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.

att samerna är erkända som urfolk

Urfolksdeklarationen

Utdrag ur FN:s inledande förklaring om urfolkens rättigheter (hela omfattningen redovisad under avsnitt 2.5.1)

”som vidare slår fast att alla doktriner, all politik och all praxis som grundas på eller som förespråkar folks eller enskildas överlägsenhet på grundval av nationellt ursprung eller rasmässiga, religiösa, etniska eller kulturella olikheter är rasistiska, vetenskapligt falska, rättsligt ogiltiga, moraliskt förkastliga och socialt orättvisa”

”som åter bekräftar att urfolken vid utövandet av sina rättigheter inte bör utsättas för någon slags diskriminering”,

”som är oroade över att urfolken har utsatts för betydande orättvisor till följd av bland annat koloniseringen av dem och berövandet av deras mark, territorier och resurser, något som särskilt har hindrat dem från att utöva sin rätt till utveckling i enlighet med sina egna behov och intressen”,

”som erkänner det trängande behovet att respektera och främja urfolkens inneboende rättigheter, vilka följer av deras politiska, ekonomiska och sociala struktur och av deras kulturer, andliga traditioner, historia och filosofi, särskilt deras rätt till sin mark, sina territorier och sina resurser”,

”som välkomnar den omständighet att urfolken organiserar sig för att förbättra sin situation på det politiska, ekonomiska, sociala och kulturella planet och för att göra slut på alla former diskriminering och förtryck var de än förekommer”,

”som är övertygade om att urfolkens kontroll över händelser som påverkar dem och deras mark, territorier och resurser ska tillåta dem att behålla och förstärka sina institutioner, sin kultur och sina traditioner och att främja sin utveckling enligt sina strävanden och behov”,

”som anser att de rättigheter som slås fast i fördrag, överenskommelser och andra konstruktiva arrangemang mellan stater och urfolk i vissa situationer är angelägenheter av internationellt intresse och av internationell karaktär som är ett internationellt ansvar”,

”som erkänner att FN-stadgan, den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt förklaringen och handlingsprogrammet från Wien slår fast den grundläggande betydelsen av alla folks rätt till självbestämmande, en rättighet med stöd av vilken urfolken fritt bestämmer sin politiska status och fritt utövar sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling”,

”som är medvetna om att ingenting i denna förklaring får åberopas för att vägra ett folk den rätt till självbestämmande som åtnjuts i enlighet med internationell rätt”,

”som erkänner och slår fast att urfolksindivider utan diskriminering är berättigade till alla de mänskliga rättigheter som erkänns i internationell rätt och att urfolken har kollektiva rättigheter som är nödvändiga för deras existens, välfärd och fullständiga utveckling som folk”,

Våra överväganden och förslag

De steg som Sverige måste ta är att inse att Urfolksdeklarationen är en realitet. Förståelsen är större för att man med 1886 och 1898 års renbeteslagar reglerade förhållandet mellan bofasta och rennäringen. Dessa två första renbeteslagar hindrade inte att de samer som inte ägde renar kunde ägna sig åt jakt och fiske efter eget gottfinnande. Det var sannolikt naturligt att man reglerade renbetets omfattning på olika sätt. 1928 års renbeteslag blev falsk varubeteckning. Den

skapade barriärer och konflikter mellan renägande och icke-renägande samer. Det synsättet måste upphöra omedelbart. Det är folkrättsligt ohållbart. Begreppet rennäringslag är i grunden ännu mer omodernt än renbeteslag, då lagtexten dessutom är skriven på ett sådant sätt att det endast är rennäringslaget som är rättighetsbärare, i strid mot HD:s inställning i skattefjällsmålet (NJA 1981 s 1). För att det ska bli mer förståeligt för omgivningen att samernas rätt, oberoende av yrke, har sin grund i urminnes hävd, föreslås att lagregleringen ska heta – samelagen. Det steget måste tas snarast och inte om 20 år.

5.2

Vi föreslår att den rätt, som på grunden urminnes hävd tillkommer den samiska befolkningen, i svensk lag, får beteckningen – den samiska rätten.

Vi föreslår vidare att den rätten enbart får utövas av den som är medlem i sameby och att alla samer har rätt till medlemskap.

1751 års lappkodicill

Den beteckning, som vi nu föreslår stämmer väl överens med den beteckning, som i varje fall kan skönjas i detta regelverk. Att samer kunde “äga” ett skatte-land var inte något märkligt för dåvarande statsmakt.

1886 års renbeteslag

“Lapparna äga rätt” stämmer väl överens med mitt förslag till ny beteckning för den rätt det är fråga om. 1898 års lag använder i sak samma term för att beskriva rätten.

1928 års renbeteslag

I 1 § stadgas bl a att “Med lapp avses i denna lag en var, som enligt vad nu är sagt äger rätt till renskötsel”. Stadgandet innebar betydande inskränkningar i förhållande till de tidigare renbeteslagarna. Inskränkningarna specificerades närmare i 8 §. Beteckningen “renskötselrätten” som kan sägas ha skapats med denna lag, beskriver inte omfattningen av den rätt som samerna har på grunden urminnes hävd.

1971 års rennäringslag

Med prop 1992/93:32 infördes en ny innebörd avseende “renskötselrätten” på sätt att (1 §) den “tillkommer den samiska befolkningen och grundas på urminnes hävd”. Däremot stadgas också, i samma paragraf, att “Renskötselrätten får utövas av den som är medlem i sameby”. Att den “tillkommer den samiska befolkningen” stämmer väl överens med mitt förslag.

Högsta Domstolen

HD (NJA 1981 s 1) beskriver samernas bruksrätt på följande sätt: “En på civilrättslig grund bestående bruksrätt av sådant som det här gäller är enligt 2 kap 18 § regeringsformen på samma sätt som äganderätten skyddad mot tvångsförfoganden utan ersättning”. Det kan tilläggas att HD inte har uttalat att 1928 års renbeteslag har kodifierat rättsläget beträffande samernas bruksrätt. Däremot uttalar HD att “Rättigheten kan väl upphävas genom lagstiftning,

men så länge den utövas kan den inte fråntas innehavarna, vare sig i lag eller annan form, utan ersättning enligt 2 kap 18 § regeringsformen”.

Våra överväganden och förslag

Av de lagstiftningar som redovisats ovan är det endast 1928 års renbeteslag som har valt att beskriva samernas rättigheter på sådant sätt att rätten endast är en näringsrätt. Fram till 1993 beskrev även 1971 års rennäringslag rätten på samma sätt som föregångaren. Lagstiftaren fick anledning att införa förändringen efter utslaget i det s.k skattefjällsmålet 1981. Begränsningen, att rätten endast får “utövas av den som är medlem i sameby”, torde, med nuvarande formuleringar i lagen, inte klara en internationell prövning. Däremot föreslår vi ändringar i nuvarande 11 § och syftet är att harmonisera förhållandet till den folkrättsliga ordning, som råder idag.

Termen “renskötselrätt” associerar till rätten att bedriva renskötsel, medan innebörden även omfattar rätten till bl a jakt och fiske för samer, som med mitt förslag inte behöver vara renägare.

För att på ett tydligare sätt beskriva innebörden av den rätt som samerna har på grunden urminnes hävd, föreslår vi att svensk lag, istället för *renskötsel-rätten*, använder beteckningen *den samiska rätten*. Förslaget är en anpassning till de två första renbeteslagarna, 1971 års rennäringslag (efter 1993) och Högsta Domstolens beskrivning av rättens omfattning. Ett tiotal paragrafer i nuvarande rennäringslag berörs av redaktionella ändringar med anledning av den nya beteckningen.

Enligt nuvarande lagstiftning är medlemskapet automatiskt och obligatoriskt för samer som uppfyller vissa kriterier kopplat till rennäringen. Vi har funnit att en sådan ordning inte är tillfredsställande exv. ur rättssäkerhetssynpunkt. Som en del i ett självbestämmande för samer föreslår vi därför att föreskrifter om medlemskap upprättas av Sametinget, som dessutom skall föra register över samebyns medlemmar.

5.3

Vi föreslår att samebyn ges utökat ansvar och utvidgade befogenheter.

Bättre kontroll vad medlemmarna använder sin rätt till, såväl sin jakt- och fiskerätt, som bygg- och avverkningsrätt

Nuvarande reglering

Samebyn skapades med proposition 1971:51. Rennäringslagen (1971:437) trädde i kraft den 1 juli 1971, då lagen (1928:309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige och lagen (1960:144) om renmärken upphörde att gälla

Av 6 § framgår att för att bedriva renskötsel i Sverige krävs att det görs inom ramen för en sameby. Indelning i samebyområden görs numera av Sametinget (7 §). Samebyns betesområde är enligt 8 § byområdet och andra områden som samebyn använder för renskötsel. Samebyns ändamål är ombesörja renskötseln inom byns betesområde, svara för att renskötseln drivs på ekonomiskt bästa sätt och utföra, underhålla och driva anläggningar som behövs för renskötseln. Detta stadgas i 9 §. I samma paragraf stadgas också att samebyn inte får bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel. Av 10 § framgår att samebyn, sedan den har registrerats i enlighet med 39 §, kan förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter. Paragrafen anger vidare att det är samebyn som företräder medlemmarna i frågor som rör renskötselrätten.

I fråga om renskötselrättens utövande får samebyn för medlemmarnas gemensamma behov använda byns betesområde för renbete (15 §). Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet och får besluta om högsta renantal eller andra inskränkningar. Av 16 och 17 §§ framgår att sameby har rätt att uppföra olika anläggningar och att skog får avverkas på de delar av betesområdet som hör till lappmarkerna, renbetesfjällen och de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete. Sameby får också, enligt 20 §, fälla lavbevuxna träd under vissa förutsättningar.

Enligt 31 § får samebyn inte upplåta rättighet som ingår i renskötselrätten, med ett undantag: Samebyn har rätt att åt den som varit medlem i samebyn upplåta rätt att utan avgift till sitt husbehov jaga och fiska i enlighet med 25 §.

Samebyns befogenhet gentemot medlemmarna är att den kan bestämma hur många renar som medlemmen får ha, men på ett sådant sätt att inskränkningen inte får äventyra medlemmens fortsatta verksamhet eller väsentligen försvåra (35 §). Enligt 36 § får även icke-samer äga renar om länsstyrelsen tillåter det.

Samebyn, d v s, bystämman skall anta stadgar. Miniminivån rörande innehållet är reglerat i 38 § och dessa stadgar registreras, som nämnt hos Sametinget, som också har att pröva om de har tillkommit i föreskriven ordning och inget strider mot lag eller författning.

Samebyn fördelar kostnaderna mellan de renskötande medlemmarna (13 §) enligt bestämmelserna i 40 – 45 §§. Samebyn kan också uppta lån om beslutet fattas med kvalificerad majoritet (46 §). När det i 10 § stadgas att det är samebyn som företräder medlemmarna är det i själva verket samebyns styrelse. Det framgår av 48 §. Samebyns styrelse skall varje år redovisa sin förvaltning inför bystämman (53 och 54 §§). Regler för bystämman återfinns i 58 – 64 §§. Rösträtten på bystämman är reglerad i 59 §. Renarnas skötsel, och de inskränkningar som länsstyrelsen kan göra, återfinns i 65 – 72 §§. I 75 § stadgas att renmärke kan registreras för sameby. Övriga regler om renmärken finns i 73 – 84 §§.

I 75 § har vi infört en ny regel om att det är samebyn som beslutar om en medlem ska få registrera ett renmärke åt sig. Det motiverar vi med att den ökning av medlemskretsen som mitt förslag innebär, inte får innebära att

antalet renägare ökar till en nivå som samebyn inte kan hantera. Allt talar för att de nya medlemmarna har full förståelse för förslaget.

Av 85 – 89 §§ framgår att koncessionsrenskötseln öster om lappmarksgränsen också skall bedrivas inom ramen för en sameby. Bestämmelser om ansvar, skadestånd och besvär finns i 90 – 102 §§, varav 90, 91, 96 och 97 berör samebyn.

Tidigare ordning

Under kap 3 har vi redovisat hur samebyn/lappbyn fungerade tidigare. Ju längre bakåt i tiden man kommer, desto svårare är det att fastslå den exakta sanningen. Allt tyder dock på att det har funnits någon form av siidaorganisation (lappbyorganisation) redan under medeltiden.

Det svenska begreppet *lappbyar* synes ha funnits i varje fall redan på 1500-talet. Dessa lappbyar fördelade resurserna / markerna mellan de samer som levde inom lappbyns gränser. När markerna blev skatteobjekt under birkarlarnas tid växte också behovet fram att enskilda samer beskattades separat. Under 1600-talet upprättades skattlägningsjordeböcker.

Även om *lappbyar* var den samlande termen för ett större territorium bestående av ett antal *lappskatteländ* använde Lappkodicillen från 1751, som framgår under kap 3, inte alls begreppet utan här talas enbart om *Skatte- eller Städjeland* samt *byxel-Land*. Avvittringsstadgan från 1873 införde begreppet till *lapparnas uteslutande begagnande*.

Myndigheter hade verkligen uppfattningen att samerna ägde sina lappskatteländ. Exempel på detta redovisas exempelvis under avsnitt 3.2.1. och dessa myndigheter hade givetvis skapat sig uppfattningen av den förvaltning som staten hade haft under lång tid. Den inställning som länsstyrelsen i Västerbotten redovisade inför stiftandet av den första renbeteslagen förtjänar att upprepas:

”Och af hvad anledning de svenske Lapparne inom eget land skola berättigas att för tillfälligt behof använda äfven växande furu- och granträd, har man svårt att fatta, och framgår ej heller af komiterades motiv”.

Även uttalanden från riksdagens särskilda utskott förtjänar upprepning: ”Lappen var den som först tog de nordliga trakterna af vårt land i besittning. Innan den förste nybyggaren fälde det första trädet i Norrlands skogar var lappen redan der. Under århundraden hade landet från Kölens fjellrygg till Bottenhafvet varit den obestriddt nyttjande betesmarken för hans renar. Och den förste besittningstagarens rätt till jorden måste anses bättre än den, som senare tillkommit”.

Våra överväganden och förslag

Under Kap 1 har vi redovisat Sametingets enträgna arbete med att finna en samlad rättighetssituation för alla samer och förslagen bygger på denna

redovisade vilja. Varken Rennäringspolitiska kommittén eller Ds 2009:40 förmådde att formulera sig i enlighet med Sametingets samlade uppfattning.

Tredje stycket 1 § i nuvarande lagstiftning är en inskränkning i förhållande till andra stycket och har heller inte stöd i Högsta domstolens utslag i det sk skattefjällsmålet. Vi föreslår därför att tredje stycket upphör att gälla. Istället har vi infört regleringen i 11 §, som en naturlig del av förutsättningarna för vad som gäller för den samiska rättens utövande. I sammanhanget kan också hänvisas till författningskommentarerna rörande medlemskap och därmed också grunderna för utövande av den samiska rätten.

Sedan första renbeteslagen har det funnits regler om att renskötselområdet skall uppdelas mellan olika lappbyar. Nuvarande reglering innebär att enbart beteckningen sameby används. Vi har funnit det vara nödvändigt att i paragrafen återkoppla samebyn till de tidigare lappbyarna, eftersom en del lappbyar har upplösts eller slagits samman. För att alla samer skall ha möjlighet att bli medlemmar är hänvisningen i den föreslagna 6 § nödvändig.

I 7 § har vi gjort ett tillägg som innebär att indelningen i samebyar måste ta stor hänsyn till den sedvana som samebyarna/lappbyarna har utarbetat och som tidigare har dokumenterats i byordningar, sista gången i 1946 års byordning.

När det sedan gäller samebyns ändamål är det idag endast fråga om att ”ombesörja” renskötseln i byn, medan Rennäringspolitiska kommittén föreslog att samebyn skulle ”förvalta” medlemmarnas renskötselrätt. Typiskt sett betraktas renskötselrätten som någon form av egendom och är därför skyddad i grundlagen mot tvångsförfoganden utan ersättning. Begreppet ”förvaltning” är en omfattande handling och vi har därför inte anammat Rennäringspolitiska kommitténs förslag. Däremot har vi konstaterat att det inte kan strida mot RF 2:18 att förvalta de gemensamma resurserna varför 9 § har fått ett sådant innehåll som vi föreslår.

Resurserna som den samiska rätten förfogar över är utöver renbetet även exempelvis jakt och fiske och vi föreslår att samebyns ändamål utvidgas till att omfatta allt som rör samiskt resursutnyttjande. Allt för att detta resursutnyttjande skall vara långsiktigt hållbara.

Eftersom nuvarande rennäringslag inte ålägger samebyn att föra medlemsregister, trots att det redan idag finns ett stort antal medlemmar (11 § 2 och 3) som inte är renägare kan det skapas en rättsosäkerhet vid t ex den jakt och fiske som dessa medlemmar utövar med stöd av 25 §. Våra förslag innebär på sikt att medlemskretsen som inte är renägare ökar. Under sådana förhållanden är det viktigt att exempelvis polismyndigheten får vetskap om vem som är medlem eller inte.

I nuvarande lag stadgas att samebyn inte får bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel. Motivet till en sådan ordning är att det inte skall vara möjligt att missköta samebyns ekonomi på ett sådant sätt att det uppstår konkurshot. Rennäringspolitiska kommittén, däremot, föreslog, i likhet med

Ds 2009:40 att samebyn fritt skulle få syssla med vilken ekonomisk verksamhet som helst. Dessa två förslag var heller inte främmande för att samebyar skulle kunna göra konkurser.

Vi har gjort en jämkning mellan nuvarande lag och ovan angivet förslag, eftersom vi inte har funnit det vara lämpligt att en sameby, som ju inte är en frivillig association, fritt skall få syssla med vilken ekonomisk verksamhet som helst. Därtill skall läggas att samebyn hela tiden får nya medlemmar och vid dödsfall eller andra anledningar får avgångar från medlemskretsen. Beträffande medlemmarnas ekonomiska verksamhet utöver renskötseln regleras ju detta i andra lagstiftningar. Det är sannolikt få medlemmar idag som är intresserade av att bedriva ekonomisk verksamhet i samebyns regi och därmed faller de motiv som Rennäringspolitiska kommittén och Ds 2009:40 hade för att helt ta bort förbudsregeln för ekonomisk verksamhet i 9 §.

Vi har därför föreslagit att samebyn får syssla med näringsverksamhet ”om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna”. Förslaget har sin förebild i 2 kap 7 § kommunallagen (1991:900). I själva verket är det i allt väsentligt en anpassning till de förhållanden som redan råder i många samebyar, trots förbudsstadgandet i nuvarande lag.

En viktig del som samebyn måste få kontroll över är bebyggelse, som idag bl a är reglerad i 16 §, 2 st. Enligt min uppfattning är det nödvändigt att det är samebyn, och inte länsstyrelsen, som skall ha sista ordet, när medlemmen vill uppföra bostad, byggnader eller andra anläggningar för utövande av den samiska rätten därav föreslås det att sådana regler införs i 16 §. För att komplettera bestämmelsen föreslås det i en ny paragraf (16 a §) att byggnader som är uppförda med stöd av den samiska rätten inte får avyttras till personer som inte är medlemmar i samebyn. Det finns alltför många exempel på motsatsen. Med viss reservation till grundlagens bestämmelser om egendomsöverföringar, men det finns skäl att pröva om förslagen är en farbar väg för att komma till rätta med problemet.

De skäl som angavs i slutet av 1800-talet, *lapparna äro föga ägnade...*, för att samerna själva inte kan göra upplåtelse, höll sannolikt inte måttet då, än mindre idag med den förändring som folkrätten har genomgått. Vi föreslår därför i 31 § att samebyarna får göra jakt- och fiskerättsupplåtelse för kommunmedborgare. Det faktum att människor i glesbygdskommunerna lever så nära varandra innebär med all sannolikhet att ”ortsborna” får bättre möjlighet till jakt och fiske än om länsstyrelserna gör upplåtelse.

5.4

Vi föreslår att kompetensöverföringarna från länsstyrelserna till Sametinget fortsätter

Regeringen måste på allvar ta fasta på de folkrättsliga reglerna om självbestämmande för urfolk, för samerna.

Sametinget är sektorsmyndighet för rennäringen. Som sådan har myndigheten det övergripande ansvaret för frågor som rör rennäringen. Under 2006 har riksdagen via lagar och regeringen via förordningar överfört en del uppgifter från länsstyrelserna till Sametinget. Granskningen av nuvarande lagstiftning ger vid handen att en del arbete återstår för att förvaltningen ska bli effektivare.

Paragrafer där vi föreslår ändringar

Enligt 4 § kan betestiden förlängas av länsstyrelsen inom vissa områden enligt reglerna i 3 §, om det anses vara behövligt bl. a. med avseende på ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden.

Min bedömning: Sametinget har bättre kompetens än länsstyrelserna, då relationen mellan rennäringens utövare och Sametinget har nära samband med varandra. Dessutom är Sametinget sedan tidigare, lag (2006:802), beslutsfattare vid indelningen av byområden och det finns ett uppenbart samband mellan betesförhållanden och samebygränser.

Medlemskapet regleras i 11 §, som stadgar att det är automatiskt och obligatoriskt för samer om de uppfyller vissa kriterier.

Min bedömning: Då folkrättens ståndpunkt idag är att självbestämmande för ett folk är när deras folkvalda organ ges kompetens att utforma regler för interna frågor. Frågor om medlemskap i sameby är en intern samisk angelägenhet och Sametinget ska därför få skapa regler i denna del. En begränsad sådan kompetens, lag (2006:802), erhöll Sametinget om en sökande vägrades inträde som medlem i enlighet med reglerna i 12 §.

Länsstyrelsen bestämmer idag det högsta antalet renar som får finnas i en sameby och dessutom utfärda vite om samebyn inte följer beslutet, allt enligt 15 §.

Min bedömning: Det är naturligare att en sektorsmyndighet för rennäringen får överta länsstyrelsens roll i frågor om beslut rörande lämpligt renantal i samebyarna. Sametinget har för övrigt i plenum behandlat frågor som rör högsta renantal och är därför väl insatt i frågorna. Sametinget har dessutom uppmanat en länsstyrelse att tillämpa denna paragraf på ett annat sätt än vad länsstyrelsen har gjort, allt för att minska konflikterna mellan renägarna.

Enligt 16 § har länsstyrelsen sista ordet i fråga om platsen för byggnaders uppförande.

Min bedömning: Frågan gäller vilken myndighet som har bästa kompetensen att besluta om byggnaders placering med hänsyn taget till samebyns betesresurser, flyttningssvågar, tillfälliga flyttningssvågar eller ortsbornas verksamhet med exempelvis hundspann, krokfiske m.m. Svaret torde oreserverat vara Sametinget med de naturliga kontakter som myndigheten har med samebyar och människor inom renskötselområdet. Av samma anledning föreslås en ny paragraf, 16 a §, för att uppnå någon form av bebyggelsekontroll som kan accepteras av samebyarnas markanvändning.

Länsstyrelsen får, enligt 17 § ge rätt för samer som inte är medlemmar i sameby att ta slöjdvirke.

Min bedömning: Redan på 1980-talet meddelade dåvarande Domänverket att alla samer har sådan rätt och om förhållandet över huvudtaget skall regleras är det naturligt att Sametinget ges den kompetensen.

Av någon anledning har lagstiftaren inte överfört frågan om fastställelse av flyttningsvägs sträckning till Sametinget. Detta är reglerat i 24 §.

Min bedömning: Vi har redovisat motiven till varför Sametinget skall ges beslutanderätt i denna del under 15 och 16 §§ ovan.

I 36 § är det fråga om vilken myndighet som ska vara samrådspartner när samebyn överväger att låta en icke-same ha renar inom samebyn.

Min bedömning: Förhållandet är inte ovanligt, åtminstone i Norrbotten. Samrådspartnern för samebyn ska givetvis vara sektorsmyndigheten för rennäringen, Sametinget.

I 65 a § anges att *Länsstyrelsen får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att föreskrifter som har meddelats med stöd av tredje stycket skall efterlevas.*

Min bedömning: Den bestämmelsen kan upphöra att gälla, då sådana regleringar finns i andra lagstiftningar, exempelvis miljöbalken. I övrigt föreslår vi, som framgår av författningsförslagen, en ny lydelse för paragrafen.

Enligt 66 § skall renräkning ske varje år, men att länsstyrelsen kan medge undantag från den regeln.

Min bedömning: Renräkning är en naturlig del av renskötseln, inte minst när kostnaderna för den gemensamma renskötseln skall fördelas. Avsteg från naturliga inslag i renskötselverksamheten, ska beslutas av sektorsmyndigheten, Sametinget. Av den anledningen är det därför Sametinget som ska underrättas om renräkning i enlighet med 66 a §, liksom få tillträde till det som rör renräkningen enligt andra stycket, förslagen lydelse.

Enligt 67 § kan länsstyrelsen göra en skälighetsbedömning om fördelningen av kostnader vid extra renräkning.

Min bedömning: För det första är det praktiskt nästan omöjligt att göra en extra renräkning omfattande samebyns alla renar och för det andra är nog andra stycket en kvarleva från lappfogdetiden, varför det föreslås att andra stycket tas bort.

Bestämmelserna i 68 § handlar om vad renlängden ska innehålla. Enligt sjätte stycket får länsstyrelsen vitesbelägga samebyn om den inte överlämnar kopia på renlängden till registermyndigheten.

Min bedömning: Sjätte stycket förefaller också vara en kvarleva från renbeteslagarnas tid. Registermyndigheten är Sametinget och kan själv, vid behov, utforma föreskrifter om förhållandet.

Länsstyrelsen har också en roll enligt 72 §. Om renskötseln är bristfällig, enligt första stycket, ska länsstyrelsen träffa överenskommelse med byn om rättelse. Om sådan rättelse inte sker kan länsstyrelsen förordna en syssloman att ta hand om renskötseln i byn.

Min bedömning: Det är uppenbarligen så att reglerna även i denna paragraf är alltför ålderstigna. Vem avgör om "renskötseln är bristfällig"? Det kan dock uppstå situationer i samebyarna då en utomstående måste lösa problemen och Sametinget är mest lämpad för att förordna en sådan person till uppgiften.

I 87 § stadgas att det är länsstyrelsen som prövar frågor om koncession.

Min bedömning: Renskötsel är förbehållen samerna var än den bedrivs i Sverige. Detta förhållande är till och med reglerat i grundlagen. Det är en otillfredsställande ordning att Sametinget är ansvarig för renskötseln väster om lappmarksgränsen, medan länsstyrelsen i Norrbotten har getts ansvaret öster om denna gräns.

Om koncessionshavaren bryter mot de villkor som gäller för koncessionen, får länsstyrelsen enligt 89 § vid vite förelägga byn att vidta rättelse. Länsstyrelsen får dessutom enligt första stycket, via vitesförfarande, kontrollera renantalet för såväl koncessionshavaren som skötesrenägaren. Länsstyrelsen får dessutom enligt andra stycket besluta om slakt och försäljning av övertaliga renar. Dessutom kan länsstyrelsen enligt fjärde stycket återkalla koncessionen och besluta om andra villkor.

Min bedömning: Ansvaret för att följa de villkor som Sametinget har ställt upp har koncessionshavaren och samebyn.

Beträffande överklagningsmöjligheter är enligt 97 § Sametinget överklagningsinstans rörande bystämmans eller styrelsens beslut. Däremot är länsstyrelsen överklagningsinstansen om ett beslut som syssloman har tagit skall överprövas.

Min bedömning: Syssloman är istället för bystämma och styrelse och dess verksamhet är inte annorlunda jämfört med det dagliga beslutsfattandet i samebyn att en helt annan myndighet än Sametinget måste vara överklagningsinstans.

Vi föreslår att jakt och fiske i renskötselområdet åter ska ske inom ramen för Sveriges lagar, av riksdagen antagna propositioner, regeringens uttalanden, Högsta domstolens utslag och Urfolksdeklarationens uttalade principer

Älgjakten ska bedrivas på ett, ur säkerhetssynpunkt, betryggande sätt med bihållande av älgstammens långsiktiga bestånd.

Den s.k. dubbelregistreringen ska upphöra. De nya älgskötselområdena i renskötselområdet ska därför ha samebygränserna som utgångspunkt.

Jakt och fiske ska vara kostnadsfri för alla samer.

Upplåtelser av jakt- fiskerätt skall göras av en sammanslutning av jakträttshavarna, dvs samebyn och kommunmedborgare inom renskötselområdet skall ha en särställning vid upplåtelser.

Utdrag ur HD:s dom i skattefjällsmålet (NJA 1981 s 1) om samernas rätt

”En på civilrättslig grund bestående bruksrätt av sådant slag som det här gäller är enligt 2 kap 18 § regeringsformen på samma sätt som äganderätten skyddad mot tvångsförfoganden utan ersättning”.

Utdrag ur proposition 1992/93:32 om samernas rätt

”En rättighet som utgör särskild rätt till fastighet kan varken helt eller delvis tas ifrån innehavaren utan ersättning”.

2 kap 18 § regeringsformen (1974:152)

”Varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Den som genom expropriation eller annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten. Sådan ersättning skall också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen skall bestämmas enligt grunder som anges i lag. Alla skall ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan. *Lag (1994:1468).*”

Utdrag ur Sveriges periodiska rapport till FN den 29 juni 2006

”att det är Sveriges regerings uppfattning att urfolk har rätt till självbestämmande”

”att med stöd av den rätten till självbestämmande får urfolken fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling”

”att samerna är erkända som urfolk”

Utdrag ur Urfolksdeklarationens inledande förklaringar

”som är oroade över att urfolken har utsatts för betydande orättvisor till följd av bland annat koloniseringen av dem och berövandet av deras mark, territorier och resurser, något som särskilt har hindrat dem från att utöva sin rätt till utveckling i enlighet med sina egna behov och intressen,”

”som är övertygade om att urfolkens kontroll över händelser som påverkar dem och deras mark, territorier och resurser ska tillåta dem att behålla och förstärka sina institutioner, sin kultur och sina traditioner och att främja sin utveckling enligt sina strävanden och behov, ”

Högsta Domstolen (NJA 1875 s. 538) och HD (NJA 1928 s. 463)

Mark som, i jordeböckerna, är upptagna under begreppet ”krono” tillhör inte staten.

Våra överväganden och förslag

Beträffande älgjakten

Fram till början av 1980-talet var det ingen som ifrågasatte att samerna hade ensamrätt till jakt och fiske ovanför odlingsgränsen och renbetesfjällen. Första gången som oklarheter uppstod var när Jakt- och viltvårdsutredningen la fram sitt betänkande Vilt och Jakt (SOU 1983:21). Sören Ekström var ansvarig för utredningen. Han utsågs också till att leda en ny utredning i samma ämne i början av 2000-talet. Hans slutsatser att jakträtten är delad mellan staten och samerna på kronomark ovanför odlingsgränsen och renbetesfjällen redovisades i betänkandet *Jakt och fiske i samverkan* (SOU 2005:116). Stödet för det juridiskt korrekta hade han funnit i den egna utredningen från 1983. Sametinget i plenum har underkänt hans arbete 2006.

Alltsedan länsstyrelserna började upplåta rätt till älgjakt inom samebyarnas områden, har riskerna ökat för älgjägarna, såväl för de som jagar med stöd av 25 § rennäringslagen (1971:437) som de som jagar med stöd av upplåtelser. Denna problematik uppmärksammas med jämna mellanrum i Sveriges riksdag, senast med prop 2009/10:239 Älgförvaltningen .

Ett annat problem som regeringen och riksdagen synes ha är att länsstyrelsernas förvaltningskostnader för älgjakt uppenbarligen inte står i proportion till regeringens förväntningar. Denna del redovisar regering och riksdag med jämna mellanrum och kopplar det till frågan om länsstyrelserna verkligen är rätt instans att bedöma den lokala älgavskjutningens omfattning.

Huvudprincipen är att jakträtten är knuten till markägandet för alla medborgare i Sverige utom för samebymedlemmar, vars rätt ju vilar på grunden urminnes hävd, idag reglerad i 25 § rennäringslagen (1971:437). Ett annat undantag är vad som framgår av 10 a § jaktlagen (1987:259), som stadgar att det är staten som har jakträtten inom dessa marker under statusen *krono*. Hur det stämmer med Högsta domstolens utslag 1875 och 1928 har vi inte utrett då endast kronoparken Kloten möjligtvis berör samiska förhållanden.

Före den s. k. bolagiseringsprocessen i slutet av 1980-talet till början av 1990-talet saknade ca. 90 % av markerna mellan odlings- och lappmarksgränsen ägare med lagfart. Staten sålde dessa fastigheter till AssiDomän AB, som i sin tur sålde dem vidare. Lagligheten av det förfarandet har inte prövats i domstolar. Om det överhuvudtaget finns marker inom dessa gränser idag som saknar lagfart är, i så fall, samebymedlemmen den ende jakträttsinnehavaren där, på grunden urminnes hävd.

Väster om odlingsgränsen i Norr- och Västerbotten samt på renbetesfjällen i Jämtland har, förutom den enskilde markägaren, endast medlem i sameby jakträtten. Denna medlem har dessutom jakträtt inom den enskilde markägarens marker, på grunden urminnes hävd.

Länsstyrelserna gör dock upplåtelse av rätt till älgjakt på dessa marker med stöd av 32 § rennäringslagen (1971:437). Den enskilde markägaren inom samma områden behöver inte tåla den typen av förmynderi. Skyddet för markägaren är 2 kap 18 § regeringsformen (1972:152). Samma skydd har Högsta domstolen uttalat om samernas rätt, men varken regeringen eller myndigheterna har tagit notis om det. Är det fråga om att åsidosätta diskrimineringsförbudet i grundlagen och Europakonventionen?

Länsstyrelsens upplåtelse ska ske ”utan besvärande intrång” i samebymedlemmens jakträtt på älg. Ett sådant ”besvärande intrång” behöver inte den enskilde markägaren tåla, trots att medlemmen i sameby och den enskilde markägaren har exakt samma rätt enligt Högsta domstolen och prop 1992/93:32. Dessutom är det så att det är länsstyrelserna som avgör om intrånget är ”besvärande”. Vilket stöd skulle Sveriges riksdag få av medborgarna om även den privata markägaren skulle tvingas avstå en del av sin rätt?

De civilrättsliga reglerna förändrades inte när den nya jaktlagen infördes med prop 1986/87. De regler som gällde i denna del enligt lagen (1938:274) om rätt till jakt förändrades inte med den nya jaktlagen. Samma regler gäller än idag och har i själva verket inte ändrats sedan första lagregleringen 1886 även om lagtexten redaktionellt har ändrats sedan dess.

Redan i samband med införandet av den nya jaktlagen 1987 redovisade staten uppfattningen att det är jakträttshavarna som ska anpassa jakten till vilttillgången. Regering och riksdag fortsatte på den inslagna vägen med prop 1991/92:9 om jakt och viltvård. Stora och stabila älgjaksområden skulle registreras som älgskötselområden och jakträttshavarna skulle ha ansvaret för avskjutningens omfattning.

Länsstyrelserna rättade sig inte efter riksdagsbeslutet och de samebyar som ansökte om att registrera samebyn som älgskötselområden fick avslag med i regel krystade motiveringar.

Regering och riksdag tog ett nytt initiativ i ämnet med prop 2009/10:239.

Älgskötselområden

Vi föreslår att samebygränserna ska utgöra utgångspunkt för skapandet av älgskötselområden inom renskötselområdet. Inom dessa gränser finns två jakträttshavare, den privata markägaren och den som jagar med stöd av den samiska rätten (renskötselrätten). Skapandet av älgskötselområden i hela Sverige förutsätter att de olika jakträttshavarna måste samsas om jaktens bedrivande och älgavskjutningen. Om det samförståndet måste ske i södra Sverige eller inom renskötselområdet gör ingen skillnad. Variablerna är t ex jaktbar mark och älgbeståndet och att jakträtthavarna dels måste komma överens om avskjutningens storlek och dels på vilket sätt jakten skall bedrivas inom älgskötselområdet för att minimera olycksrisker. Dubbelregistreringen skulle där-med upphöra. Det är redan idag ovanligt att samebymedlemmar jagar på privatägd mark och när älgskötselområden skapas av samebyn och de enskilda markägarna tillsammans torde problemet i den delen vara löst.

Det kvarvarande problemet är de upplåtelser som länsstyrelsen idag gör med stöd av 32 § rennäringslagen (1971:437). Länsstyrelserna upplåter jakträtt till personer som inte är medlemmar i sameby, men de jagar inom samma områden som där samebymedlemmen har jakträtt. Det samiska samfundet har hittills inte protesterat mot att samernas jakträtt upplåts till Ortsbor, däremot mot det sätt som det sker. Vi föreslår därför att 31 § får en ny lydelse av innebörd att upplåtelsen får göras av den som har den ojämförligt bästa kunskaperna om förhållandena, samebyn, i praktiken samebyns styrelse. Det finns inte skäl att tro att omfattningen av sådana upplåtelser skulle minska, men säkerheten vid älgjakt skulle öka.

Den förändring av 11 § som föreslås kommer att innebära att även samer utan att vara renägare blir medlemmar i samebyar. Som sådana har de rätt att jaga på marker som har statusen *krono* ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Det finns många samer som är markägare, framför allt i Västerbotten, men de ska inte belastas rättighetsmässigt för att de är markägare. Den delikata situation som uppstår när den samiska markägaren ovanför odlingsgränsen i Västerbotten även får jakträtt enligt 25 § är denna: a) Hon/han har delad jakträtt med samebyns alla medlemmar (inklusive sig själv) i egenskap av markägare. b) Hon/han (i likhet med samebyns övriga medlemmar) har delad jakträtt med en annan markägare på dennes marker. c) Hon/han (tillsammans med övriga medlemmar) har jakträtt på samebyns övriga marker. Hur fördelningen av sådan jakt kan ske tar sannolikt några år att utveckla och det får överlämnas till parterna och Sametinget att finna godtagbara samförståndslösningar.

Samebygränserna är som gjorda för att passa in i riksdagens uppfattning om framtidens älgförvaltning. Områdena är tillräckligt stora och i övrigt lämpliga för att uppfylla reglerna om älgskötselområden enligt 33 § jaktlagen

(1987:259), som träder i kraft den 1 januari 2012. Vi föreslår vissa justeringar i 25 § rennäringslagen, som i huvudsak är en anpassning till jaktlagens bestämmelser om älgskötselområden.

Bildandet av älgförvaltningsområden:

Min bedömning är att även Sametinget, utöver länsstyrelserna, skall ha en betydande roll när indelning i älgförvaltningsområden ska verkställas. Motivet för en sådan ordning är att jakträttshavarna ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen i Jämtland är samer.

Älgförvaltningsgruppernas sammansättning:

Min bedömning är att dessa gruppers sammansättning bättre ska spegla den faktiska jägarkåren inom renskötselområdet

Möjlig arbetsfördelning i en ny organisation för älgförvaltningen:

Arbetsfördelningen i den nya älgförvaltningsorganisationen måste också ta hänsyn till bedrivande av den samiska älgjakten, inte minst för att öka säkerheten vid en sådan jakt, då det nya systemet även ska gälla inom renskötselområdet. Därför är det logiskt att dela Naturvårdsverkets inställning att älgskötselområden även kan bildas på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränser, men det förutsätter att regeringen tar initiativ till att samråda med Sametinget om hur det ska verkställas, allt i enlighet med artikel 19, urfolksdeklarationen. Det får förutsättas att det är samer, i egenskap av jakträttshavare som finns i första ledet när det gäller att skapa en ekosystembaserad förvaltning av älgen.

Småviltjakt och fiske

Som framgått under avsnitt 1.18 behandlade Sametinget frågan om bl. a jakt och fiske vid plenum i februari 2009. Därvid gjorde plenum en rad ställningstaganden i ämnet *Fördelning av samiska naturresurser – ett plågsamt ämne för samer och i ännu högre grad för staten*. Här behandlas enbart frågan om jakt och fiske.

Upplåtelser

I egenskap av de enda (utöver enskilda markägare) jakt- och fiskerättshavarna ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen är det enligt Sametingets redovisade uppfattning dags att samerna själva, via samebyn, får göra upplåtelser rörande jakt och fiske. Staten hade redan före första renbeteslagen uppfattningen att samerna hade ensamrätt till jakt och fiske på mark som var avsatt till *lapparnas uteslutande begagnande*. Det som hindrade staten från att ge samerna upplåtelserätt var som 1883 års kommitté motiverade det: ”Betänker man, huru föga ägnat ett lappsamfund är att förhandla till gemensamt beslut och att ingå avtal samt till samfällt gagn använda inflytande medel, så torde finnas lämpligast att åt Konungens Befallningshavande uppdraga ärenden av dylik art.” Sannolikt höll uttalandet inte måttet före 1886 års renbeteslag, än mindre idag. Vi uppmanar därför regering och riksdag att ta nödvändiga steg för att bli någorlunda ajour med gällande folkrätt, bl. a. manifesterad i Urfolksdeklarationen, som ju Sverige har anslutit sig till i september 2007. Ett litet steg är att låta samerna, i likhet med alla andra jakt- och fiskerättshavare i Sverige, upplåta sin egen rätt. Samebyns upplåtelserätt bör inte begränsas till

enskilda, utan jakt- och fiskeföreningar, turistföretagare m. fl skall ges möjlighet till att göra underupplåtelse.

I det här sammanhanget är det viktigt att framhålla att upp till hälften av de s. k. ortsbojägarna är samer, som idag får upplåtelse av länsstyrelsen. Förslaget innebär att de i framtiden ska bedriva jakt med stöd av 25 § ren-näringslagen (1971:437).

Fiske

Fiskeriverkets uppfattning, redovisad i betänkandet *Jakt och fiske i samverkan* (SOU 2005:116), är att samebymedlemmar i genomsnitt tar upp 150 kg fisk/medlem/år för sitt husbehov. Ett vetenskapligt belägg för det påståendet finns inte. Det är snarare så att det som ett snittvärde/medlem rör sig om en tiondel av det som verket anger. Bedömningen är att samebyns medlemmar, (även de nya medlemmarna), kostnadsfritt skall få ta upp fisk för sitt husbehov. Denna åsikt delar således plenums uppfattning. Vidare föreslås det att det är samebyn som skall förvalta resurserna, vilket innebär att det är samebyn som har ansvaret för att resurserna inte överutnyttjas. Förslaget i 9 och 10 §§ innebär att samebyns förvaltningsansvar inte enbart gäller jakt- och fiskeresurserna utan alla de samiska naturresurser som finns i samebyn. Därför föreslås det (35 §) att samebyn alltjämt skall få undanta vissa vatten och mark från medlemmarnas begagnande. Även upplåtelse enligt 31 § som samebyn gör med stöd av lagstiftning måste ta hänsyn till naturens reproduktionsförmåga.

Beträffande rätten till fiske för "ortsbor", dvs icke-samiska kommunmedborgare inom renskötselområdet, är det naturligt att de intar en särställning när samebyn upplåter sådan rätt. De har ju valt att leva och bo i naturens närhet och få del av de resurser som finns i deras närhet. Till skillnad från vad som gäller övriga medborgare i Sverige, är ortsbornas fiske, inte bara för rekreation utan också ett tillskott till familjens frysbox. Samebyarna bör gynna ortsborna i fråga om upplåtelseavgifterna.

Min bedömning är att fiskeresurserna i renskötselområdet räcker till upplåtelse av krokfiske i samma omfattning som tidigare.

Jakt

Samerna utgör högst en promille av Sveriges befolkning. På goda grunder vågar vi påstå att endast några hundra samer är intresserade av småviltjakt för rekreation, än färre de som jagar för avsalu. Att under sådana förutsättningar göra inskränkningar i medlemmens rätt till sådan jakt vore en åtgärd, som saknar verklighetsbakgrund. Därför föreslås det att alla samer, med stöd av sin egen rätt på grunden urminnes hävd, kostnadsfritt får jaga småvilt, dvs samma reglering som för fiske. Detta delas således av plenums uppfattning redovisad i februari 2009.

I likhet med vad som gäller för fiske föreslår vi att samebyarna ger ortsborna i inlandskommunerna inom renskötselområdet en särställning. När den s.k fria småviltjakten infördes i början av 1990-talet, sades det ha sin grund i omsorgen om ortsbefolkningen. Så här var det tänkt (prop 1992/93:32 s 135):

”För att tillgodose ortsbefolkningens behov av småviltjakt och för att kunna sprida jaktrycket över den aktuella marken föreslås en indelning i olika jaktområden. Varje område bör helst omfatta minst 100 000 ha. Spridningen av jaktrycket uppnås genom att länsbor, övriga svenska medborgare resp. utländska medborgare jagar i var sitt område.” Det framgår inte till vilken av de tre kategorierna som ortsborna hör till och sammantaget har detta inte kunnat uppnås, då beslutsfattaren i fråga om upplåtelser inte har funnits nära aktuell jaktmark.

För att infria riksdagens förväntningar rörande småviltjakt, i likhet med fiske, inom renskötselområdet föreslår vi att samebyn ges upplåtelserätt. Det är det enda organ som har den övergripande kontrollen över aktuella marker och kan därför göra nödvändiga uppdelningar av jaktmarkerna. Eftersom samebyn dessutom har uppsikt över jakten som de egna medlemmarna bedriver, skapas ett system som säkerhetsmässigt är överlägset det nuvarande upplåtelsesystemet.

6 Konsekvenser

Här redovisas kort den bedömning som förslagställaren har gjort när det gäller kon-sekvenserna av förslagen.

Några intressanta frågor är:

Kommer förändringarna att innebära nya kostnader för staten?

Kommer de nya medlemmarna att förändra renskötseln?

Kommer jakt- och fisketrycket att öka med de nya medlemmarna?

Kostnader

Förslagen innebär sannolikt bara omfördelningar av tillgängliga medel, då dels Sametinget och dels samebyarna övertar en del uppgifter som länsstyrelserna har idag. I fråga om älgförvaltningen torde det istället vara så att statens kostnader minskar.

Förändringar i renskötseln

Vi har föreslaget nya regler i lagen för att inte äventyra rennäringen, *dels* genom att ge samebyarna utvidgade befogenheter rörande medlemmarnas nyttjande av sin jakt- och fiskerätt, *dels* genom att ge samebyarna kontroll över byggnationer i renskötseområdet, *dels* genom att bibehålla majoritet för renägarna i forandet av samebyns stadgar, *dels* genom att rösträtsreglerna ger renägarna en betryggande majoritet.

Jakt- och fiske

De uppgifter som ligger till grund, har gett vid handen att samer inte i någon större omfattning sysslar med småviltjakt, vare sig som rekreation eller för att få en tjäder till julbordet, än mindre för avsalu. De flesta samer äter däremot fisk och då är det mest den lättillgängliga siken. Beträffande röding och öring finns sjöarna oftast på sådana ställen i väster dit det saknas bilvägar, varför bedömningen är att fisketrycket blir oförändrat på grund av att antalet medlemmar ökar i samebyarna. I fråga om älgjakten kan det bli vissa omfördelningar då exempelvis de samiska slöjdarna ska jämföras med de som lever på renskötsel, allt enligt Sametingets redovisade inställning i februari 2009 (enhälligt). I de flesta samebyar förblir dock fördelningen oförändrad. Det finns också skäl att tro att samebyar blir lämpliga som älgskötseområden och att markägarna inom samebyns gränser får den tilldelning de är vana vid.

1 § Samer får enligt bestämmelserna i denna lag använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar.

Rätten (den samiska rätten) enligt första stycket tillkommer det samiska folket och grundas på urminnes hävd.

Denna rätt är en särskild rätt till fast egendom.

Första stycket är en redaktionell ändring i jämförelse med nuvarande reglering. Andra stycket överensstämmer i sak med nuvarande bestämmelser, men för att bättre beskriva rättens innehåll, med folkrättens utveckling som grund, har stycket fått en ny lydelse. I de allmänna motiveringarna, avsnitt 5.2 har vi utvecklat skälen till ändringen. Tredje stycket i nuvarande lag torde inte uppfylla de folkrättsliga aspekterna, varför det har fått utgå. Istället har det ersatts med en ny lydelse, som är i harmoni med HD:s uttalande rörande rättens civilrättsliga status i grundlagen. Det är av betydelse att det även av lagtexten framgår att samernas rätt har samma egendomsrättsliga skydd i grundlagen som markägandet.

3 § Den samiska rätten får utövas på följande områden (renskötselområdet)

1. hela året (året-runt-markerna)

i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker dels ovanför odlingsgränsen, dels nedanför denna gräns på mark där skogsrenskötsel av ålder bedrivs under våren, sommaren eller hösten och marken vid utgången av juni 1992 antingen tillhörde staten eller som staten hävdade äganderätten till eller utgör renbetesland,

på renbetesfjällen i Jämtlands län,

inom de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 antingen tillhörde staten eller som staten hävdade äganderätten till och var särskilt upplåtna till renbete,

2. den 1 oktober--den 30 april (vinterbetesmarkerna)

i övriga delar av lappmarkerna nedanför odlingsgränsen,

inom sådana trakter utanför lappmarkerna och renbetesfjällen där renskötsel av ålder bedrevs vissa tider av året.

Med renbetesland förstås mark som vid avvittringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder använts som sådant land. Med renbetesfjällen förstås de vid avvittringen för samerna avsatta renbetesfjällen och de områden som sedermera upplåtits till utvidgning av dessa fjäll.

Renbete på grunden sedvana enligt 2. föreligger om motsatsen inte kan bevisas.

Ändringen i första stycket hänger samman med ändringen i 1 §. Inom samma områden där renbetesrätt föreligger har samerna rätt till jakt, fiske och vissa andra rättigheter på grunden på urminnes hävd. Rennäringspolitiska kommittén (SOU 2001:101) föreslog i sak samma ändring.

Tillägget om omvänd bevisbörda är ny och har sin förebild i den ordning som numera råder i Norge. Sametinget har, som framgått av avsnitt 1.14, uttalat att en sådan ordning är nödvändig, om samerna ska få ha en trygg näring.

4 § Betestid enligt 3 § första stycket 2 kan av Sametinget förlängas, om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av annat särskilt skäl.

Rennäringen är en samisk näring, som grundlagen (RF 2:20) har gjort ett undantag från allmän näringsfrihet för övriga medborgare. Ett naturligt steg är att samerna själva via Sametinget får reglera betestiden.

6 § För utövande av den samiska rätten finns samebyar, som leder sin historia till tider långt före 1886 och kallades lappbyar i 1886, 1898, 1928 och samebyar i 1971 års rennäringsslag.

Mark som anges i 3 § första stycket 1 fördelas mellan samebyar i särskilda byområden. Byområde kan omfatta även mark som anges i 3 § första stycket 2.

Om särskilda skäl föreligger, kan viss markanvändning inom del av byområde vara gemensam för samebyar.

Ändringen är en harmoniering till 3 §, föreslagen lydelse. I sak är det dock enbart en redaktionell ändring.

6 a § Samebyarna i Sverige indelas i fjäll- skogs- och koncessionssamebyar. Byarnas geografiska belägenhet är i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län, i Norr- och Västerbotten såväl väster som öster om odlingsgränsen, i Jämtland på renbetesflännen.

Fjällsamebyar är Baste, Gabna, Girjas, Gran, Handölsdalen, Idre, Jiingevaerie, Jovnievaerie, Jåhkågasska, Kall, Könkämä, Lainiovuoma, Leavas, Luokta-Mavas, Mittådalen, Njarke, Oredahke, Raedtievaerie, Ran, Ruvhten, Saarivuoma, Semisjaur-Njarg, Sirges, Svaipa, Talma, Tuorpon, Tåssåsen, Ubmeje, Unna Cearus, Vapsten, Vilhelmina norra, Vilhelmina södra och Voernese samebyar.

Skogssamebyar är Gällivare skogs, Malå, Mausjaur, Maskaur, Muonio, Serri, Ståkke, Udtja, V:a Kikkejaur och Ö:a Kikkejaur samebyar.

Koncessionssamebyar är Kalix, Korju, Liehittäjä, Pirttijärvi, Sattajärvi, Tärendö och Ängeså samebyar.

Efter lagens ikraftträdande för Sametinget register över samebyarna

Muonio sameby har i grunden aldrig varit en koncessionssameby i den bemärkelse som de övriga koncessionssamebyarna är. Sametinget har som framgått under avsnitt 1.14 försökt att påtala det för regeringen. Även Skogssamerättsutredningen, avsnitt 1.1, föreslog i sitt betänkande 1997, att Muonio åter ska klassas som skogssameby.

I övrigt är det viktigt att det av lagstiftningen framgår vilka samebyar som finns i Sverige och den status de har. Det framgår av 2 – 4 stycket.

7 § Indelning i byområden görs av Sametinget, baserad på samers och samebyarnas upparbetade sedvana.

Indelningen ska göras så, att områdena blir lämpade för sitt ändamål med hänsyn till betestillgång och övriga omständigheter.

De samebyar som kan komma att beröras av ett beslut om ändrad indelning ska ges möjlighet att yttra sig över den föreslagna indelningen. Detsamma gäller fastighetsägare som kan komma att beröras av beslutet.

Innan Sametinget fattar beslut om ändrad indelning ska sammanträde hållas med berörda samebyar. Berörda fastighetsägare har rätt att närvara vid sammanträdet. Sammanträde behövs dock inte om

- 1. de berörda samebyarna samtycker till ändringen, och*
- 2. sammanträde inte begärs av någon berörd fastighetsägare.*

Ändringen har sin grund i att det, i domstolsprocesser, har visat sig vara av stor betydelse att samebyn och dess medlemmar kan visa att de har upparbetat sedvana på berörda marker.

9 § Sameby har till ändamål att enligt denna lag för medlemmarnas gemensamma bästa ombesörja den samiska rättens utövande inom byns betesområde.

Sameby ska årligen upprätta och föra medlemsregister.

Sameby får driva näringsverksamhet, om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna.

Första stycket innebär att samebyns ändamål utvidgas till att omfatta alla delar av den samiska rätten (renskötselrätten), utöver renskötseln således även exempelvis jakten och fisket. Av domen i skattefjällsmålet framgår att rennäringslagen inte reglerar alla rättigheter som ingår i renskötselrätten och som har sin grund i urminnes hävd. Samebyn har enligt denna paragraf ansvaret för att nyttjandet av medlemmarnas gemensamma resurser är långsiktigt hållbara. Om det skulle vara nödvändigt att fördela de gemensamma resurserna, är det samebyn som får göra det.

Andra stycket är en ny regel, som innebär att samebyn åläggs att föra medlemsregister. Behovet har funnits att exempelvis polismyndigheten kan vända sig till samebyn för att få upplysning om en viss person är medlem, med de rättigheter en medlem har enligt lagen. Nuvarande bestämmelser anger att medlemskapet är automatiskt och obligatoriskt om en person uppfyller de i lagen uppställda kriterierna.

Tredje stycket är ändrad. Som framgått av de allmänna motiveringarna har samebyarna redan med nuvarande regler bedrivit olika verksamheter av ekonomisk karaktär och förslaget är således endast en anpassning till rådande förhållanden. Rennäringspolitiska kommittén (SOU 2001:101) föreslog att samebyn skulle få syssla med annan ekonomisk verksamhet än renskötsel, men det har inte funnits motiv, då ju samebyn inte är en frivillig association. Tredje stycket har sin förebild i 2 kap 7 § kommunallagen (1991:900). Begränsningen i sådan verksamhet som avses i tredje stycket återfinns i 3 kap 5 § Miljöbalken (1998:808) där ju rennäringslagen och yrkesfisket har ett särskilt skydd. Hela skälet till att rennäringslagens föregångare stiftades var statens behov av att reglera en areell näring som konkurrerade med andra areella näringar. Medlemmar i samebyn får naturligtvis syssla med olika näringar, men om det är fråga om att nyttja de gemensamma resurserna i någon ekonomisk verksamhet, ska det ske i samråd med samebyn. Samisk turistverksamhet, såsom

guidning och olika aktiviteter i naturen, inom renskötselområdet, bör också samråda med samebyn även om jakten och fisket inte utnyttjas.

11 § Same som utövar den samiska rätten ska vara medlem i sameby.

Sameby ska årligen upprätta förteckning över samebyns medlemmar. Sådan förteckning skall registreras hos Sametinget

Sametinget får utfärda närmare föreskrifter om medlemskapet.

Medlemskapet i rennäringslagen regleras i 11 §, medan 12 § reglerar ansökan om att få bli medlem. Den regeln är tillämplig på renägare i andra samebyar som vill flytta med renar till samebyn. Det är inte reglerat i rennäringslagen att samebyn ska föra medlemskapsregister, utan det är kriterierna i 11 § som bestämmer vem som är medlem. Automatiskt och obligatoriskt.

Med förslaget måste samebyn föra medlemsregister om Sametinget i sitt regelverk om medlemskap anger att även sådana som inte är renägare får bli medlemmar. Medlemmar enligt 11 § 2. och 3. rennäringslagen är inte renägare, vilket utgör en brist och en rättsosäkerhet om samebyn inte åläggs att föra ett medlemsregister.

Skälet till att det föreslås att Sametinget får besluta om föreskrifter är den utveckling som har skett inom folkrätten. Självbestämmande för ett folk ska förstärkas enligt alla internationella överenskommelser och fråga om medlemskap i sameby är en intern samisk angelägenhet. Sametingets föreskrifter bör därför också omfatta nuvarande 12, 13 och 14 §§ samt medlemskapskriterierna i koncessionssamebyarna.

Rennäringspolitiska kommitténs förslag i 14 § kan vara en utgångspunkt när Sametinget skall fastställa föreskrifter om medlemskap. Det innebär också att samer som kan härleda sitt ursprung till en viss sameby eller tidigare lappby skall ha rätt till medlemskap i sameby. Utöver det bör Sametinget utfärda ytterligare regler för sådana samer som inte kan härleda sitt ursprung till någon sameby eller lappby.

Sametinget bör uppmärksamma det särskilda problem som finns i nuvarande rennäringslag. Enligt 1 § är det bara samer som enligt bestämmelserna i lagen får använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar, medan 11 § 2. stadgar att även icke-samer har sådan rätt om de har ingått äktenskap med en samisk renägare. Fram till 1993 (enligt numera upphävda 2 §), kunde icke-samer förvärva renskötselrätt via giftermål.

12 § upphör att gälla

Om en same från en annan sameby vill flytta in i samebyn och ”med egna renar driva renskötsel inom byns betesområde” kan samebyn fatta beslut om medlemskap. Av någon anledning kan samebyns beslut dessutom överprövas av Sametinget och förvaltningsdomstolarna.

Så snart en sameby, enligt denna paragraf, har beviljat medlemskap för en same, är personen ifråga medlem enligt 11 §. En sådan medlem kan inte fråntas medlemskapet, utan detta regleras av automatik, d v s om hon avyttrar sitt renmärke eller medges möjlighet att flytta till en annan sameby.

Om Sametinget får skapa regler om medlemskap i sameby, kan regler som omfattas av nuvarande 12, 13 och 14 §§ överföras för beslut i Sametinget, varför dessa tre paragrafer kan utgå. 13 och 14 §§ får dock en ny lydelse (fr Ds 2009:40)

13 § Den som utövar den samiska rätten ska i sin markanvändning visa skälig hänsyn till markägares och annans rätt att bruka samma mark.

Förslaget är hämtat ur Ds 2009:40. Den hänsyn som den föreslagna nya lydelsen stipulerar fungerar överlag redan idag.

14 § En markägare inom renskötseområdet ska i sin markanvändning visa skälig hänsyn till den som brukar samma mark på grund av renskötselrätt. Med markägare likställs annan innehavare av särskild rätt till marken. Om hänsyn till rennäringens intressen vid skogsbruk finns regler i skogsvårdslagen (1979:429).

Föreslagen lydelse är från Ds 2009:40: Bestämmelsen i den nya 14 § är motiverad och kompletterar reglerna i 30 §.

15 § Sameby får för medlemmarnas gemensamma behov använda byns betesområde för renbete.

Sametinget bestämmer det högsta antal renar som får hållas på bete inom byns betesområde. Hänsyn ska därvid tas till andra intressen.

Om det behövs för att bevara renbetet eller annars främja renskötelsen, kan Sametinget förordna om inskränkning i betesrätten.

Om samebyn bryter mot ett beslut enligt andra eller tredje stycket får Sametinget vid vite förelägga byn att följa beslutet. Har samebyn bestämt hur många renar en medlem högst får inneha, får ett föreläggande att minska antalet renar även riktas mot en medlem som inte följer samebyns beslut.

Denna paragraf reglerar endast renskötelsen och renbetet. Första stycket kvarstår oförändrat. Under avsnitt 5.4 har vi motiverat skälen till att det ska vara Sametinget som ska bestämma över renantal i samebyarna. Andra, tredje och fjärde stycket har därför ändrats till att flytta kompetensen från länsstyrelserna till Sametinget. Inget talar för att Sametinget skulle brista i fråga om hänsynstagande till andra intressen. Tvärtom, i fråga om tredje stycket har Sametinget dessutom en speciell kompetens, medan viten är av administrativ karaktär som Sametinget kan hantera på samma sätt som länsstyrelserna.

16 § Sameby får inom byns betesområde utföra byggnader, arbetshage eller annat stängsel för renarna, renslakteri eller annan anläggning som behövs för renskötelsen.

Sameby eller medlem i sameby får på utmark inom byns betesområde uppföra byggnader för utövande av den samiska rätten. Samebyn får anvisa plats för medlem för sådana byggnader.

Är anläggning som anges i första stycket avsedd för stadigvarande bruk, ska den förläggas till plats som anvisas av markens ägare eller brukare. Detsamma gäller i fråga om byggnad som anges i andra stycket, om den ska uppföras för stadigvarande bruk nedanför odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen på mark som varken är sådan kronomark som står eller vid utgången av juni 1992 stod under statens omedelbara disposition eller mark som vid avvittning utlagts till allmänningsskog.

Första stycket kvarstår oförändrat. När det däremot gäller andra stycket är det hög tid att samebyn, åtminstone i den interna frågan om bebyggelse med stöd av den samiska rätten, har beslutsrätt.

I den bebyggelsereglerande lagstiftningen är det kommunerna som beslutar om bygglov, rivningslov m.m. I 8 kap plan- och bygglagen (1987:10) finns detaljerade bestämmelser om bl. a uppförande av byggnader. Även byggnader uppförda med stöd av denna paragraf är underställda plan- och bygglagens bestämmelser.

Beträffande strandskyddsbestämmelserna kan länsstyrelsen (MB 7:18) medge dispens från de generella reglerna om det finns särskilda skäl. Byggnader som uppförs med stöd av renskötselrätten är undantagna från de regler som rör strandskyddet (MB 7:17).

16 a § Byggnad som uppförts med stöd 16 § får ej överlåtas eller avyttras till person som inte är medlem i samebyn. Sametinget kan medge undantag om det finns särskilda skäl.

Paragrafen är en ny reglering. Ett särskilt problem när det gäller bebyggelse-regleringen är att medlem i sameby kan uppföra en byggnad med stöd av 16 §, men erfarenheten visar att inget verkar hindra en sådan medlem från att avyttra byggnaden till någon som saknar renskötselrätt. Denna nya paragraf skapar ordning ifråga om bebyggelse efter dalgångarna ovanför odlingsgränsen och renbetesfjällen.

Självklart finns det också behov av undantag från huvudregeln och Sameetinget, med den nära relation det har med samebyarna, är mest lämpad att fatta beslut rörande undantag. För sådana undantag är det lämpligt och till och nödvändigt att det är Sametinget som svarar för upplåtelsen.

17 § Om det behövs virke till en anläggning eller en byggnad som avses i 16 § första eller andra stycket, får skog avverkas på de delar av betesområdet som hör till lappmarkerna, renbetesfjällen eller de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete. Inom samma delar av betesområdet får medlemmar i samebyn för eget behov ta bränsle och slöjdvirke.

Sametinget får ge en same som inte är medlem i någon sameby tillstånd att ta slöjdvirke för eget behov på mark inom lappmarkerna som tillhör eller vid utgången av juni 1992 tillhörde staten samt på på renbetesfjällen och inom de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete.

Växande barrträd får avverkas endast efter anvisning av markens ägare eller brukare, om denne inte medger något annat.

På sådan mark utanför lappmarkerna och renbetesfjällen som hör till en samebys betesområde får byn eller medlemmar i byn för det ändamål som anges i första stycket ta endast torra träd, vindfällan, skogsavfall, tall- och grantjur eller, för tillfälligt behov, lövträd som växer på utmark.

Paragrafen är oförändrad, förutom andra stycket. Det är ett naturligt steg att överföra tillståndsgivningen rörande slöjdvirke från länsstyrelsen till Sametinget. Andra stycket infördes 1 juli 1993 och innebär att sameer som inte är medlemmar i samebyar kan ta slöjdvirke på vissa områden. I praktiken har det fungerat så hela tiden och lagstiftningen kan sägas ha anpassats till realiteten. Utöver att sameslöjdarna, helt oberoende av rennäringslagens bestämmelser alltid har tagit slöjdvirke för eget behov, har även dåvarande Domänverket tolkat lagstiftningen i den riktningen. I en anvisning av 1981-01-30 (Up 60.00) sägs bl a att då ”sameslöjden utgör en väsentlig del av samekulturen har domänverket ingen erinran mot att även icke-medlemmar i sameby fritt får taga virke på kronans marker”.

Fjärde stycket reglerar rätten att hugga ved till bränsle utanför året-runtmarkerna. Denna rätt gäller endast renägarna. Medlemmens rätt är grundad på urminnes hävd, medan samebyns rätt följer av lagrummet.

20 § Om det är oundgängligen är nödvändigt för att skaffa foder till renarna, får sameby eller medlem i sameby fälla lavbevuxna träd, i första hand torra eller oväxtliga träd, inom byns betesområde. Sådan avverkning skall om möjligt ske efter anvisning av markens ägare eller brukare.

Här avses rätten att fälla träd för att renarna skall komma åt hänglaven. En sådan rätt föreligger även inom nationalpark.

Rätten har sin grund i urminnes hävd. Enligt nuvarande lydelse är det bara samebyn som har avverkningsrätt, men i praktiken är det oftast de enskilda renägarna som tvingas fatta beslut. Det är således en anpassning till verkliga förhållanden. Regeln tillämpas dessutom inte så ofta.

23 § Sameby eller medlem i sameby har rätt att flytta renar mellan skilda delar av byns betesområde.

Sådan rätt gäller även genom områden, där samebyn eller medlem saknar betesrätt för renarna.

Första stycket är anpassad till verkliga förhållanden. Det är ofta de enskilda renägarna som fattar beslut om flyttningar, speciellt vintertiden. Andra stycket införs som en konsekvens av processutslagen i Härjedalen.

24 § Flyttningens vägs sträckning fastställs av Sametinget, om sameby begär det eller fråga om sträckningen eljest uppkommer.

Föreligger särskilda skäl för ändring av fastställd eller eljest gällande flyttningväg och kan ändringen ske utan väsentlig olägenhet för renskötseln, kan Sametinget förordna om ändring av vägens sträckning.

Enligt nuvarande reglering är det länsstyrelsen som fastställer flyttningvägs sträckning om sameby begär det. Det är mer ändamålsenligt att Sametinget ges den kompetensen.

1964 års rennäringsakkunniga hade uppfattningen att innan lantbruksnämnden (numera länsstyrelsen) fattar beslut om flyttningvägens sträckning, skall andra samebyar, kommunen och fastighetsägare höras. Lagstiftaren ansåg inte att en sådan bestämmelse var nödvändig, och vi delar den uppfattningen, speciellt om Sametinget övertar länsstyrelsens uppgifter enligt denna paragraf.

25 § En medlem i sameby får, i enlighet med bestämmelserna i jaktlagen (1987:259) och lagen (1981:533) om fiskevårdsområden, jaga och fiska på utmark inom samebyns året-runtmarker.

Sådan jakt- och fiske ska dessutom ske i överensstämmelse med 9 §, första stycket.

Det som sägs i första stycket gäller även då en medlem i sameby tillfälligt uppehåller sig inom en annan samebys betesområde för renskiljning eller annat ändamål som har samband med renarnas skötsel. I sådant fall får dock medlemmen jaga och fiska endast för sitt uppehälle.

Jakt efter älg skall ske inom älgskötselområde i enlighet med reglerna i 33 § jaktlagen (1987:259)

Sametinget har ansvaret för att samförstånd i fråga om älgskötselområden skapas mellan samebyn och de enskilda markägarna inom samebyns året-runtmarker.

Första stycket är i sak oförändrat, men det har funnits skäl att ange att även samernas jakt och fiske är underställd allmänna bestämmelser i ämnet. Andra stycket är ny och är en hänvisning till att det är samebyn som har kompetensen att reglera nyttjandet av resurserna. Tredje stycket är oförändrad i förhållande till nuvarande reglering.

Fjärde och femte stycket är en nya bestämmelser. I de allmänna motiveringarna, avsnitt 5.5 redogörs för skälen till att införa dessa nya regler.

26 § Regeringen kan förordna om upphävande av den samiska rätten för visst markområde, när området behövs för ändamål som avses i 2 kap. expropriationslagen (1972:719).

Upphävande kan begränsas till att avse viss tid eller vissa i den samiska rätten ingående befogenheter. Lag (1993:363).

28 § Medför upphävande av den samiska rätten skada eller olägenhet för renskötseln eller för sådan rätt till jakt eller fiske som avses i 25 §, utgår ersättning därför.

Ersättning för skada eller olägenhet som ej drabbar bestämd person tillfaller till hälften sameby som beröres av upphävandet och till hälften samefonden, om ej särskilda skäl föreligger.

29 § I fråga om upphävande av samisk rätt och ersättning med anledning därav gäller, utöver bestämmelserna i 26--28 §§, i tillämpliga delar bestämmelserna i expropriationslagen (1972:719) om expropriation av särskild rätt till fastighet.

I fråga om förordnande om upphävande av renskötselrätt som regeringen har meddelat före 1 augusti 2010, ska hänvisningen till expropriationslagen i första stycket avse den lagens lydelse vid utgången av juli 2010. Lag (2010:817)

Ändringarna i 26 och 28 §§ har begreppet ”renskötselrätt” ersatts av ”samisk rätt”, liksom i 29 §, första stycket. Däremot har vi valt att behålla begreppet ”renskötselrätt” i andra stycket tills ”samiska rätten” får genomslag i lagstiftningssammanhang.

30 § Den som inom året-runt-markerna äger eller brukar mark där den samiska rätten får utövas, får inte vid användningen av marken vidta åtgärder som medför avsevärd olägenhet för rättighetshavarna i annan mån än som följer av förordnande enligt 26 §.

Första stycket hindrar inte att mark används i enlighet med en detaljplan eller för företag vars tillåtlighet skall prövas i särskild ordning. Lag (1993:36).

Ändringen i första stycket är av redaktionell karaktär, bl a beroende på ändringen i 1 §.

31 § Sameby får åt den som bor i kommun inom samebyns betesområde upplåta rätt att jaga eller fiska på kronomark inom samebyns året-runtmarker.

Medlem i sameby har, enligt nuvarande reglering, rätt att föra renar på bete inom samebyns betesområde (3 och 15 §§), jaga och fiska (25 §), uppföra anläggningar (16 §) och avverka skog (17 §). Samebyn har motsvarande rättigheter utom jakt- och fiskerätt. En sådan rätt, som samebyn således saknar, kan den upplåta åt någon, som tidigare har varit medlem. Vi har dock inte funnit skäl att ändra på den principen, tvärtom vi föreslår en förstärkning av den rätten

Sedan Sametinget i plenum i februari 2009 enhälligt uttalade för att Ortsbor inom renskötselområdet ska ha en särställning, jämfört med övriga medborgare i Sverige, i fråga om möjligheter till jakt och fiske, är denna regel en naturlig konsekvens. Den tidigare bestämmelsen fyller inte längre någon funktion, då denna lag, av folkrättsliga skäl, inte gör skillnad på olika grupper av samer.

32 § På kronomark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen får nyttjanderätt upplåtas endast om upplåtelsen inte försämrar förutsättningarna för att inom det berörda området bedriva samisk markanvändning med stöd av den samiska rätten.

Avser upplåtelsen rätt till jakt eller fiske, kräves dessutom att upplåtelsen är förenlig med god vilt- eller fiskevård.(förf k jaktlagen och fiskel)

Innan upplåtelse av nyttjanderätt får ske ska berörd sameby höras. Upplåtelse av hela fisket i visst vatten får ske endast om sameby medger det.

Förslaget har, utan saklig ändring, hämtats från Rennäringspolitiska kommitténs betänkande (SOU 2001:101). Deras förslag har beteckningen 5 kap 2 §. Länsstyrelsens upplåtelse rätt gäller, med de ändringar som är föreslagna, enbart icke-samer.

34 § Upplåtelse enligt 32 §, som ej avser tillgodogörande av naturtillgångar eller skogsavverkning, skall ske mot avgift, om ej särskilda skäl föreligger för avgiftsfrihet. Avgiften fördelas mellan Samefonden och sameby som beröres av upplåtelsen enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.

Avser upplåtelsen tillgodogörande av naturtillgångar, skall staten utge ersättning för den skada eller olägenhet för utövande av den samiska rätten som upplåtelsen medför. I fråga om fördelning av ersättning som ej utgår till bestämd person äger 28 § andra stycket motsvarande tillämpning.

Ändringen är redaktionell.

35 § Om det behövs med hänsyn till vad som bestämts om högsta renantalet enligt 15 § andra stycket eller om det behövs för att främja renskötseln, kan sameby bestämma hur många renar medlem högst får inneha.

Sameby får undanta visst område från medlemmarnas begagnande för jakt eller fiske, om det behövs av hänsyn till jakt- eller fiskevården eller av andra särskilda skäl.

Beslut enligt första eller andra stycket får inte ges sådant innehåll att renägarens fortsatta verksamhet omöjliggörs eller väsentligt försvåras.

Om en sameby har för högt renantal ska renägarna decimera sitt renantal i proportion till reninnehavet om inte samtliga renägare är överens om något annat.

I första stycket har följande tagits bort: eller besluta om andra villkor för innehavet. En sådan reglering ger utrymme för tolkningar och främjar inte samarbetet i samebyn. Andra stycket är oförändrad jämfört med rennäringslagens reglering. I tredje stycket finns en redaktionell ändring, medan fjärde stycket har införts, då länsstyrelsen i Jämtland inte har förmått att uppfylla ”allas likhet inför lagen”, med onödiga processer i domstolarna som följd. För i stort sett alla samebyar är fjärde stycket överflödigt, men en sameby har, med länsstyrelsens stöd, missbrukat regeln i tredje stycket.

36 § Om sameby medger det, får inom byns betesområde hållas renar som tillhör andra än samer. Fråga om sådant medgivande avgöres efter samråd med Sametinget.

Rennäringslagens reglering är otydlig och har gett utrymme för olika tolkningar. Begreppet ”skötesrenar” har sin grund i 1928 års renbeteslag. I 14 § reglerades samiska skötesrenar och i 15 § icke-samiska renägars renar. I rennäringslagen (1971:437) har reglerna ändrats så att 14 §, 1928 års renbeteslag har bakats in i 13 § rennäringslagen och skötesrenägaren kallas i lagstiftningen för ”husfolk”, medan icke-samiska renägars renar reglerades med denna paragraf. Vi har gjort den tydlig.

Andra stycket föreslås utgå, eftersom det förhållandet ändå aldrig har tillämpats. Det är alltid en enskild renägare som ser efter skötesrenägarens renar.

37 § Sameby får endast om medlem medger det låta slakta dennes renar eller försälja vid slakt utvunna produkter.

Första stycket stadgar t ex att samebyn inte har retentionsrätt i renar, om någon exv. inte betalar sin skuld till samebyn. Andra stycket har inte tillämpats inom renskötseln i Sverige, utom när omärkta vuxna renar märks i samebyns märke. Andra stycket kan därför utgå.

38 § Sameby ska antaga stadgar för byn.

Stadgarna ska ange

- 1. samebyns benämning,*
- 2. den ort inom byns betesområde, där byns styrelse ska ha sitt säte,*
- 3. antalet styrelseledamöter och revisorer, tiden för deras uppdrag och, om suppleanter ska finnas, motsvarande uppgifter beträffande dem,*
- 4. samebyns räkenskapsår,*
- 5. hur ofta ordinarie bystämma ska hållas och tiden för sådan stämma,*
- 6. hur kallelse till bystämma ska ske och andra meddelanden till medlemmarna ska tillställas dem och när föreskrivna kallelseåtgärder senast ska vidtagas,*
- 7. regler för upptagning av lån,*
- 8. regler för kostnadsfördelning av samebyns utgifter mellan olika verksamhetsgrenar.*
- 9. vilka fonder byn ska ha, deras ändamål och hur avsättning till dem ska ske,*
- 10. regler för förvaltningsberättelse och bokslut ,*
- 11. grunderna för fördelningen av jakt och fiske inom samebyn,*
- 12. de närmare föreskrifter som behövs.*

Rennäringslagen reglerar i 38 § miniminivån på vad stadgarna skall innehålla. Beträffande punkterna 1 – 6, samt 9 föreslås inga ändringar. Punkt 10 har i detta förslag fått nummer 12. Punkten 7 och 8 i nuvarande bestämmelser har fått utgå, då punkten 12 i nuvarande förslag väl tillgodoser behovet. Förslaget innebär mindre detaljreglering via lag, vilket samtidigt innebär att samebyarna själva får skapa de regler som passar den enskilda samebyn. Minimnivåerna för de olika reglerna återfinns i författningskommentarerna nedan. Under punkt 12 kan samebyarna också exempelvis skapa arbetsordningar som reglerar stora delar av samebyns interna behov. Stadgarna kan fungera som ledning för skapandet av arbetsordningar.

De regler som föreslås skall överflyttas till denna paragraf och är frågan om kostnadsfördelning. I nuvarande reglering (40 §) handlar det enbart om fördelning av kostnader mellan renskötande medlemmar. I den delen bör kostnaderna, i likhet med vad som gäller nu, ske efter reninnehavet. Den allmänna förändring som vi föreslår, med en utökad medlemskrets som inte är renägare, innebär dock att andra verksamheter än renskötsel kan bli aktuella, med iakttagande av 9 §, tredje stycket föreslagen lydelse. Även 41 - 45 §§ kan utgå och förhållandena kan vid behov regleras i stadgarna eller särskilda arbetsordningar. Sådana arbetsordningar bör beslutas med kvalificerad majoritet, förslags-vis 2/3 majoritet som miniminivå.

Även frågan om samebyns upptagande av lån, i nuvarande reglering, 46 § kan regleras i stadgarna (7.)

I nuvarande lag är lånetiden maximerad till 10 år och det utgör en bra utgångspunkt, liksom att ett beslut om upptagande av lån skall biträdas av två tredjedelar av beslutsfattarna, men då bör det vara fråga om större belopp. Stadgarna eller arbetsordningar kan reglera hur stora belopp som styrelsen kan uppta. En lämplig nivå kan vara maximerad till 100 000 kronor

Paragrafen 51 rennäringslagen kan också överföras till stadgarna eller ännu hellre till en arbetsordning, medan 52 § reglerar sådant som styrelser normalt hanterar. Även 53 § reglerar självklarheter. Det naturliga är att det regleras i stadgarna, i förslagetets punkt 10. Medan 55 § är i oförändrat skick, och regeln i 54 § kan, vid behov, överföras till stadgarna eller till arbetsordningar. Reglerna för hanteringen av förvaltningsberättelse och revisionsberättelse (61 §) kan också överföras till stadgar eller arbetsordning, liksom reglerna i 63 §.

I 9 § föreslås ett utökat ansvar för samebyn, att ombesörja den samiska rättens utövande. Det ger att samebyn, vid behov, måste fördela resurserna i första hand fisket och jakten. Därför föreslås (punkt 11) att det skapas regler för hur samebyn skall fördela dessa två gemensamma resurser. När det gäller fisket i avlägset belägna sjöar behövs det sannolikt inte någon fördelningsbehov mellan olika grupper av samer. Det kan te sig annorlunda med sjöar som är lättillgängliga på så sätt att man kan transportera sig dit med bil. Småviltjakten behöver samebyn heller inte fördela mellan byns medlemmar. Samebyn bör dock kommunicera med lokala jägarorganisationer om jakten rörande småvilt.

Den enda fördelning mellan medlemmarna som är nödvändig är fördelning av älg. Sametinget har i februari 2009 enhälligt antagit en fördelningsprincip. Beslutet kan vara till ledning för samebyarna när beslut ska fattas om vilka grupper av samer som ska prioriteras när älgfördelning ska göras. Det får inte ske med majoritetsbeslut på bystämman. Därför föreslås i 97 § en särskild klago-rätt rörande fördelningen av jakt och fiske. Det torde endast vara fråga om fördelningen av älgjakt och besvärinstansen har i denna del Sametingets enhälliga beslut om fördelning av resurserna som rättskälla.

40 § Fördelning av kostnader och intäkter mellan medlemmarna skall regleras i samebyns stadgar. Sådan fördelning får inte ekonomiskt gynna eller missgynna någon medlem.

Regeln är ny och anger principerna för kostnadsfördelning mellan medlemmarna.

41, 42, 43, 44, 45, 46 och 47 §§ upphör att gälla.

Det kan tidigare ha funnits skäl att detaljreglera kostnadsfördelning, lån och vad samebyn får göra med ersättningar som tillfaller sameby via olika paragrafer. Behovet kvarstår givetvis, men det är enbart en angelägenhet för samebyn, varför förhållandet kan regleras i samebyns stadgar (38 §)

52 § upphör att gälla

Det ingår i varje styrelses uppgift att göra övervägande i frågan om behovet av en särskild arbetsledare. Regeln som infördes med lag (2006:802) är också överflödigt och Sametinget behöver inte i förväg veta vem som företräder samebyn. Detta brukar vanligtvis framgå av fullmakt och även samebyn har, som juridisk person, rätt att utfärda och återkalla fullmakter.

53 och 54 §§ upphör att gälla

Frågan om förvaltningsberättelser och överlämnande av den till revisor regleras i allmängiltiga bestämmelser för ekonomiska föreningar. Detta bör därför istället regleras i stadgarna

58 § En medlems rätt att delta i handhavandet av samebyns angelägenheter utövas på bystämma.

En medlem som inte i rätt tid fullgjort sin betalningsskyldighet enligt denna lag eller samebyns stadgar gentemot byn får delta i förhandlingarna men har inte rösträtt innan skyldigheten fullgjorts.

En medlem eller annan får icke, själv eller genom ombud eller som ombud för annan, delta i behandling av frågor där han eller hon har ett väsentligt intresse som strider mot samebyns.

Det är i allt väsentligt fråga om en redaktionell ändring i andra stycket. Även stadgarna är regler som medlemmarna måste följa och de kan se olika ut för varje sameby.

59 § I fråga om rösträtt och beslut på bystämma gäller

- 1. att varje myndig medlem har en röst i fråga som rör utseende av ordförande på bystämma eller av revisor, beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen eller ändring av sådan föreskrift i stadgarna som avses i 38 § andra stycket 1--6,*
- 2. att rösträtt i frågor som rör renskötseln tillkommer myndig renägande medlem, som har en röst för varje påbörjat hundratal renar som medlemmen innehar enligt gällande renlängd, dock inte för fler renar än som samebyn bestämt för honom enligt 35 §,*
- 3. att varje myndig medlem har en röst i övriga frågor,*
- 4. att medlems rösträtt kan utövas genom annan medlem såsom ombud,*
- 5. att ingen får för egen eller annans del rösta för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädda röstetalet,*
- 6. att den mening som erhållit det högsta röstetalet gäller som stämmans beslut,*
- 7. att vid lika röstetal val avgörs genom lottnings och i andra frågor den mening gäller som stöds av stämmans ordförande,*
- 8. att beslut om ändring av stadgarna inte är giltigt, om det inte biträds av minst två tredjedelar av det på stämman företrädda röstetalet*

Paragrafens första mening är förenklad då lagen inte föreskriver något annat om rösträtt än det som framgår av denna paragraf. Pkt 1. är oförändrad.

Pkt 2. anger att alla myndiga renägande medlemmar har en röst för varje påbörjat hundratal renar så fort frågan gäller renskötseln. Promemoriar Ds 2009:40 föreslog i likhet med Rennäringspolitiska kommittén att röstning efter

renantal skulle ske med en röst för varje ren. En relevant bedömning är att det kan skapa osämja i samebyarna, då de största renägarna redan utnyttjar mest bete till renarna. Att dessutom ha fördelar vid omröstningarna förfaller inte vara välmotiverat. Därför föreslås samma regler som i nuvarande bestämmelser.

Pkt3. är ny. Avsikten är att skapa öppnare samebyar och då måste för det första medlemskapet ha ett innehåll. Till det måste fogas en rösträtt för icke-renägande samer som är likvärdig med renägande medlemmars, men enbart i frågor som inte rör renskötseln. Förslaget är utformat utifrån det synsättet.

Beträffande punkterna 3 – 6 är de oförändrade förutom att de i mitt förslag får beteckningarna 4 – 7.

Stadgarna är ju en del av samebyns styrdokument och det är knappast möjligt att redan nu skapa regler där de icke-renägande medlemmarna kan få majoritet. Därför har förslaget stannat på denna nivå. Utvecklingen får visa om nya steg kan tas i fråga om icke-renägande samers möjlighet att i framtiden få avgörande inflytande över hur stadgarna ska formuleras. Det är inte sannolikt att förslaget i punkt 8. skapar barriärer mellan renägarna och övriga framtida medlemmar.

60 § Bystämman öppnas av den som styrelsen utser. Därefter utses ordförande.

Ordföranden skall upprätta och till godkännande av stämman framlägga en förteckning över närvarande medlemmar och ombud med uppgift om den rösträtt som tillkommer envar av dem. Sedan förteckningen efter omröstning blivit godkänd, gäller den som röstlängd vid stämman.

Över beslut som fattas på stämman skall föras protokoll, som skall hållas tillgängligt för medlemmarna senast två veckor efter stämman.

Första stycket är oförändrad. I andra stycket införs en redaktionell ändring, då *enhälligt* eller är överflödigt. Tredje stycket är anpassad till allmängiltiga regler om protokoll.

61 och 63 §§ upphör att gälla.

För frågor om kallelseförfarandet, förvaltnings- och revisionsberättelse finns allmängiltiga regler för ekonomiska föreningar och detta kan regleras i stadgarna.

65 § Sameby ska i stadgarna eller särskilda arbetsordningar fastställa regler för samebyns och medlemmarnas bruk av samebyns resurser.

Bruksreglerna ska säkerställa de förnyelsebara naturresursernas långsiktiga produktionsförmåga, beakta naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen, liksom andra intressen. Minimikravet är regler om

- 1. renbetestider och –bruk*
- 2. renantal,*
- 3. jakt- och fiske,*

4. *bebyggelse enligt plan- och bygglagen (1987:10),*
5. *riksintressen enligt miljöbalken (1998:808),*
6. *natur- och kulturskyddsområden enligt miljöbalken,*
7. *forn- och kulturminnesområden enligt lagen (1988:950) om kulturminnen,*
8. *terrängkörning enligt terrängkörningslagen (1975:1313) och*
9. *och annat som har betydelse för förvaltningen av samebyns gemensamma resurser.*

Paragrafen har fått en ny konstruktion, med 65 §, 1 st som utgångspunkt. Eftersom Sverige har speciella lagar för varje område har vi funnit det vara enklare att i denna paragraf göra hänvisningar till sådana lagar. Pkt 1. handlar dock om hur samebyarna utnyttjar markerna för renbete. Pkt 2 är kopplad till 15 och 35 §§ och samebyn bör med denna bestämmelse arbeta fram planer för långsiktighet. Pkt 3 är kopplad till 25 och 38 §§ och skall avse långsiktiga bedömningar. Pkt 4 har samröre med 16 och 16 a §§, när frågor om långsiktig planering om bebyggelse är aktuell. Pkt 5 och 6 hänvisar till miljöbalkens regler om riksintressen, natur- och kulturskyddsområden, medan pkt 7 hänvisar till kulturminneslagen. Pkt 8 hänvisar till terrängkörningslagen. Pkt 9 ska täcka samebyns övriga behov av långsiktig planering.

65 a § upphör att gälla

Paragrafen kan utgå med hänvisning till nya lydelsen i 65 §.

66 § Räkning av samebys renar ska ske årligen vid ungefär samma tidpunkt. Om sameby begär det, kan Sametinget medge att räkningen får ske med större tidsmellanrum.

Beslutskompetensen enligt första stycket har flyttats över till Sametinget. Andra stycket enligt rennäringslagen kan utgå, då erfarenheten har visat att den inte fyller någon funktion. Tredje stycket enligt rennäringslagen är en kvarleva från lappfogdetiden och ska därför upphöra att gälla.

66 a § En sameby ska underrätta Sametinget om tid och plats för byns renräkning. Sametinget kan utse någon att närvara vid renräkningen.

Den som av Sametinget förordnats att närvara vid renräkningen har rätt att få tillträde till områden och anläggningar där renar hålls samt rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för att fullgöra uppdraget.

Den nuvarande lydelsen i första stycket är ålderdomlig. Dessutom är det naturligt att Sametinget ges kompetens rörande renräkning. Andra stycket är oförändrad förutom att Sametinget har ersatt länsstyrelsen.

67 § Kostnaden för renräkning enligt 66 § första stycket är en gemensam utgift för samebyn.

Första stycket är oförändrad, medan andra stycket får utgå, då den inte fyller någon funktion. Kostnaden för en extra renräkning är sannolikt varken samebyn eller en enskild renägare beredd att betala.

68 § På grundval av renräkning enligt 66 § första stycket skall renlängd upprättas.

I renlängden skall tas upp ägarna till de renar som hålls på byns betesområde, det räknade eller uppskattade antalet renar för varje ägare och, om beslut meddelats om reninnehavet enligt 35 §, förhållande som är av betydelse för kontroll av att beslutet följts.

Bystämman fastställer renlängden.

Regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, får meddela närmare föreskrifter om användningen av renlängd som underlag för ett företagsregister och om skyldighet att lämna renlängden och andra uppgifter om renskötseln till den myndighet som för registret.

Med hänvisning till 67 § ändras första stycket till att inte omfatta regler om extra renräkning. Andra stycket är oförändrad. I tredje stycket finns en redaktionell ändring. Fjärde stycket är oförändrad, medan femte stycket har fått utgå, då regeln sannolikt aldrig har tillämpats. Dessutom är lydelsen ålderdomlig, trots att den infördes 1993.

69 § *När renägares rättigheter eller skyldigheter enligt denna lag beror på antalet renar, har gällande renlängd vitsord.*

I det praktiska renskötselarbetet räcker det med ”rättigheter eller skyldigheter” baserad på en upprättad renlängd varje år. Förändringar inom verksamhetsåret är svåra att kontrollera, varför paragrafen har justerats till att gälla för verkliga förhållanden.

70 § *Har främmande renar kommit in på samebys betesområde, skall de skiljas ut så snart det kan ske. Underrättelse om tid och plats för skiljningen skall i god tid dessförinnan lämnas till sameby till vilken renarna kan antagas höra.*

Uteblir sameby som underrättats om skiljning och kan renarna ej återföras utan väsentlig olägenhet, får den by som ombesörjer skiljningen låta slakta renarna och försälja dem för ägnas räkning.

Om ej annat avtalats, är den by till vilken renarna hör skyldig att utge ersättning för kostnaden för renarnas omhändertagande samt återförande eller slakt och försäljning.

I verkligheten fungerar inte renskötselarbetet på det sätt som rennäringslagen anger. I själva verket är den föreslagna skrivningen heller inte korrekt, men det bör ändå finnas någon form av regel, om tvister skulle uppstå. Istället är det så att det ligger i den enskilde renägarens intresse att ha de egna renarna i den egna samebyn och hon/han agerar därefter. Tvister med anledning av denna paragraf torde aldrig ha förekommit.

72 § *Om en medlem i sameby påstår att renskötseln inom samebys betesområde är uppenbart bristfällig, skall Sametinget på begäran av en medlem i byn eller någon annan vars rätt är beröende därav söka träffa överenskommelse med byn om åtgärder inom viss tid.*

Kan överenskommelse inte träffas eller vidtas inga åtgärder, kan Sametinget förordna syssloman att ta hand om renskötseln i byn och förvalta byns övriga ekonomiska angelägenheter.

Sysslomannen har rätt att av byn erhålla arvode som bestäms av Sametinget.

Nuvarande reglering förutsätter att någon har kompetens att göra bedömningen om renskötseln är ”bristfällig”. Varken i lagtexten eller i förarbetena kan utläsas vem som har sådan kompetens. Därför är en anpassning befogad till första stycket av att det endast krävs att en medlem påstår att renskötseln är bristfällig, för att Sametinget skall ta sig an problemet och göra en egen bedömning om renskötseln är bristfällig. Finner Sametinget att så är fallet, kan myndigheten förordna en syssloman enligt andra stycket. I tredje stycket har länsstyrelsens kompetens flyttats över till Sametinget.

75 § Renmärke får, om samebyn medger det, registreras för den som är medlem i den sameby ansöknings avser eller som har rätt att ha skötesrenar där.

Renmärke får registreras för sameby.

Renägare får ej ha mer än ett märke registrerat.

Med tanke på att medlemskretsen kan öka väsentligt har vi funnit det vara nödvändigt att låta samebyn avgöra om en medlem har rätt att bli renägare. Det är dock naturligt att barn till renägande medlemmar ska få ett renmärke registrerat åt sig, vilket Sametinget kan reglera i föreskrifterna om renmärken.

Ändringen i första stycket har tillkommit då det finns exempel på att länsstyrelser, i strid mot samebyns vilja, har registrerat ett renmärke för personer som inte själva eller någon av föräldrarna har varit medlemmar i samebyn.

Det får förutsättas att samebyarna inte tillämpar första stycket restriktivt vid sådana tillfällen då unga samer, vars föräldrar inte är renägare, ansöker om att få ett renmärke registrerat åt sig, d v s den ordning som samebyarna har tillämpat sedan rennäringslagen fick lagreglering.

Andra och tredje stycket kvarstår oförändrade.

79 § Sametinget skall avlysa registrerat renmärke

- 1. om märkeshavaren anmäler att han inte längre ämnar använda märket vid renmärkning,*
- 2. om märkeshavaren eller märkeshavarens dödsbo inte längre har rätt att ha renar i sameby.*

Avregistreras ett märke efter anmälan enligt första stycket 1, får det behållas på redan märkt ren under tio år från dagen för avregistreringen.

Första stycket 1. och 3. är oförändrade, förutom att 3. i detta förslag har fått beteckningen 2. Beträffande 2. i rennäringslagen måste någon ha kompetens att avgöra att märket inte har använts på tio år. Varken lagen eller förarbetena redovisar vem som kan avgöra det. Domstolsprocesser har visat att varken samebyns styrelse eller bystämman kan tillmätas betydelse, när de, i strid mot märkeshavarens uppgifter, har påstått märket inte har använts på tio år. Pkt 2 i nuvarande rennäringslag ska därför upphöra att gälla.

84 § Om en omärkt ren anträffas inom samebys betesområde och det inte framgår vem som är ägare, tillfaller renen samebyn.

Om en ren med ett förfalskat, förstört eller okänt märke eller med märke som inte är rätt utformat, skall renen omhändertagas av samebyn. Den som inom två år från omhändertagandet styrker sig vara ägare till renen har rätt att få ut ersättning för dess slaktvärde med avdrag för byns kostnader för renen.

Första stycket är oförändrad. Andra stycket har ändrats till att gälla verkliga förhållanden. Lagen (2006:802) synes utgå från att alla renar vistas inom ett inhägnat område, varför det stadgas att renägaren kan "få ut renen" om vederbörande kan styrka äganderätt till den inom två år. Den delen har tagits bort i andra stycket.

85 § Den som är same kan få tillstånd (koncession) att driva renskötsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där renskötsel av ålder förekommer under hela året.

Koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva renskötseln även med skötesrenar som tillhör

1. den som äger eller brukar en jordbruksfastighet, som helt eller delvis är belägen inom den del av länet där koncessionsrenskötsel får bedrivas, om ägaren eller brukaren är bosatt på fastigheten eller inom Norrbottens län,
2. den som tidigare haft koncession inom området, om denne är bosatt inom Norrbottens län och har kvar sitt renmärke och renar.
3. efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till sådan under 2 angiven tidigare koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, om maken eller barnet är bosatt inom Norrbottens län.

Koncession meddelas för viss tid, lägst 10 år.

Ändringen i pkt 1 är hämtad från Ds 2009:40. Ändringen i pkt 2: "och inte har övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete" är idag ett överspelat kapitel. Det som däremot är viktigt är att en tidigare koncessionshavare ska ha rätt att ha kvar sina renar i byn. Ändringen i 3. är en harmoniering till 1.

Att få tillstånd att idka renskötsel ett år är möjligt enligt nuvarande regler. Det är en oacceptabel sits för varje renägare. Därför föreslås det att minimitiden för koncession ska vara 10 år.

86 § För renskötseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavare, dennes make och hemmavarande barn.

Sametinget får utfärda närmare regler om medlemskapet för övriga renägare.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel med följande avvikelser:

1. Varje koncessionshavare har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom, dock inte för fler renar än som Sametinget enligt 88 § första stycket 3 bestämt för honom. För ägare av skötesrenar är rösträtten begränsad till en röst, oavsett antalet skötesrenar som han innehar.
2. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, minst en av dem skall vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavare leder renskötseln inom byn och anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötseln. Lag (2006:802).

Vissa justeringar är gjorda av första stycket. I likhet med vad som gäller 11 § är det naturligt att Sametinget formar regler om medlemskap. Koncessions-

havaren och dennes familj ska dock ha ett grundskydd, därav regeln. Andra stycket 1. rennäringslagen upphör att gälla med hänvisning till första stycket denna paragraf. Andra stycket 2. och 3. kvarstår oförändrat, men får i mitt förslag beteckningarna 1. och 2.

87 § Fråga om koncession prövas av Sametinget.

Rennäringen är en samisk näring, var än den bedrivs i Sverige. Grundlagskyddet återfinns i RF 2:20. Att under sådana förhållanden låta länsstyrelsen ha kvar beslutskompetens över koncessionsrenskötseln håller inte i det folkrettsliga perspektivet, varför vi föreslår det enda naturliga, att Sametinget får pröva frågor om koncession.

89 § Bryter en sameby eller koncessionshavare mot villkor som gäller för verksamheten får Sametinget vid vite förelägga byn eller koncessionshavaren att vidta rättelse. I övrigt gäller 15 och 35 §§ i tillämpliga delar

Har förutsättningarna för koncessionen ändrats, kan Sametinget återkalla koncessionen eller besluta om nya villkor.

Första stycket: Länsstyrelsen ersätts med Sametinget. Vidare enligt rennäringslagen: ”får länsstyrelsen vid vite förelägga renägaren att minska renantalet till det tillåtna” tas bort. Ansvaret vilar på koncessionshavaren och inte på skötesrenägaren.

Reglerna i andra och tredje stycket i nuvarande reglering upphör att gälla eftersom bestämmelserna i 15 och 35 §§ täcker detta och Sametinget är inte sämre rustat än länsstyrelsen när det gäller vitesförfaranden. Med andra stycket överförs kompetensen från länsstyrelsen till Sametinget.

97 § Ett beslut som fattats av bystämma, styrelsen enligt 38 §, 11 eller syssloman får överklagas hos Sametinget av den som är medlem i samebyn.

Styrelsens beslut rörande jakt eller fiske enligt 38 §, 11 får överklagas hos Sametinget av den som är medlem i samebyn.

Överklagandet skall ha kommit in till överinstansen inom två månader från beslutets dag.

Beslut som innebär att bystämmas eller sysslomannens beslut ändras eller upphävs gäller även för medlem som inte överklagat beslutet.

Första stycket har ändrats så att endast styrelsens beslut om fördelningen av jakt och fiske får överklagas. När det däremot gäller bystämmans eller sysslomannens beslut gäller överklagningsmöjligheterna inom hela lagens tillämpningsområde.

Vad avser andra stycket har vi inte funnit det vara motiverat att en medlem skall kunna överklaga styrelsens beslut, utom när det gäller fördelningen av jakt och fiske. Frågor om missnöje med annat kan initieras på bystämman.

Bilagor

Utdrag ur rapporten ”The situation of the Sami people in the Sápmi region of Norway, Sweden and Finland”

FN:s specialrapportör i urfolksfrågor, professor James Anaya presenterade rapporten den 12 januari 2011. FN:s råd för mänskliga rättigheter antog rapporten den 21 september 2011. Vi har valt att redovisa vad som sägs i rapportens slutsatser och rekommendationer.

V. Conclusions and recommendations

A. General legal and policy framework

71. Overall, Norway, Sweden, and Finland each place a relatively high level of attention to indigenous issues, in comparison to other countries. In many respects, the plans and programmes related to the Sami people in the Nordic countries set important examples for securing the rights of indigenous peoples. Still, more remains to be done to ensure that the Sami people can pursue their self-determination and develop their common goals as a people living across more than one State, as well as enjoy within each of the States in which they live the full range of rights that are guaranteed for indigenous peoples in contemporary international instruments.

72. The Special Rapporteur commends Norway for being the first State to ratify International Labour Organisation Convention No. 169 on Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries. He urges Finland to complete steps to ratify that instrument and urges Sweden to consider ratification, in consultation with Sami people.

B. Self-determination

73. Despite having endured a history that divided their territory and people among four States, the Sami people have made remarkable efforts to maintain and strengthen bonds across the national boundaries and to advance their interests as one people. Several cross-border institutions have been formed to represent the interests of Sami people throughout the Sápmi region and play an important role in developing a Sami policy that applies beyond the State framework. The Special Rapporteur notes with satisfaction that the Nordic Governments, for the most part, have not hindered cross-border Sami relations and at times have facilitated it.

74. The Special Rapporteur notes the important work that has already been done toward the adoption of a Nordic Sami Convention. He welcomes the commitment on the part of the Nordic States and the Sami parliaments to recommence negotiations in 2011 toward adoption of the Convention. The Special Rapporteur calls upon the States to ensure that the framework for these negotiations allows the Sami parliaments to participate as equal parties.

75. The Special Rapporteur recommends that the Nordic States continue and enhance their efforts to implement the right of the Sami people to self-determination and to more genuinely influence decision-making in areas of concern to them. This end may to some extent be achieved through more effective consultation arrangements that seek to ensure that decisions directly affecting the Sami are not taken without their free, prior and informed consent. Additionally, in consultation with the Sami parliaments, the States should consider delimiting certain areas within which the Sami

parliaments can act as primary or sole decision-makers, particularly in relation to concerns that affect Sami people in particular, including issues related to Sami lands, languages, traditional livelihoods and cultures.

76. The Special Rapporteur recommends that the Nordic States, and in particular Sweden, introduce reforms as necessary to ensure that the Sami parliaments—as the highest representative bodies of the Sami people—have greater independence from State institutions and authorities. In particular, Sweden should review the statutory status and functions of the Swedish Sami Parliament in relation to Swedish government authority structures, with the goal of increasing its independent decision making powers.

77. The Nordic States should provide the Sami parliaments with funding sufficient for them to be able to effectively exercise their self-governance functions. In particular, greater funding should be available for projects and initiatives that the Sami parliaments themselves identify, develop and implement. The States should develop appropriate procedures to consult with the Sami parliaments towards this end.

C. Rights to lands, waters, and natural resources

78. For the Sami people, as with other indigenous peoples throughout the world, securing rights over land and natural resources is fundamental to their selfdetermination, and is considered a prerequisite for the Sami people to be able to continue to exist as a distinct people.

79. The Special Rapporteur recognises the efforts of the Nordic Governments in recent decades to advance the rights of Sami people to their lands, territories and resources. These efforts should be redoubled in order to guarantee the Sami people a sustainable basis for their economic, social, and cultural development.

80. The Special Rapporteur recommends that Norway finalize the process of clarifying and securing Sami land and resource rights both within and outside of Finnmark County. He further recommends that Norway give close consideration to the findings of the Coastal Fishing Committee and take effective measures to secure fishing rights for the Sami coastal population.

81. The Special Rapporteur recommends that Sweden increase its effort to demarcate the traditional territory of the Sami people. He further calls on Sweden to adopt legislation to revise the high burden of proof for proving traditional Sami rights to land in court proceedings and to provide Sami parties with legal aid in such proceedings.

82. In consultation with the Swedish Sami Parliament and the Sami people, Sweden should increase its efforts to develop legislation to address issues related to the Sami people, including the issue of land and resource rights.

83. Finland should step up its effort to clarify and legally protect Sami rights to land and resources. In particular, Finland should ensure special protections for Sami reindeer husbandry, given the centrality of this means of livelihood to the culture and heritage of the Sami people.

84. Legislative and administrative mechanisms that allow for the extraction of natural resources from Sami territories should conform to relevant international standards, including those requiring adequate consultations with the affected indigenous communities and their free, prior and informed consent, mitigation measures, compensation and benefit sharing.

85. The Nordic States, in consultation with the Sami parliaments, should consolidate measures to address the adverse effects of climate change on the Sami people. At the same time, they should ensure that measures to promote renewable energy sources, such as wind farms, do not themselves adversely affect Sami livelihoods.

86. The Nordic States should endeavor to maintain the predator populations in the reindeer herding areas at levels that reindeer herding communities can withstand, and they should fully compensate the reindeer herders for damages caused to them by predators.

D. Language and education

87. The Special Rapporteur recommends that the Nordic States and the Sami

parliaments cooperate to redouble efforts to revitalize Sami languages and strengthen programmes for education in Sami languages and culture. The States should provide immediate and adequate funding to the Sami parliaments to assist in the implementation of concerted measures toward these ends. Among other measures, the States should increase the capacity and number of teachers proficient in the Sami languages. Additionally, the States should take efforts to strengthen Sami language use before courts and other public authorities, and continue to improve access to public services in Sami languages.

88. The States and the Sami parliaments should cooperate to develop and implement measures to increase awareness about the Sami people within the media and the public at large. Such awareness should be promoted, inter alia, through primary, secondary and university school curricula.

Urfolksdeklarationen

FN:s urfolksdeklaration

United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples

The General Assembly,

Taking note of the recommendation of the Human Rights Council contained in its resolution 1/2 of 29 June 2006, by which the Council adopted the text of the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, *Recalling* its resolution 61/178 of 20 December 2006, by which it decided to defer consideration of and action on the Declaration to allow time for further consultations thereon, and also decided to conclude its consideration before the end of the sixty-first session of the General Assembly, *Adopts* the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples as contained in the annex to the present resolution.

United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples

The General Assembly,

Guided by the purposes and principles of the Charter of the United Nations, and good faith in the fulfilment of the obligations assumed by States in accordance with the Charter,

Affirming that indigenous peoples are equal to all other peoples, while recognizing the right of all peoples to be different, to consider themselves different, and to be respected as such,

Affirming also that all peoples contribute to the diversity and richness of civilizations and cultures, which constitute the common heritage of humankind,

Affirming further that all doctrines, policies and practices based on or advocating superiority of peoples or individuals on the basis of national origin, racial, religious, ethnic or cultural differences are racist, scientifically false, legally invalid, morally condemnable and socially unjust,

Reaffirming that indigenous peoples, in the exercise of their rights, should be free from discrimination of any kind,

Concerned that indigenous peoples have suffered from historic injustices as a result of, inter alia, their colonization and dispossession of their lands, territories and resources, thus preventing them from exercising, in particular, their right to development in accordance with their own needs and interests,

Recognizing the urgent need to respect and promote the inherent rights of indigenous peoples which derive from their political, economic and social structures and from their cultures, spiritual traditions, histories and philosophies, especially their rights to their lands, territories and resources,

Recognizing also the urgent need to respect and promote the rights of indigenous peoples affirmed in treaties, agreements and other constructive

arrangements with States,

Welcoming the fact that indigenous peoples are organizing themselves for political, economic, social and cultural enhancement and in order to bring to an end all forms of discrimination and oppression wherever they occur,

Convinced that control by indigenous peoples over developments affecting them and their lands, territories and resources will enable them to maintain and strengthen their institutions, cultures and traditions, and to promote their development in accordance with their aspirations and needs,

Recognizing that respect for indigenous knowledge, cultures and traditional practices contributes to sustainable and equitable development and proper management of the environment,

Emphasizing the contribution of the demilitarization of the lands and territories of indigenous peoples to peace, economic and social progress and development, understanding and friendly relations among nations and peoples of the world,

Recognizing in particular the right of indigenous families and communities to retain shared responsibility for the upbringing, training, education and well-being of their children, consistent with the rights of the child,

Considering that the rights affirmed in treaties, agreements and other constructive arrangements between States and indigenous peoples are, in some situations, matters of international concern, interest, responsibility and character,

Considering also that treaties, agreements and other constructive arrangements, and the relationship they represent, are the basis for a strengthened partnership between indigenous peoples and States,

Acknowledging that the Charter of the United Nations, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights¹ and the International Covenant on Civil and Political Rights as well as the Vienna Declaration and Programme of Action,² affirm the fundamental importance of the right to self-determination of all peoples, by virtue of which they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development,

Bearing in mind that nothing in this Declaration may be used to deny any peoples their right to self-determination, exercised in conformity with international law,

Convinced that the recognition of the rights of indigenous peoples in this Declaration will enhance harmonious and cooperative relations between the State and indigenous peoples, based on principles of justice, democracy, respect for human rights, non-discrimination and good faith,

Encouraging States to comply with and effectively implement all their obligations as they apply to indigenous peoples under international instruments, in particular those related to human rights, in consultation and cooperation with the peoples concerned,

Emphasizing that the United Nations has an important and continuing role to play in promoting and protecting the rights of indigenous peoples,

Believing that this Declaration is a further important step forward for the recognition, promotion and protection of the rights and freedoms of indigenous peoples and in the development of relevant activities of the United Nations system in this field,

Recognizing and reaffirming that indigenous individuals are entitled without discrimination to all human rights recognized in international law, and that indigenous peoples possess collective rights which are indispensable for their existence, well-being and integral development as peoples,

Recognizing also that the situation of indigenous peoples varies from region to region and from country to country and that the significance of national and regional particularities and various historical and cultural backgrounds should be taken into consideration,

Solemnly proclaims the following United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples as a standard of achievement to be pursued in a spirit of partnership and mutual respect:

Article 1

Indigenous peoples have the right to the full enjoyment, as a collective or as individuals, of all human rights and fundamental freedoms as recognized in the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights³ and international human rights law.

Article 2

Indigenous peoples and individuals are free and equal to all other peoples and individuals and have the right to be free from any kind of discrimination, in the exercise of their rights, in particular that based on their indigenous origin or identity.

Article 3

Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

Article 4

Indigenous peoples, in exercising their right to self-determination, have the right to autonomy or self-government in matters relating to their internal and local affairs, as well as ways and means for financing their autonomous functions.

Article 5

Indigenous peoples have the right to maintain and strengthen their distinct political, legal, economic, social and cultural institutions, while retaining their right to participate fully, if they so choose, in the political, economic, social and cultural life of the State.

Article 6

Every indigenous individual has the right to a nationality.

Article 7

1. Indigenous individuals have the rights to life, physical and mental integrity, liberty and security of person.
2. Indigenous peoples have the collective right to live in freedom, peace and security as distinct peoples and shall not be subjected to any act of genocide or any other act of violence, including forcibly removing children of the group to another group.

Article 8

1. Indigenous peoples and individuals have the right not to be subjected to forced assimilation or destruction of their culture.
2. States shall provide effective mechanisms for prevention of, and redress for:
 - (a) Any action which has the aim or effect of depriving them of their integrity as distinct peoples, or of their cultural values or ethnic identities;
 - (b) Any action which has the aim or effect of dispossessing them of their lands, territories or resources;
 - (c) Any form of forced population transfer which has the aim or effect of violating or undermining any of their rights;
 - (d) Any form of forced assimilation or integration;
 - (e) Any form of propaganda designed to promote or incite racial or ethnic discrimination directed against them.

Article 9

Indigenous peoples and individuals have the right to belong to an indigenous community or nation, in accordance with the traditions and customs of the community or nation concerned. No discrimination of any kind may arise from the exercise of such a right.

Article 10

Indigenous peoples shall not be forcibly removed from their lands or territories. No relocation shall take place without the free, prior and informed consent of the indigenous peoples concerned and after agreement on just and fair compensation and, where possible, with the option of return.

Article 11

1. Indigenous peoples have the right to practise and revitalize their cultural traditions and customs. This includes the right to maintain, protect and develop the past, present and future manifestations of their cultures, such as archaeological and historical sites, artefacts, designs, ceremonies, technologies and visual and performing arts and literature.

2. States shall provide redress through effective mechanisms, which may include restitution, developed in conjunction with indigenous peoples, with respect to their cultural, intellectual, religious and spiritual property taken without their free, prior and informed consent or in violation of their laws, traditions and customs.

Article 12

1. Indigenous peoples have the right to manifest, practice, develop and teach their spiritual and religious traditions, customs and ceremonies; the right to maintain, protect, and have access in privacy to their religious and cultural sites; the right to the use and control of their ceremonial objects; and the right to the repatriation of their human remains.

2. States shall seek to enable the access and/or repatriation of ceremonial objects and human remains in their possession through fair, transparent and effective mechanisms developed in conjunction with indigenous peoples concerned.

Article 13

1. Indigenous peoples have the right to revitalize, use, develop and transmit to future generations their histories, languages, oral traditions, philosophies, writing systems and literatures, and to designate and retain their own names for communities, places and persons.

2. States shall take effective measures to ensure that this right is protected and also to ensure that indigenous peoples can understand and be understood in political, legal and administrative proceedings, where necessary through the provision of interpretation or by other appropriate means.

Article 14

1. Indigenous peoples have the right to establish and control their educational systems and institutions providing education in their own languages, in a manner appropriate to their cultural methods of teaching and learning.

2. Indigenous individuals, particularly children, have the right to all levels and forms of education of the State without discrimination.

3. States shall, in conjunction with indigenous peoples, take effective measures, in order for indigenous individuals, particularly children, including those living outside their communities, to have access, when possible, to an education in their own culture and provided in their own language.

Article 15

1. Indigenous peoples have the right to the dignity and diversity of their cultures, traditions, histories and aspirations which shall be appropriately reflected in education and public information.

2. States shall take effective measures, in consultation and cooperation with the indigenous peoples concerned, to combat prejudice and eliminate discrimination and to promote tolerance, understanding and good relations among indigenous peoples and all other segments of society.

Article 16

1. Indigenous peoples have the right to establish their own media in their

own languages and to have access to all forms of non-indigenous media without discrimination.

2. States shall take effective measures to ensure that State-owned media duly reflect indigenous cultural diversity. States, without prejudice to ensuring full freedom of expression, should encourage privately owned media to adequately reflect indigenous cultural diversity.

Article 17

1. Indigenous individuals and peoples have the right to enjoy fully all rights established under applicable international and domestic labour law.

2. States shall in consultation and cooperation with indigenous peoples take specific measures to protect indigenous children from economic exploitation and from performing any work that is likely to be hazardous or to interfere with the child's education, or to be harmful to the child's health or physical, mental, spiritual, moral or social development, taking into account their special vulnerability and the importance of education for their empowerment.

3. Indigenous individuals have the right not to be subjected to any discriminatory conditions of labour and, inter alia, employment or salary.

Article 18

Indigenous peoples have the right to participate in decision-making in matters which would affect their rights, through representatives chosen by themselves in accordance with their own procedures, as well as to maintain and develop their own indigenous decision-making institutions.

Article 19

States shall consult and cooperate in good faith with the indigenous peoples concerned through their own representative institutions in order to obtain their free, prior and informed consent before adopting and implementing legislative or administrative measures that may affect them.

Article 20

1. Indigenous peoples have the right to maintain and develop their political, economic and social systems or institutions, to be secure in the enjoyment of their own means of subsistence and development, and to engage freely in all their traditional and other economic activities.

2. Indigenous peoples deprived of their means of subsistence and development are entitled to just and fair redress.

Article 21

1. Indigenous peoples have the right, without discrimination, to the improvement of their economic and social conditions, including, inter alia, in the areas of education, employment, vocational training and retraining, housing, sanitation, health and social security.

2. States shall take effective measures and, where appropriate, special measures to ensure continuing improvement of their economic and social conditions. Particular attention shall be paid to the rights and special needs of indigenous elders, women, youth, children and persons with disabilities.

Article 22

1. Particular attention shall be paid to the rights and special needs of indigenous elders, women, youth, children and persons with disabilities in the implementation of this Declaration.
2. States shall take measures, in conjunction with indigenous peoples, to ensure that indigenous women and children enjoy the full protection and guarantees against all forms of violence and discrimination.

Article 23

Indigenous peoples have the right to determine and develop priorities and strategies for exercising their right to development. In particular, indigenous peoples have the right to be actively involved in developing and determining health, housing and other economic and social programmes affecting them and, as far as possible, to administer such programmes through their own institutions.

Article 24

1. Indigenous peoples have the right to their traditional medicines and to maintain their health practices, including the conservation of their vital medicinal plants, animals and minerals. Indigenous individuals also have the right to access, without any discrimination, to all social and health services.
2. Indigenous individuals have an equal right to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health. States shall take the necessary steps with a view to achieving progressively the full realization of this right.

Article 25

Indigenous peoples have the right to maintain and strengthen their distinctive spiritual relationship with their traditionally owned or otherwise occupied and used lands, territories, waters and coastal seas and other resources and to uphold their responsibilities to future generations in this regard.

Article 26

1. Indigenous peoples have the right to the lands, territories and resources which they have traditionally owned, occupied or otherwise used or acquired.
2. Indigenous peoples have the right to own, use, develop and control the lands, territories and resources that they possess by reason of traditional ownership or other traditional occupation or use, as well as those which they have otherwise acquired.
3. States shall give legal recognition and protection to these lands, territories and resources. Such recognition shall be conducted with due respect to the customs, traditions and land tenure systems of the indigenous peoples concerned.

Article 27

States shall establish and implement, in conjunction with indigenous peoples concerned, a fair, independent, impartial, open and transparent process, giving due recognition to indigenous peoples' laws, traditions, customs and land tenure systems, to recognize and adjudicate the rights of indigenous peoples pertaining to their lands, territories and resources, including those which were

traditionally owned or otherwise occupied or used. Indigenous peoples shall have the right to participate in this process.

Article 28

1. Indigenous peoples have the right to redress, by means that can include restitution or, when this is not possible, just, fair and equitable compensation, for the lands, territories and resources which they have traditionally owned or otherwise occupied or used, and which have been confiscated, taken, occupied, used or damaged without their free, prior and informed consent.
2. Unless otherwise freely agreed upon by the peoples concerned, compensation shall take the form of lands, territories and resources equal in quality, size and legal status or of monetary compensation or other appropriate redress.

Article 29

1. Indigenous peoples have the right to the conservation and protection of the environment and the productive capacity of their lands or territories and resources. States shall establish and implement assistance programmes for indigenous peoples for such conservation and protection, without discrimination.
2. States shall take effective measures to ensure that no storage or disposal of hazardous materials shall take place in the lands or territories of indigenous peoples without their free, prior and informed consent.
3. States shall also take effective measures to ensure, as needed, that programmes for monitoring, maintaining and restoring the health of indigenous peoples, as developed and implemented by the peoples affected by such materials, are duly implemented.

Article 30

1. Military activities shall not take place in the lands or territories of indigenous peoples, unless justified by a relevant public interest or otherwise freely agreed with or requested by the indigenous peoples concerned.
2. States shall undertake effective consultations with the indigenous peoples concerned, through appropriate procedures and in particular through their representative institutions, prior to using their lands or territories for military activities.

Article 31

1. Indigenous peoples have the right to maintain, control, protect and develop their cultural heritage, traditional knowledge and traditional cultural expressions, as well as the manifestations of their sciences, technologies and cultures, including human and genetic resources, seeds, medicines, knowledge of the properties of fauna and flora, oral traditions, literatures, designs, sports and traditional games and visual and performing arts. They also have the right to maintain, control, protect and develop their intellectual property over such cultural heritage, traditional knowledge, and traditional cultural expressions.
2. In conjunction with indigenous peoples, States shall take effective measures to recognize and protect the exercise of these rights.

Article 32

1. Indigenous peoples have the right to determine and develop priorities and strategies for the development or use of their lands or territories and other resources.
2. States shall consult and cooperate in good faith with the indigenous peoples concerned through their own representative institutions in order to obtain their free and informed consent prior to the approval of any project affecting their lands or territories and other resources, particularly in connection with the development, utilization or exploitation of mineral, water or other resources.
3. States shall provide effective mechanisms for just and fair redress for any such activities, and appropriate measures shall be taken to mitigate adverse environmental, economic, social, cultural or spiritual impact.

Article 33

1. Indigenous peoples have the right to determine their own identity or membership in accordance with their customs and traditions. This does not impair the right of indigenous individuals to obtain citizenship of the States in which they live.
2. Indigenous peoples have the right to determine the structures and to select the membership of their institutions in accordance with their own procedures.

Article 34

Indigenous peoples have the right to promote, develop and maintain their institutional structures and their distinctive customs, spirituality, traditions, procedures, practices and, in the cases where they exist, juridical systems or customs, in accordance with international human rights standards.

Article 35

Indigenous peoples have the right to determine the responsibilities of individuals to their communities.

Article 36

1. Indigenous peoples, in particular those divided by international borders, have the right to maintain and develop contacts, relations and cooperation, including activities for spiritual, cultural, political, economic and social purposes, with their own members as well as other peoples across borders.
2. States, in consultation and cooperation with indigenous peoples, shall take effective measures to facilitate the exercise and ensure the implementation of this right.

Article 37

1. Indigenous peoples have the right to the recognition, observance and enforcement of treaties, agreements and other constructive arrangements concluded with States or their successors and to have States honour and respect such treaties, agreements and other constructive arrangements.
2. Nothing in this Declaration may be interpreted as diminishing or eliminating the rights of indigenous peoples contained in treaties, agreements and other constructive arrangements.

Article 38

States in consultation and cooperation with indigenous peoples, shall take the appropriate measures, including legislative measures, to achieve the ends of this Declaration.

Article 39

Indigenous peoples have the right to have access to financial and technical assistance from States and through international cooperation, for the enjoyment of the rights contained in this Declaration.

Article 40

Indigenous peoples have the right to access to and prompt decision through just and fair procedures for the resolution of conflicts and disputes with States or other parties, as well as to effective remedies for all infringements of their individual and collective rights. Such a decision shall give due consideration to the customs, traditions, rules and legal systems of the indigenous peoples concerned and international human rights.

Article 41

The organs and specialized agencies of the United Nations system and other intergovernmental organizations shall contribute to the full realization of the provisions of this Declaration through the mobilization, inter alia, of financial cooperation and technical assistance. Ways and means of ensuring participation of indigenous peoples on issues affecting them shall be established.

Article 42

The United Nations, its bodies, including the Permanent Forum on Indigenous Issues, and specialized agencies, including at the country level, and States shall promote respect for and full application of the provisions of this Declaration and follow up the effectiveness of this Declaration.

Article 43

The rights recognized herein constitute the minimum standards for the survival, dignity and well-being of the indigenous peoples of the world.

Article 44

All the rights and freedoms recognized herein are equally guaranteed to male and female indigenous individuals.

Article 45

Nothing in this Declaration may be construed as diminishing or extinguishing the rights indigenous peoples have now or may acquire in the future.

Article 46

1. Nothing in this Declaration may be interpreted as implying for any State, people, group or person any right to engage in any activity or to perform any act contrary to the Charter of the United Nations or construed as authorizing or encouraging any action which would dismember or impair, totally or in

part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States.

2. In the exercise of the rights enunciated in the present Declaration, human rights and fundamental freedoms of all shall be respected. The exercise of the rights set forth in this Declaration shall be subject only to such limitations as are determined by law, and in accordance with international human rights obligations. Any such limitations shall be non-discriminatory and strictly necessary solely for the purpose of securing due recognition and respect for the rights and freedoms of others and for meeting the just and most compelling requirements of a democratic society.

3. The provisions set forth in this Declaration shall be interpreted in accordance with the principles of justice, democracy, respect for human rights, equality, non-discrimination, good governance and good faith.

Sveriges grundlagsanpassning till gällande folkrätt (SáOU 2009:3)

Sammanfattning

FN och andra internationella organ har de senaste åren allt tydligare kommit att understryka att med *folk* i betydelsen alla folks rätt till självbestämmande inte skall förstås folk i meningen summan av innevånarna i en stat eller ett territorium. En grupp människor inom en stat kan också utgöra ett *folk* i folkrättsligt hänseende. Den dogmatiska positionen att endast staternas totala befolkning skulle ha rätt till självbestämmande saknar stöd i folkrätten idag. En sådan utveckling är också naturlig i en värld där staten allt mer kommit att förlora i betydelse. Det är vidare klart att uttrycket folk inte är begränsat till statsbildande folk. FN och andra organ accepterar inte en tolkning som utesluter att urfolk kan utgöra en sådan grupp människor som utgör ett folk inom existerande stater.

Därför redovisas här också förhållanden för urfolk i andra självstyrande stater.

Det är utgångspunkten i betänkande och också bakgrunden till förslag om en grundlagsreglering gällande samerna. Motivet är dels att samerna som urfolk i Sverige behöver detta skydd för framtiden, dels att staten Sverige uppdaterar och anpassar sin grundlag så att den folkrätt som idag är den rådande i omvärlden också får genomslag i Sveriges grundlag.

Lagtekniskt föreslås att grundlagsskrivningen görs i samma ordalag och sammanhang som kommunernas reglering.

Exempel i vår omvärld visar att det är möjligt att ha ett parallellsystem vad rör självbestämmande för urfolk, att självstyre för samerna kan existera jämsides med kommunernas.

Sametinget saknar beskattningsrätt. I vår omvärld finns också exempel på möjligheter till självbestämmande utan beskattningsrätt. I folkrätten förmodas i både FN:s urfolksdeklaration och ILO:s urfolkskonvention att staterna ska sörja för att möjliggöra urfolkens självbestämmande finansiellt.

Det är på sin plats med en positiv inställning till Sametingsutredningens (Sametingets roll i det svenska folkstyret, SOU 2002:77) förslag om att avveckla Sametinget som en statlig myndighet under regeringen. I likhet med Sametingsutredningen får det anses, att Sametinget transformeras till en annan form av offentlighetsobjekt.

Vidare kan anslutas till uppfattningen till både Samerättsutredningens (Samerätt och sameting, SOU 1990:91) och Sametingsutredningens förslag om en grundlagsreglering för samerna.

Vad rör myndighetsuppgifterna som Sametinget idag har, föreslås inga ändringar gentemot nuvarande ordning.

SAMERNA:s programarbeten

Sápmi 2000	1996
Samiskt självbestämmande	1999
Siida – framtidens sameby	2000
Rättvisa fördelningar av samiska naturresurser	2006

SAMERNA:s granskningar av statliga dokument

Rennäringspolitiska kommitténs betänkande	2002
Jakt- och fiskerättsutredningens förslag	2006
Vissa samepolitiska frågor (Ds 2009:40)	2009